

Rapport

Blinde og stærkt svagsynedes levevilkår

Muligheder og barrierer for samfundsdeltagelse

Anna Amilon, Lena Bech Bojsen, Stine Vernstrøm Østergaard, Anna Høeg Rasmussen

*Blinde og stærkt svagsynedes levevilkår – Muligheder og barrierer for
samfundsdeltagelse*

© VIVE og forfatterne, 2017

e-ISBN: 978-87-7119-473-9

Projekt: 100596

VIVE – Viden til Velfærd

Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd

Herluf Trolles Gade 11, 1052 København K

www.vive.dk

VIVE blev etableret den 1. juli 2017 efter en fusion mellem KORA og SFI. Centeret er en uafhængig statslig institution, som skal levere viden, der bidrager til at udvikle velfærdssamfundet og den offentlige sektor. VIVE beskæftiger sig med de samme emneområder og typer af opgaver som de to hidtidige organisationer.

VIVEs publikationer kan frit citeres med tydelig kildeangivelse.

FORORD

Danmark har været omfattet af FN's handicapkonvention siden 2009, og i tråd med konventionen er det overordnede mål med dansk handicappolitik, at alle borgere skal have lige muligheder, uanset eventuelle handicap. Denne rapport undersøger, i hvilket omfang dette sigte er opfyldt for gruppen af blinde og stærkt svagsynede. Rapporten giver et bredt billede af levevilkår og samfundsdeltagelse for voksne (16-64 år) med omfattende synstab. Rapporten belyser forskellige forhold omkring uddannelse, beskæftigelse, forsørgelse, sagsbehandling, diskrimination, deltagelse, livskvalitet og sundhed for blinde og stærkt svagsynede. Vi sammenholder gennemgående resultaterne for blinde og stærkt svagsynede med tilsvarende resultater, dels for en gruppe helt uden fysiske og psykiske handicap, dels for en gruppe med andet større fysisk handicap. Rapporten belyser dermed, i hvilket omfang blinde og stærkt svagsynede oplever at have de samme muligheder som personer uden alvorlige synshandicap, samt i hvilket omfang deres levevilkår og samfundsdeltagelse ligner øvrige grupper.

Til projektet har der været nedsat en følgegruppe bestående af Ask Løvbjerg Abildgaard (Dansk Blindesamfund), Thorkild Olesen (Dansk Blindesamfund), Mariann Lillemose (Dansk Blindesamfund), Lene Maj Pedersen (Det Centrale Handicapråd), Rigmor Lond (KL) samt Susan Ishøy Michelsen (Statens Institut for Folkesundhed), og samtlige takkes for gode og yderst relevante kommentarer og forslag. Seniorforsker emeritus Steen Bengtsson har været ekstern referee på rapporten. Vi takker for en grundig og kvalificeret kritik samt konstruktive kommentarer.

Rapporten er udarbejdet af analytiker Stine Vernstrøm Østergaard, videnskabelig assistent Lena Bech Bojsen, student Anna Høeg Rasmussen samt seniorforsker og projektleder Anna Amilon. Rapporten er iværksat på foranledning af Dansk Blindesamfund.

København, oktober 2017

Torben Tranæs

INDHOLD

SAMMENFATNING	7
1 INDLEDNING	13
1.1 Hvem er de blinde og stærkt svagsynede?	13
1.2 Graden af handicap	14
1.3 Udvikling af synshandicap	15
1.4 Hjælpe midler	16
1.5 Andre større fysiske handicap	16
1.6 Demografi	18
1.7 Metode	19
2 UDDANNELSE	21
2.1 Uddannelsesniveau og -frekvens	22
2.2 Valg af uddannelse, rådgivning og specialundervisning.....	25
2.3 Droppet ud af uddannelse.....	26
3 BESKÆFTIGELSE	27
3.1 Beskæftigelsesfrekvens	28
3.2 Situationen på arbejdsmarkedet for personer i beskæftigelse	31
3.3 Mulighed for valg af beskæftigelse og rådgivning om støttemuligheder	33
4 FORSØRGELSE	35
4.1 Indkomstkilder	35
4.2 Helbredsrelaterede udgifter	37
4.3 Økonomisk tilfredshed	39
5 DELTAGELSE OG TILGÆNGELIGHED	41
5.1 Lokal mobilitet	41
5.2 Adgang til information	46
6 SAGSBEHANDLING	49
6.1 Kontakt med socialforvaltningen	49
7 DISKRIMINATION	55
7.1 Omfang og årsag	55
7.2 Hvem diskriminerer, og hvilke domæner er diskriminerende?	56
7.3 Forsikring	57
8 LIVSKVALITET	59
8.1 Tilfredshed med livet.....	59
8.2 Ensomhed.....	63
8.3 Fortjent en bedre tilværelse	64
9 SUNDHED.....	65
9.1 Samlet helbredsstatus	65

9.2 Vægt, kost og motion	66
LITTERATUR	72

SAMMENFATNING

Danmark har været omfattet af FN's handicapkonvention siden 2009, og i tråd med konventionen er det overordnede mål med dansk handicappolitik, at alle borgere skal have lige muligheder, uanset eventuelle handicap. Synsnedsættelse er en form for handicap, som i nogle tilfælde kan kompenseres i så høj grad, at mange barrierer for at opnå lige muligheder kan overvindes. For at tilrettelægge en rationel socialpolitisk indsats, der bedst kan sikre lige muligheder for blinde og stærkt svagsynede, er det væsentligt at bevare et overblik over de muligheder og barrierer, som blinde og stærkt svagsynede oplever i deres hverdagsliv.

Med udgangspunkt i borgernes egne oplevelser giver denne undersøgelse et bredt billede af levevilkår og samfundsdeltagelse for voksne (16-64-årige), der er hhv. blinde og stærkt svagsynede. I denne rapport har vi primært fokus på status for 2016, og i det omfang det har været muligt, har vi også set på udviklingen siden 2009, hvor den første bølge af blindeundersøgelsen blev gennemført (Bengtsson, Mateu & Høst, 2010). Formålet med denne rapport er dermed at afdække, hvorvidt og i hvilken grad voksne (16-64-årige) blinde og stærkt svagsynede oplever begrænsninger, sammenholdt med øvrige grupper i samfundet i forhold til følgende fokusområder:

- Uddannelse
- Beskæftigelse
- Forsørgelse
- Deltagelse og tilgængelighed
- Sagsbehandling
- Diskrimination
- Livskvalitet
- Sundhed.

I Danmark er Dansk Blindesamfunds medlemstal den bedste kilde til oplysninger om andelen af voksne med synshandicap. Undersøgelsen tager derfor udgangspunkt i en spørgeskemaundersøgelse blandt Dansk Blindesamfunds medlemmer i alderen 16-64 år, foretaget i efteråret 2016. Dertil har vi koblet registerdata samt data fra SHILD (Survey of Health, Impairment and Living conditions in Denmark). SHILD er en spørgeskemaundersøgelse, baseret på en repræsentativ stikprøve af tilfældigt udvalgte personer mellem 16 og 64 år i den danske befolkning, og den har en panelstruktur, hvilket gør det muligt at beskrive udviklingen i levevilkår over tid. SHILD har indtil videre været gennemført i 2012 og 2016.

I de tilfælde, hvor det er muligt, sammenligner vi situationen for gruppen af blinde og stærkt svagsynede i 2016 med en tilsvarende situation for hhv. en stikprøve af befolkningen helt uden større fysiske eller psykiske handicap samt en gruppe af personer med andet større fysisk handicap.

Der er nogen grupper, der er mindre tilbøjelige til at svare på spørgeskemaundersøgelser end andre. Fx kan vi se, at medlemmer af Dansk Blindesamfund, der er yngre, ikke i beskæftigelse samt har grundskole eller realeksamen som højeste fuldførte uddannelse, er underrepræsenterede. Derudover kan personer med kognitive vanskeligheder eller svære sygdomme have svært ved at deltage i spørgeskemaundersøgelser. Konsekvensen af bortfaldet af nogle af de sandsynligvis mest udsatte blinde og stærkt svagsynede er, at når vi sammenligner med befolkningen uden handicap, er det sandsynligt, at nogle sammenhænge i realiteten er større, end vi finder i denne undersøgelse. Det er vigtigt at være opmærksom på disse forhold, når vi tolker på resultaterne.

Vi anvender primært beskrivende analyser samt statistiske test for at undersøge, om der er statistisk signifikante forskelle mellem de grupper, som vi ønsker at sammenligne. Da mange af de forhold, som vi undersøger, kan hænge sammen med mange forskellige egenskaber hos respondenterne, laver vi desuden regressionsanalyser på udvalgte områder i rapporten.

Hovedresultater

Gruppen af blinde og stærkt svagsynede er en meget sammensat gruppe, både fordi der findes forskellige grader af synsnedsættelse, fordi synshandicappet er erhvervet i forskellige aldre, og særligt fordi synsnedsættelsen ofte er kombineret med andre former for funktionsnedsættelser. Analyserne viser, at ca. en tredjedel af gruppen af blinde og stærkt svagsynede også har et andet større fysisk handicap udover deres synshandicap. Vi har derfor gennemført separate analyser for blinde og stærkt svagsynede hhv. med og uden et andet større fysisk handicap, og resultaterne viser, at der er store forskelle mellem blinde og stærkt svagsynede hhv. med og uden andet større fysisk handicap. Overordnet set klarer blinde og stærkt svagsynede uden et andet større fysisk handicap sig bedre end blinde og stærkt svagsynede, der også har et andet større fysisk handicap. Og, lidt overraskende, klarer blinde og stærkt svagsynede, der også har et andet større fysisk handicap, sig ofte lidt bedre end gruppen, der har et andet større fysisk handicap¹.

Gruppen af blinde og stærkt svagsynede bliver ofte anset for at være en relativt "stærk gruppe" i Danmark. Det kan blandt andet hænge sammen med, at Dansk Blindesamfund længe (siden 1911) har været aktiv i forbindelse med at sikre selvbestemmelse og ligestilling for borgere med synshandicap og tidligt har været inddraget i den socialpolitiske udvikling i Danmark.² Ser man dette i kombination med den teknologiske udvikling, kunne man antage, at blinde og stærkt svagsynedes muligheder var forøget og barriererne reduceret.

På trods af et socialpolitisk engagement og en handicappolitik med målsætningen om lige muligheder, ser vi dog fortsat væsentlige forskelle, når vi sammenligner med personer uden handicap. Blandt andet viser analyserne, at blinde og stærkt svagsynede fortsat klarer sig markant dårligere end personer uden handicap på nogle af velfærdsstatens kerneområder, nemlig uddannelse og beskæftigelse.

Uddannelse

Analysen viser, at blinde og stærkt svagsynede i gennemsnit har et lavere uddannelsesniveau og en svagere tilknytning til arbejdsmarkedet end personer uden handicap. Sammenlignet med hhv. personer uden handicap og personer med andet større fysisk handicap har blinde og stærkt svagsynede oftere kun grundskole- eller realeksamen som højeste fuldførte uddannelsesniveau. Analyserne viser også, at der i årene 2009 til 2015 er sket et fald i andelen af blinde og stærkt svagsynede i alderen 30-35 år, der har en kompetencegivende uddannelse. I 2009 havde 52 pct. en kompetencegivende uddannelse, mens det samme gjorde sig gældende for 38 pct. i 2015.

Mere end hver fjerde blandt blinde og stærkt svagsynede har på et tidspunkt droppet ud af mindst én uddannelse, hvilket er lidt flere end blandt personer uden handicap, men lidt færre end blandt personer med et andet større fysisk handicap. Som den vigtigste begrundelse for at droppe ud angiver blinde og stærkt svagsynede oftest, at sygdom eller handicap gjorde det for svært at gennemføre uddannelsen.

1. I gruppen med andet større fysisk handicap har vi frasorteret personer, der er blinde eller stærkt svagsynede.

2. Dansk Blindesamfund blev fx inddraget i arbejdet med Socialreformen fra 1933 og har sidenhen været inddraget i den socialpolitiske udvikling.

Beskæftigelse

Tidligere undersøgelser viser, at sandsynligheden for at være i beskæftigelse stiger med stigende uddannelsesniveau, både for personer med og uden handicap (Larsen & Larsen, 2017). Det lave uddannelsesniveau blandt blinde og stærkt svagsynede påvirker også deres beskæftigelsesfrekvens. Analyserne viser, at blinde og stærkt svagsynede fortsat er markant sjældnere i beskæftigelse og har mindre sandsynlighed for at være i ordinær beskæftigelse, sammenlignet med personer uden handicap, men også sammenlignet med personer med andet større fysisk handicap. Særsigt for blinde og stærkt svagsynede, der også har et andet større fysisk handicap, er der 71 pct., der er helt uden beskæftigelse, og blandt blinde og stærkt svagsynede uden andet større fysisk handicap gælder dette 45 pct.

Blandt blinde og stærkt svagsynede angiver 39 pct., at de ikke har modtaget tilstrækkelig og relevant rådgivning om den støtte, man kan opnå fra det offentlige, hvis man har vanskeligheder med at påtage sig et job på lige vilkår med andre. Yderligere 24 pct. har kun delvist oplevet, at de har modtaget tilstrækkelig og relevant rådgivning.

Der tegner sig altså et billede af, at blinde og stærkt svagsynede fortsat møder mange barrierer i uddannelses- og beskæftigelseslivet, hvor resultaterne indikerer, at bedre adgang, større hensyn og mere rådgivning om støttemuligheder kunne gøre en positiv forskel.

Forsørgelse

Et lavt uddannelsesniveau og en svag arbejdsmarkedstilknytning blandt blinde og stærkt svagsynede kan endvidere have negative konsekvenser for deres økonomiske situation. Blinde og stærkt svagsynede angiver oftest førtidspension som deres primære indkomstkilde, og kun cirka en fjerdedel har lønindkomst eller indkomst fra selvstændig virksomhed som deres primære indkomstkilde. Imidlertid oplever gruppen af blinde og stærkt svagsynede oftere, at deres økonomi er "virkelig god" eller "god", sammenlignet med hhv. personer uden handicap og personer med andet større handicap. Med førtidspensionsreformen fra 2013 kan billedet dog ændre sig, da personer med handicap under 40 år ikke længere kan tilkendes førtidspension, men skal indgå i fleksjob eller ressourceforløb. Ressourceforløbsdeltagere har en indtægt på niveau med kontanthjælp, hvilket er lavere end førtidspension.

Sundhed

Både denne undersøgelse og andre undersøgelser peger på, at der er en positiv sammenhæng mellem højere uddannelsesniveau og beskæftigelse, indkomst og sundhed. I tråd med de negative resultater i forhold til uddannelse og beskæftigelse finder vi også, at blinde og stærkt svagsynede har et væsentligt dårligere selv vurderet helbred og et højere BMI end personer uden handicap. Lidt paradoksalt er blinde og stærkt svagsynede dog den gruppe, der lægger størst vægt på, at deres kost er sund og nærende, og omtrent 40 pct. af gruppen er fysisk aktive 6-7 dage om ugen i gennemsnit. Blinde og stærkt svagsynede skiller sig ikke væsentligt ud fra personer uden handicap i forhold til søvn- og smertemønstre.

Diskrimination

Diskrimination kan have konsekvenser for, om en person med handicap får en uddannelse, et job, den rigtige (og rettidige) behandling i sundhedsvæsenet, en forsikring osv. Cirka halvdelen af blinde og stærkt svagsynede oplever at være blevet diskrimineret, hvilket er på niveau med personer med andet større handicap. Det tilsvarende gælder cirka hver femte person uden handicap. Blinde

og stærkt svagsynede oplever hyppigst diskrimination pga. deres handicap, og det er især "fremmede personer", der diskriminerer.

Blinde og stærkt svagsynede, der er i arbejde, oplever i mindre grad (14 pct.) diskrimination på arbejdspladsen, sammenlignet med de tilsvarende personer hhv. uden handicap (18 pct.) og med andet større fysisk handicap (20 pct.). Derimod har cirka hver tredje blinde og stærkt svagsynede oplevet at få afslag på at tegne forsikring med deres helbred eller handicap som begrundelse. Det er oftest ulykkesforsikring og livsforsikring, som de oplever at få afslag på.

Analyserne peger altså på, at der stadig kan være behov for et vedvarende fokus på og en fortsat udvikling hen imod øget ligebehandling og samfundsdeltagelse for personer med alvorlige syns- nedsættelser i Danmark.

Sagsbehandling

Ikke overraskende er blinde og stærkt svagsynede oftere i kontakt med socialforvaltningen end personer uden handicap. Blinde og stærkt svagsynede oplever oftere, at de har indflydelse på den hjælp, de får, og får oftere den hjælp, som de har behov for, sammenlignet med hhv. personer uden handicap og personer med andet større fysisk handicap. Blandt blinde og stærkt svagsynede med et andet større fysisk handicap oplever 41 pct. dog, at de ikke har indflydelse på den hjælp, de får. 43 pct. af blinde og stærkt svagsynede oplever, at de ikke får hjælp til rette tid. Men overordnet set har gruppen tillid til, at kommunen yder den hjælp, der er behov for.

Deltagelse

I forhold til fokusområdet "deltagelse" har vi især lagt vægt på tilgængelighed i bred forstand. Undersøgelsen tegner et billede af, at blinde og stærkt svagsynede er mere udfordrede i relation til tilgængelighed end personer uden handicap, men også mere udfordrede end personer med andet større fysisk handicap. Samtidig ser det ud til, at blinde og stærkt svagsynede ofte vælger aktiviteter (deltagelse) baseret på tilgængeligheden.

På trods af de teknologiske muligheder (fx talesyntese) ser det ud til, at blinde og stærkt svagsynede er udfordret af de digitale muligheder. Der er fx flere blandt blinde og stærkt svagsynede (21 pct.), der slet ikke kan finde de informationer, som de søger på offentlige hjemmesider. Det tilsvarende gælder blot 2 pct. blandt personer uden handicap og 10 pct. blandt personer med andet større fysisk handicap. De fleste blinde og stærkt svagsynede (73 pct.) oplever dog, at de generelt er velinformede om, hvad der foregår i samfundet. Det ser dermed ud til, at den teknologiske udvikling har bidraget til at fjerne nogle barrierer, men at den samtidig også har skabt nogle andre.

Undersøgelsen viser endvidere, at fysisk adgang har meget stor betydning for blinde og stærkt svagsynedes valg af kulturtilbud, samt hvor de bevæger sig hen i lokalområdet. Der er også færre blandt blinde og stærkt svagsynede, der ubesværet kan benytte den kollektive transport, sammenlignet med både personer uden handicap og personer med andet større fysisk handicap, og disse problemer er særligt store for blinde og stærkt svagsynede, der erhvervede deres synshandicap efter 15-årsalderen.

Vi ser altså, at blinde og stærkt svagsynede oplever udfordringer, når de bevæger sig i lokalmiljøet, også på trods af, at godt over halvdelen (61 pct.) vurderer, at de har fået tilstrækkelig træning i at bevæge sig uden for hjemmet (inklusive i brug af særlige hjælpemidler). Det er også lidt mere end halvdelen (56 pct.), der vurderer, at de kan bevæge sig i lokalmiljøet uden vanskeligheder.

Imidlertid er hver femte blinde og stærkt svagsynede nervøse for uheld eller for at fare vild, mens 36 pct. kan finde på helt at opgive at gå et sted hen, fordi de ikke kan finde vej.

Undersøgelsen tegner altså et billede af, at blinde og stærkt svagsynede er meget udfordrede af tilgængelighed i forbindelse med deres færden og deltagelse i hverdagslivet. Dette er i og for sig ikke overraskende, men understreger blot, at det er et område, hvor der stadig kan ske forbedringer.

Undersøgelsen tegner dog også et billede af, at blinde og stærkt svagsynedes sociale relationer eller kontakt ikke nødvendigvis er udfordret af tilgængelighed. Fx ser vi, at blinde og stærkt svagsynede i højere grad angiver (77 pct.), at de ser deres familie og venner mindst én gang om ugen, sammenlignet med både personer uden handicap (71 pct.) og personer med andet større fysisk handicap (69 pct.). Samtidig deltager blinde og stærkt svagsynede oftere i forenings- eller organisationsmøder. Social deltagelse er i dette tilfælde måske snarere et spørgsmål om, hvor eller hvordan den sociale aktivitet udformes. Måske kan den høje deltagelse blandt blinde og stærkt svagsynede forklares af, at de oftere mødes i hjemmet eller i velkendte miljøer.

Livskvalitet

Selv om blinde og stærkt svagsynede almindeligvis har gode sociale relationer, findes der en forholdsvis stor gruppe, som angiver, at de "meget ofte" eller "ofte" føler sig ensomme, og at de hellere ville være sammen med andre (18 pct.). Det tilsvarende tal blandt personer uden handicap er 8 pct. Sammenholdt med, at mange ofte ser familien, tyder det på en vis polarisering.

Blinde og stærkt svagsynede har samlet set en relativt høj livskvalitet: 79 pct. er enten meget tilfredse eller tilfredse med livet. Dette er en lidt lavere andel end blandt personer uden handicap (88 pct.), men en meget højere andel end blandt personer med andet større fysisk handicap (52 pct.).

Konklusion og perspektivering

Formålet med denne undersøgelse er at give et bredt billede af levevilkår og samfundsdeltagelse for voksne (16-64-årige), der er hhv. blinde og stærkt svagsynede. Den politiske målsætning om lige muligheder for alle personer i samfundet er baggrunden for formålet. Den danske målsætning om lige muligheder betyder, at det er yderst relevant vedvarende at undersøge, hvorvidt der er ulighed, og i givet fald hvor uligheden findes, for at bevare et overblik over, hvor og i hvilken grad der er behov for en eventuel indsats. En vedvarende monitorering giver bedre mulighed for netop at sikre lige muligheder i samfundet.

Resultaterne viser, at blinde og stærkt svagsynede generelt klarer sig dårligere end personer uden handicap. Blandt andet har blinde og stærkt svagsynede fortsat et væsentligt lavere uddannelsesniveau og en svagere arbejdsmarkedstilknytning end personer uden handicap, og vi ser ingen tendenser til en positiv udvikling. Tværtimod viser resultaterne, at der er sket en negativ udvikling siden 2009 i forhold til andelen af blinde, der har en kompetencegivende uddannelse. Det ser dermed ikke ud til, at de kompenserende ordninger, som findes på uddannelsesområdet, fx handiaptillæg til SU og specialpædagogisk støtte (SPS), er tilstrækkelige for at kompensere for barriererne i uddannelsessystemet. Også i forhold til sundhed, livskvalitet, deltagelse og diskrimination viser resultaterne, at blinde og stærkt svagsynede generelt klarer sig dårligere end personer uden handicap.

Rapporten præsenterer således overordnede resultater for oplevelser af forskelle på de fleste af de undersøgte områder. Rapporten giver dermed indikationer af, hvor der ligger nogle udfordrin-

ger, men vi kan fx ikke præcisere, hvordan en eventuel indsats i forhold til de uligheder, vi har fundet, bedst skal tilrettelægges. En dataudvidelse i form af uddybende gruppe- eller personinterview kunne give et mere detaljeret og nuanceret billede af målgruppens oplevelser og ville således kunne give et bedre fundament for at udpege konkrete indsatsområder og relevante indsatser.

Samlet set giver denne undersøgelse altså rigtig gode muligheder for at uddybe forståelsen af forholdene for blinde og stærkt svagsynede og udgør et solidt grundlag for videre forskning i forhold til i flere detaljer at belyse konkrete forskelle mellem levevilkår for blinde og stærkt svagsynede og levevilkår for andre grupper i samfundet.

1 INDLEDNING

I Danmark har vi en ambitiøs handicappolitik og der er iværksat mange socialpolitiske tiltag for at modvirke barrierer i samfundet for personer med handicap for så vidt muligt at sikre lige muligheder for samfundsdeltagelse. Set i forhold til andre handicapgrupper bliver personer med synshandicap traditionelt anset for at være en relativt "stærk" gruppe, hvor Dansk Blindesamfund allerede fra 1911 var engageret i den socialpolitiske dagsorden. Dertil har der i Danmark længe været tradition for at inddrage handicaporganisationer i den socialpolitiske udvikling³.

Trods en ambitiøs handicappolitik og en engageret handicapgruppe ser vi dog fortsat væsentlige uligheder og barrierer, som kan adresseres. En tidligere kortlægning af blinde og stærkt svagsynedes vilkår og trivsel (Bengtsson, Mateu & Høst, 2010) viste i store træk (og overraskende) et tilbageskridt på flere områder. Undersøgelsen viste blandt andet, at færre blinde og stærkt svagsynede end tidligere gennemførte en uddannelse, samt at andelen var langt lavere end blandt seende, hvilket også prægede blinde og stærkt svagsynedes beskæftigelsesfrekvens. Endvidere var andelen af blinde og stærkt svagsynede, som var i beskæftigelse, lav, også sammenlignet med andre handicapgrupper. Og dertil viste undersøgelsen, at blinde og stærkt svagsynedes helbred var dårligere end seendes.

Overordnet set gav undersøgelsen fra 2010 et billede af, at samfundet var så foranderligt, at mængden af information og kommunikation nemt kunne overstige tilpasningsevnen hos blinde og stærkt svagsynede trods både den teknologiske udvikling og fx beskæftigelsesfremmende indsatser (Bengtsson, Mateu & Høst, 2010). Med afsæt i den danske handicappolitik og dermed målsætningen om lige muligheder er det bemærkelsesværdigt at se nedgang i forhold til så centrale (samfundsdeltagelses-) parametre som uddannelse, beskæftigelse og helbred, som vi så i undersøgelsen fra 2010.

Det er derfor relevant, dels at kortlægge status for 2016 og dermed også udviklingen siden den forrige undersøgelse, og dels at undersøge, hvor problemerne opstår. Ved at undersøge, hvilke begrænsninger personer med synshandicap oplever i forhold til samfundsdeltagelse, kan vi bidrage med viden til en styrket fremtidig indsats.

Formålet med denne rapport er derfor at afdække voksne (16-64-årige) blinde og stærkt svagsynedes levevilkår og trivsel inden for en række fokusområder: uddannelse og beskæftigelse, forsørgelse, sagsbehandling, diskrimination, livskvalitet, deltagelse og sundhed. Et helt overordnet sigte er dermed også at undersøge, i hvilket omfang handicappolitikken har de ønskede virkninger for denne gruppe samt udviklingen på området.

1.1 Hvem er de blinde og stærkt svagsynede?

Der findes ikke et centralt register over blinde og stærkt svagsynede, og derfor vides det ikke med sikkerhed, hvem denne gruppe består af, og hvor stor den er. Personer, som hos en øjenlæge får konstateret, at de er blinde eller stærkt svagsynede, får rutinemæssigt tilbudt medlemskab af Dansk Blindesamfund. Dansk Blindesamfunds medlemstal er derfor den bedste kilde til oplysning om forekomsten af blindhed og stærk svagsynethed hos voksne i Danmark.

3. Fx blev Dansk Blindesamfund inddraget allerede i forbindelse med socialreformen fra 1933 og har sidenhen været inddraget i den socialpolitiske udvikling.

Datagrundlaget for denne undersøgelse er derfor primært medlemmer af Dansk Blindesamfund, hvilket sætter en naturlig ramme for definitionen af synshandicap. Hos Dansk Blindesamfund gælder den danske øjenlægelige klassifikation af synsnedsættelser, hvor blinde og stærkt svagsynede klassificeres som personer med en synsrest på 6/60 eller mindre (tabel 1.1).

Tabel 1.1 Dansk øjenlægelig klassifikation af synsnedsættelse, svarende til størrelsen af det resterende syn (synsstyrken).

Kategori	Synsnedsættelse	Betegnelse
A	6/18 til >6/60	Svagsynethed
B	6/60 til >1/60	Social blindhed
C	>1/60 til >lyssans med projektion	Praktisk blindhed
D	Ingen lyssans og lyssans uden projektion	Total blindhed

Anm.: En synsrest på 6/60 er defineret således, at det, en normalseende kan se på 60 meters afstand, kan en person med en synsrest på 6/60 se på 6 meters afstand. Hvis synsresten er væsentligt mindre end 6/60, måles synsbrøken på, om den synshandicappede kan angive antallet af fingre på den hånd, der holdes frem foran denne, eller om hånden bevæges. Det undersøges ligeledes, om den synshandicappede kan kende forskel på lys og mørke og registrere, hvorfra lyset kommer. Herved konstateres det, om den synshandicappede har lyssans med eller uden projektion (Bengtsson, Mateu og Høst, 2010).

Kilde: Dansk Blindesamfund, 2015.

Med ovenstående definition svarer blinde til kategori D, total blindhed, og stærkt svagsynede svarer til kategori B og C, hhv. social blindhed og praktisk blindhed. Denne definition er den samme, som er anvendt i den første blindeundersøgelse af Bengtsson, Mateu og Høst (2010).

Dansk Blindesamfund havde i 2016 2.553 medlemmer i alderen 16-64 år, og disse er inviteret til at deltage i undersøgelsen. Danmarks Statistik har stået for dataindsamlingen, som er foregået ved telefoninterview i efteråret 2016. Vi har modtaget besvarelser fra 1.387 personer. Undersøgelsen har altså en svarprocent på 54,3 pct.⁴ I vores analyser har vi valgt at fokusere på de medlemmer, der har et væsentligt synshandicap. Derfor indgår 20 personer, der har opgivet, at de hverken er blinde, stærkt svagsynede eller svagsynede, ikke i undersøgelsen. Ligeledes indgår heller ikke 229 personer, der har opgivet, at de er svagsynede (og altså hverken er blinde eller stærkt svagsynede).⁵ Dermed er der i alt 1.138 personer, der deltager i undersøgelsen. Det er disse 1.138 respondenter, der udgør grundlaget for rapportens analyser og konklusioner. Dog er det ikke alle respondenter, der har besvaret alle spørgsmål, og derfor kan antallet af personer variere i tabellerne og figurerne (dette betegnes også 'internt bortfald').⁶ Da undersøgelsen baserer sig på medlemmerne af Dansk Blindesamfund i alderen 16-64 år, er rapportens konklusioner ikke nødvendigvis dækkende for alle blinde og stærkt svagsynede i Danmark.

1.2 Graden af handicap

Der er forskel i graden af synshandicap blandt respondenterne, der udgør datagrundlaget for rapporten. Blandt de 1.138 respondenter betegner 421 sig som blinde (hvilket svarer til 37,0 pct.), mens 717 betegner sig som stærkt svagsynede (hvilket svarer til 63,0 pct.). Flere blinde end

4. Der er forskellige grunde til, at nogle medlemmer ikke har deltaget i undersøgelsen. 157 personer har ikke haft et telefonnummer, eller også har telefonnummeret været ugyldigt. Yderligere er 278 personer ikke truffet. 469 personer har derudover nægtet at deltage i undersøgelsen, og 67 personer har ikke deltaget pga. sprogvanskeligheder. De personer, der ikke har deltaget, er i gennemsnit yngre, ikke i beskæftigelse og har oftere grundskole eller realeksamen som højeste fuldførte uddannelse, sammenholdt med respondenterne i analysestikprøven.

5. Flere af de respondenter, som vi sletter pga., at de opgiver, at de hverken er blinde eller stærkt svagsynede, har en kompetencegivende uddannelse, sammenholdt med respondenterne i analysestikprøven.

6. Bengtsson, Mateu & Høst (2010) undersøger ligeledes Dansk Blindesamfunds medlemmer i alderen 16-64 år i 2008. I rapporten udgøres gruppen af 2.896 personer, hvoraf man opnåede interview med 1.364.

stærkt svagsynede opgiver, at de ikke kan læse og skrive på papir eller skærm (39,4 pct. vs. 16,9 pct.), så denne gruppe oplever gennemsnitligt signifikant flere udfordringer. For udvalgte spørgsmål undersøger vi derfor også forskelle mellem blinde og stærkt svagsynede.

Blandt gruppen af blinde og stærkt svagsynede er der også forskel på, om de har andre handicap end deres synshandicap. Blandt de 1.138 respondenter, der indgår i undersøgelsen, oplyser 410 respondenter, at de har et andet større fysisk handicap ud over deres synshandicap (hvilket svarer til 36 pct.). Der er altså en større gruppe af respondenterne, der også har andre vanskeligheder. Dette vurderer vi som vigtigt, og derfor vil vi igennem rapporten præsentere resultater særskilt for dem, der udelukkende har et synshandicap, og for dem, der derudover har et andet større fysisk handicap.

At denne forskel er vigtig at fokusere på, ses også ved, at der mellem gruppen, der udelukkende har et synshandicap, og gruppen, der ud over synshandicappet også har et andet større fysisk handicap, er store forskelle i, hvor begrænset man er i at udføre hverdagsaktiviteter. Blandt alle respondenter føler 21,2 pct. sig meget begrænsede, mens 36,3 pct. føler sig noget begrænsede i at foretage hverdagsaktiviteter. Blandt blinde og stærkt svagsynede med et andet større fysisk handicap er 37,2 pct. meget begrænsede i at foretage hverdagsaktiviteter, mens det samme gør sig gældende for 12,1 pct. af de blinde og stærkt svagsynede uden andet større fysisk handicap. Øvrige handicap har altså stor betydning og kan skabe yderligere barrierer for blinde og stærkt svagsynede (se også Bengtsson, 2008).

Vi har desuden spurgt til, om respondenterne har psykiske lidelser. Blandt de blinde og stærkt svagsynede opgiver 5,7 pct., at de har en mindre psykisk lidelse, og 5,6 pct. at de har en større psykisk lidelse. Vi har valgt ikke at præsentere resultater særskilt for personer med hhv. uden psykisk lidelse i tabellerne i rapporten, blandt andet fordi det er en mindre gruppe, der har en større eller mindre psykisk lidelse (hhv. 65 og 64 personer), og fordi der blandt dem med en større psykisk lidelse er 73,4 pct., der samtidig har et andet større fysisk handicap, så de ofte også er placeret i denne gruppe.

Tabel 1.2 Blinde og stærkt svagsynede respondenter, fordelt efter, om de har en psykisk lidelse, og typen af en eventuel psykisk lidelse. Særskilt for fysisk handicap. 2016. Procent.

	Intet fysisk handicap	Mindre fysisk handicap	Større fysisk handicap	Total
Uden psykisk lidelse	96,4	84,6	80,4	88,6
Mindre psykisk lidelse	2,3	10,3	8,1	5,7
Større psykisk lidelse	1,3	5,1	11,5	5,6
Total	100	100	100	100
Antal personer	530	195	409	1.134

Kilde: Blindeundersøgelsen 2016.

1.3 Udvikling af synshandicap

Der kan være mange forskellige årsager til, at man har et synshandicap, samt variation i, hvornår man fik det. Vi har derfor spurgt respondenterne, hvor gamle de var, da de fik deres synshandicap, og resultaterne fremgår af tabel 1.3. En del synshandicap er medfødte, hvilket også må formodes at gøre sig gældende, når 36,3 pct. opgiver, at de fik deres synshandicap, da de var 0 år gamle. 19,7 pct. var 1-15 år gamle, 14,6 pct. var 16-27 år gamle, 13,4 pct. var 28-39 år gamle, 11,8 pct.

var 40-52 år gamle, og 4,2 pct. var 53-64 år gamle. Respondenterne har altså typisk erhvervet deres synshandicap tidligt i livet. Det samme gør sig gældende for, hvornår de første gang blev klar over, at de havde en alvorlig synsnedsættelse, og hvornår synshandicappet havde udviklet sig så meget, at det var en væsentlig hindring. I gennemsnit var respondenterne 16,8 år, da de fik deres synshandicap, 19,6 år, da de blev klar over, at de havde en alvorlig synsnedsættelse, og 24,2 år, da synshandicappet havde udviklet sig så meget, at det var en væsentlig hindring. Der er også forskel på, hvor hurtigt ens synshandicap opstår. For de fleste af respondenterne udviklede deres synshandicap sig over en periode – det gælder for 58,1 pct. – hvorimod synshandicappet opstod pludseligt for 41,9 pct. For dem, hvis synshandicap udviklede sig over en periode, og hvor det blev en hindring efter deres 0. år (n=618), er der i gennemsnit 10,8 år imellem, at de fik deres synshandicap, og at det blev en væsentlig hindring. For udvalgte undersøgelsesspørgsmål undersøger vi forskelle mellem personer, for hvem synshandicappet havde udviklet sig så meget, at det var en væsentlig hindring tidligt (mellem 0- og 15-årsalderen) hhv. sent (mellem 16- og 64-årsalderen).

Tabel 1.3 Blinde og stærkt svagsynede respondenter, fordelt efter aldersgrupper. Særskilt for alder, da man fik sit synshandicap, da man første gang var klar over, at man havde en alvorlig synsnedsættelse, samt da synshandicappet havde udviklet sig så meget, at det var en væsentlig hindring. 2016. Procent.

Alder da ...	0 år	1-15 år	16-27 år	28-39 år	40-52 år	53-64 år	Total	Antal personer
... man fik sit synshandicap	36,3	19,7	14,6	13,4	11,8	4,2	100	1.131
... man første gang var klar over, at man havde en alvorlig synsnedsættelse	15,2	34,7	17,5	14,5	13,6	4,6	100	1.117
... synshandicappet havde udviklet sig så meget, at det var en væsentlig hindring	16,4	22,2	17,2	17,1	19,6	7,6	100	1.119

Kilde: Blindeundersøgelsen 2016.

1.4 Hjælpemidler

Mange barrierer, som blinde og stærkt svagsynede oplever, kan overvindes med de rigtige hjælpemidler. I vores undersøgelse kan vi da også se, at mange blinde og stærkt svagsynede bruger hjælpemidler. I rækkefølge efter hyppighed bruger flest oplæringsprogram (64,9 pct.), daisyafspiller⁷ (56,3 pct.), briller eller kontaktlinser (43,5 pct.), særlig belysning (32,7 pct.), CCTV⁸ (31,8 pct.) og talegenkendelse eller lignende kommunikationsmidler til syn eller kommunikation (22,1 pct.). Mange af respondenterne bruger flere forskellige hjælpemidler: 17,5 pct. bruger ét hjælpemiddel, 29,8 pct. bruger to, 25,0 pct. bruger tre, 14,0 pct. bruger fire, og 8,6 pct. bruger fem eller flere hjælpemidler til syn eller kommunikation. Kun 5,4 pct. bruger ikke hjælpemidler til syn eller kommunikation. Blinde kan også bruge hjælpemidler til at bevæge sig omkring: 63,4 pct. af respondenterne bruger mobilitystok (den lange, hvide stok), og 6,4 pct. bruger førerhund/servicehund.

1.5 Andre større fysiske handicap

Stærkt svagsynede og blinde kan opleve forskellige udfordringer. For at vi kan analysere, om disse udfordringer adskiller sig fra de udfordringer, som andre grupper i samfundet oplever, vil vi, så vidt det er muligt og meningsfuldt, sammenligne de blinde og stærkt svagsynede med personer

7. Afspiller, der kan læse lydbøger højt.

8. Forstørrelsesapparat.

uden fysiske og psykiske handicap, samt personer, der opgiver, at de har et andet større fysisk handicap, der ikke er et synshandicap. Dette kan vi gøre, da VIVE (det daværende SFI) parallelt med spørgeskemaindsamlingen blandt blinde og stærkt svagsynede også indsamlede data til spørgeskemaundersøgelsen SHILD (Survey of Health, Impairment and Living Conditions in Denmark), der indeholder mange af de samme spørgsmål som spørgeskemaet til Dansk Blindesamfunds medlemmer. SHILD er en spørgeskemaundersøgelse blandt personer i den danske befolkning mellem 16 og 64 år og indeholder besvarelser fra i alt 20.451 respondenter. Undersøgelsens respondenter er tilfældigt udvalgt for så vidt muligt at sikre, at undersøgelsen er repræsentativ, dvs. afspejler befolkningen. Da det ikke er alle grupper, der er lige tilbøjelige til at svare på spørgeskemaer, vil nogle befolkningsgrupper i SHILD være over- eller underrepræsenterede. Data er derfor vægtet, baseret på alder, køn, bopælskommune og herkomst, så de så vidt muligt er repræsentative for målgruppen af 16-64-årige. I SHILD rapporterer 14.265, at de hverken har et længerevarende helbredsproblem eller handicap eller en psykisk lidelse. Sammenligninger med denne gruppe uden fysiske eller psykiske handicap kan vise, om blinde og stærkt svagsynede har særlige udfordringer eller større udfordringer end personer uden handicap. Men SHILD tilbyder også en sammenligningsgruppe af personer med andet større fysisk handicap, der ikke er et synshandicap. I SHILD rapporterer 1.745, at de har et længerevarende helbredsproblem eller handicap, der ikke er et synshandicap.⁹ Sammenligninger med gruppen med et andet større fysisk handicap kan vise, hvordan blinde og stærkt svagsynede klarer sig i forhold til andre med større helbredsproblemer og handicap. Tabel 1.4 viser typen af handicap for gruppen af blinde og stærkt svagsynede, der derudover har et større handicap, samt for gruppen af personer, der har et større handicap, som ikke er et synshandicap. De blinde og stærkt svagsynede med et andet større fysisk handicap har oftere problemer med følger af sukkersyge/diabetes, døvhed eller nedsat hørelse samt CP, spasticitet eller hjerneskade, mens færre har problemer med ryg eller nakke, fx gigt, sammenholdt med personer med andet større fysisk handicap.

Tabel 1.4 Personer med et andet større fysisk handicap end blindhed, fordelt efter typen af andet fysisk handicap. Særskilt for ikke-blinde og blinde og stærkt svagsynede respondenter med et sådant handicap. 2016. Procent.

	Større fysisk handicap (ikke-blinde)	Blinde og stærkt svagsynede med andet større fysisk handicap
Problemer med arme eller hænder, fx gigt	6,8	3,5
Problemer med ben eller fødder, fx gigt	10,6	7,9
Problemer med ryg eller nakke, fx gigt	25,3	10,6
Døvhed eller nedsat hørelse trods høreapparat eller cochlear-implantat	0,8	8,4
Problemer med hjerte, blodtryk eller kredsløb	5,7	7,2
Problemer med mave, lever, nyrer eller fordøjelse	4,8	5,7
Følger af sukkersyge/diabetes	3,9	17,3
CP, spasticitet, hjerneskade	2,4	7,9
Andre fremadskridende sygdomme, fx kræft, sklerose, HIV og Parkinsons syge	8,3	8,6
Andet helbredsproblem eller handicap	31,0	22,8
Total	100	100

Anm.: N = [1.711; 409].

Kilde: Blindeundersøgelsen 2016 og SHILD 2016.

9. Vi har udelukket 34 personer fra denne gruppe, da de angiver, at deres alvorligste helbredsproblem eller handicap er blindhed eller synsnedsættelse trods briller eller kontaktlinser, eller at de bruger mobilitystok eller førerhund.

1.6 Demografi

I dette afsnit viser vi, hvordan en række forskellige demografiske forhold fordeler sig for gruppen med synshandicap og sammenligningsgrupperne. Resultaterne fremgår af tabel 1.5 og viser, at der blandt blinde og stærkt svagsynede, der har deltaget i spørgeskemaundersøgelsen, er en lille overvægt af mænd (51,8 pct.). Blandt de blinde og stærkt svagsynede, der yderligere har et andet større fysisk handicap, er mændene dog underrepræsenterede, da der kun er 44 pct. mænd i denne gruppe. Ligeledes er der signifikant færre mænd i gruppen med andet større fysisk handicap, der ikke er et synshandicap.

Blandt de blinde og stærkt svagsynede er gennemsnitsalderen 48,2 år. Det afspejler, at 9,2 pct. af dem er i aldersgruppen 16-27 år, mens 45,5 pct. er i aldersgruppen 53-64 år. De blinde og stærkt svagsynede, der yderligere har et andet større fysisk handicap, er signifikant ældre end dem uden – deres aldersgennemsnit er 50,5. Den samme tendens gør sig gældende i sammenligningsgrupperne, hvor de uden handicap i gennemsnit er 38,6 år gamle, og de med et andet større fysisk handicap, der ikke er et synshandicap, i gennemsnit er 47,6 år.

Blandt de blinde og stærkt svagsynede har 8,0 pct. indvandrer- eller efterkommerbaggrund, og det er signifikant færre end i sammenligningsgrupperne. I gruppen uden handicap gælder det for 16,5, mens det gælder for 12,1 pct. i gruppen med et større fysisk handicap, der ikke er et synshandicap.

Gruppen af blinde og stærkt svagsynede har oftere ikke en partner (41,1 pct.), end det gør sig gældende for sammenligningsgrupperne hvor 32,2 pct. blandt dem med et andet større fysisk handicap og 25,5 pct. blandt dem uden handicap ikke har en partner. Derudover er blinde og stærkt svagsynede sjældnere forældre end øvrige grupper af respondenter.

Tabel 1.5 Respondenter, fordelt efter specifikke demografiske karakteristika. Særskilt for forskellige handicapgrupper. Procent.

	Blinde og stærkt svagsynede			Intet synshandicap		
	Intet større fysisk handicap	Større fysisk handicap	Total	Intet større fysisk handicap	Ikke sig.	Større fysisk handicap
<i>Køn</i>						
Mand	56,2	44,1	51,8	52,0		45,1
Kvinde	43,8	55,9	48,2	48,0		54,9
Total	100,0	100,0	100,0	100,0		100,0
<i>Alder</i>			***		***	ikke sig.
16-27 år	11,5	5,1	9,2	27,8		7,7
28-39 år	16,1	11,7	14,5	24,3		16,7
40-52 år	30,1	32,0	30,8	27,8		33,8
53-64 år	42,3	51,2	45,5	20,1		41,8
Total	100,0	100,0	100,0	100,0		100,0
<i>Baggrund</i>			ikke sig.		***	**
Dansk	92,0	92,0	92,0	83,4		87,9
Indvandrer	6,0	6,6	6,2	13,8		11,0
Efterkommer	1,9	1,5	1,8	2,7		1,1
Total	100,0	100,0	100,0	100,0		100,0

	Blinde og stærkt svagsynede			Intet synshandicap				
	Intet større fysisk handicap	Større fysisk handicap	Total	***	Intet større fysisk handicap	Ikke sig.	Større fysisk handicap	**
<i>Familiesituation</i>				***				
Har ikke partner	37,8	46,9	41,1		25,5	***	32,2***	
Partner uden handicap	39,3	34,7	37,7		63,2		46,8	
Partner med handicap	22,9	18,3	21,3		11,3		21,0	
Total	100,0	100,0	100,0		100,0		100,0	
<i>Barn</i>				ikke sig.		***		***
Har ikke barn	45,4	48,2	46,5		41,2		28,6	
Har barn uden handicap	42,8	39,1	41,4		53,3		54,7	
Har barn med handicap	11,7	12,7	12,1		5,5		16,8	
Total	100,0	100,0	100,0		100,0		100,0	

Kilde: Blindeundersøgelsen 2016 og SHILD 2016.

1.7 Metode

I rapporten anvender vi primært beskrivende analyser. Vi afrapporterer procentfordelingerne fra spørgeskemaundersøgelsen blandt blinde og stærkt svagsynede i tabeller og figurer. Når tallene i rapporten opdeles på blinde og stærkt svagsynede med og uden andet større fysisk handicap, tester vi de to gruppers procentfordelinger mod hinanden med enten en Chi2-test, der tester hele procentfordelingen på én gang, eller en z-test, der tester én kategori ad gangen. Vi bruger testene for at se, om de forskelle, der eventuelt er mellem grupperne, skyldes statistisk usikkerhed, der er forbundet med, at vi arbejder med en stikprøve (og ikke med alle blinde og stærkt svagsynede i Danmark), eller om vi kan konkludere, at forskellene er statistisk signifikante (hvilket betyder, at de med mindst 95 pct. sandsynlighed ikke skyldes tilfældigheder). Vi afrapporterer kun resultater for de to grupper af blinde og stærkt svagsynede (med hhv. uden andet større fysisk handicap), når der er statistisk signifikante forskelle mellem de to grupper. Hvis der ikke er statistisk signifikante forskelle mellem de to grupper af blinde, afrapporterer vi resultater for gruppen samlet set.

Hvor det er muligt og giver mening, afrapporterer vi desuden procentfordelinger for de to sammenligningsgrupper (personer uden handicap og personer med andet større fysisk handicap). Disse to sammenligningsgrupper bliver vægtet efter køn, alder, bopælskommune og efterkommer- og indvandrerbaggrund, så de er repræsentative for alle 16-64-årige i Danmark. Stikprøven af blinde og stærkt svagsynede bliver i rapporten ikke vægtet, hvilket skyldes, at der ikke findes registeroplysninger om synshandicap, og at det derfor ikke er muligt at få oplysninger om den population, vi gerne vil udtale os om (altså alle blinde og stærkt svagsynede). Procentfordelinger for de to sammenligningsgrupper tester vi mod gruppen af alle blinde og stærkt svagsynede, ligeledes med en Chi2-test eller en z-test, for at vurdere, om forskellene er statistisk signifikante.

Såfremt ikke andet fremgår af tabeller og figurer, er alle afrapporterede resultater statistisk signifikante.

Da mange af de sammenhænge, vi kigger på, kan hænge sammen med mange forskellige forhold omkring en persons liv, laver vi udvalgte steder i rapporten desuden regressionsanalyser. Hvis vi

fx ønsker at undersøge, om blinde og stærkt svagsynede har en højere eller lavere sandsynlighed for at være i beskæftigelse end personer uden handicap, er det ikke tilstrækkeligt kun at sammenligne andelen af personer, der er i beskæftigelse i de to grupper. Grunden er, at der kan være andre forhold, der varierer mellem grupperne, der også hænger sammen med sandsynligheden for beskæftigelse, som fx køn, alder, uddannelsesniveau mv. I en regression, der medtager flere variable, kan man undersøge, om der fortsat er en sammenhæng mellem to karakteristika, efter at man har taget højde for ("kontrolleret for") andre karakteristika. Regressionsmodellen kan dermed give svar på, hvorvidt blinde og stærkt svagsynede har en højere eller lavere sandsynlighed for at være i beskæftigelse end personer uden handicap, når vi har taget højde for eventuelle forskelle i køn, alder og uddannelsesniveau mv. på tværs af de to grupper.

2 UDDANNELSE

Uddannelse er en væsentlig faktor i relation til blandt andet livskvalitet og samfundsdeltagelse, og der er i en lang række af studier fundet en positiv sammenhæng mellem højere uddannelsesniveau og beskæftigelse, indkomst og sundhed. Det gælder fx for både personer med og uden handicap, at jo højere uddannelse man har, desto større er chancerne for, at man er i beskæftigelse (Larsen & Larsen, 2017). Et nyt studie viser ligeledes, at jo mere veluddannet man er, desto bedre er man til at håndtere et opstået handicap (Bengtsson & Gupta, 2017). Uddannelse kan i sig selv desuden bidrage positivt til selvrealisering og dermed til øget trivsel og livskvalitet. Der findes en række af ordninger, fx handicaptillæg til SU og specialpædagogisk støtte (SPS), som har til formål at kompensere for de barrierer i uddannelsessystemet, som personer med handicap risikerer at møde. Formålet med dette kapitel er derfor at undersøge blinde og stærkt svagsynedes uddannelsesniveau og -frekvens, sammenlignet med personer uden handicap hhv. personer med andet større fysisk handicap. Vi belyser også, hvorvidt blinde og stærkt svagsynede oplever, at de har modtaget den hjælp og støtte, som de har haft behov for, samt i hvilket omfang de droppede ud af uddannelsen og i så fald begrundelsen herfor.

En tidligere SFI-undersøgelse viser, at hver generation af blinde i mindre grad opnår en kompetencegivende uddannelse, sammenlignet med såvel personer uden handicap som med personer med andre større handicap. Vi inddrager derfor også data fra blindeundersøgelsen i 2009 (Bengtsson, Mateu & Høst, 2010) samt registerdata for at undersøge, hvordan det gennemsnitlige uddannelsesniveau har udviklet sig over tid i de undersøgte grupper.

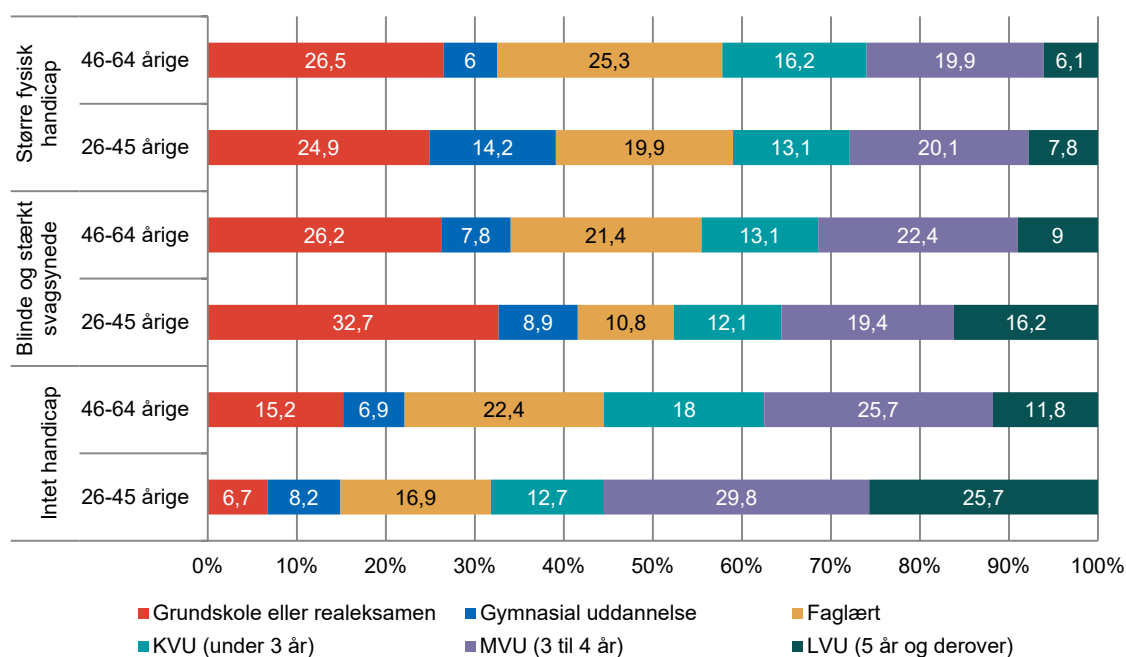
Hovedresultaterne er:

- Blinde og stærkt svagsynede har oftere en grundskole- eller realeksamen som højeste fuldførte uddannelse end både personer uden handicap og personer med andet større fysisk handicap.
- 42,6 pct. af blinde og stærkt svagsynede har en videregående uddannelse, og dette er en lidt større andel end blandt gruppen med andet større fysisk handicap (40,5 pct.), men en klart mindre andel end blandt gruppen uden handicap (51,7 pct.).
- I årene 2009 til 2015 er der sket et fald i andelen af blinde og stærkt svagsynede i alderen 30-35 år, der har en kompetencegivende uddannelse. I 2009 havde 52,4 pct. en kompetencegivende uddannelse, mens det samme gør sig gældende for 38,1 pct. i 2015. For personer uden handicap er der sket en lille stigning i perioden, og for personer med andet større handicap er der sket et lille fald. Den største negative udvikling er dog sket blandt blinde og stærkt svagsynede.
- I gruppen af blinde og stærkt svagsynede angiver 27,7 pct., at de har droppet ud af en uddannelse en eller flere gange. Blandt personer uden handicap er andelen 23,6 pct., og blandt personer med andet større fysisk handicap er andelen 34,9 pct. Gruppen af blinde har dermed droppet ud i mindre omfang end personer med andet større fysisk handicap, men i større omfang end personer uden handicap.
- Blandt blinde og stærkt svagsynede, der har droppet ud af en uddannelse, er den hyppigst angivne begrundelse, at handicap gjorde det for svært at gennemføre uddannelsen (28 pct.). Derudover peger 11 pct. på, at uddannelsen tog for lidt hensyn til sygdom og handicap som vigtigste begrundelse, og knap 7 pct. peger på manglende hjælpemidler og materialer som den vigtigste begrundelse for at droppe ud. Resultaterne indikerer, at bedre adgang til hjælpemidler og mere hensyn til deres handicap eventuelt ville kunne bidrage til, at færre blinde ville droppe ud af deres uddannelser.

2.1 Uddannelsesniveau og -frekvens

I blindeundersøgelsen samt i SHILD er alle respondenter blevet spurgt, hvad deres højeste fuldførte uddannelse er. Resultaterne fremgår af figur 2.1. Da der ikke var signifikante forskelle mellem blinde og stærkt svagsynede hhv. med og uden andet større fysisk handicap, præsenterer vi her resultaterne for gruppen af blinde og stærkt svagsynede samlet set. Vi inkluderer kun respondenter over 25 år, da mange af de yngre respondenter stadigvæk er under uddannelse. Vi undersøger også aldersgrupperne 26-45 år hhv. 46-64 år separat.

Figur 2.1 26-64-årige respondenter, fordelt efter højeste fuldførte uddannelse. Særskilt for forskellige handicapgrupper og alder. 2016. Procent.

Anm.: Studentereksamen inkluderer STX-, HF-, HXH-, HG- og HTX-eksamen. N = [1.740; 1.128; 14.243].

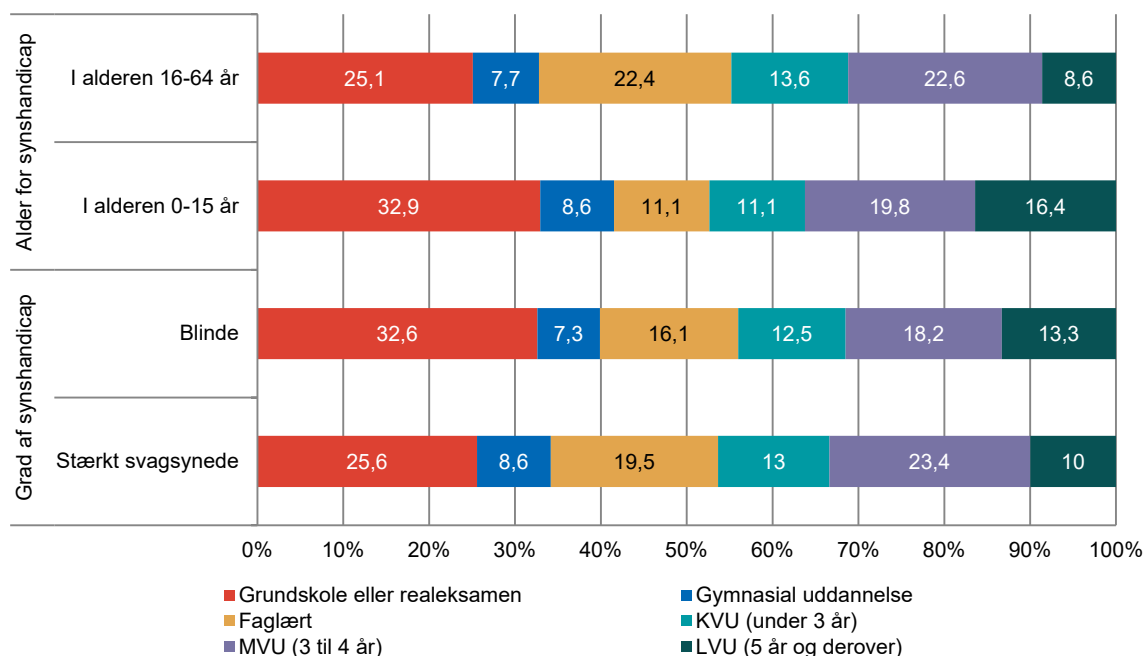
Note: KVVU = Kort videregående uddannelse, MVU = Mellemlang videregående uddannelse, LVU = Lang videregående uddannelse.

Kilde: Blindeundersøgelsen 2016 og SHILD 2016.

Det fremgår af figur 2.1, at blinde og stærkt svagsynede er den gruppe, der oftest har grundskole eller realeksamen som højeste fuldførte uddannelse. I denne gruppe (i modsætning til de øvrige to grupper) er andelen, der kun har grundskole- eller realeksamen som højeste fuldførte uddannelse, desuden større blandt de yngre end blandt de ældre respondenter. Blandt blinde og stærkt svagsynede har 32,7 pct. af 26-45-årige grundskole eller realeksamen som højeste fuldførte uddannelse, mens det tilsvarende tal blandt personer uden handicap er 6,7 pct.

Andelen af faglærte er lavere blandt yngre end blandt ældre for alle tre grupper, men blandt blinde og stærkt svagsynede er andelen næsten halveret fra de ældre til de yngre. 47,7 pct. af 26-45-årige blinde har dog en videregående uddannelse (kort, mellemlang eller lang), og dette er lidt mere end blandt gruppen med andet større fysisk handicap (41 pct.), men klart mindre end blandt gruppen uden handicap (68,2 pct.). En mulig fortolkning af resultaterne i figur 2.1 er, at blinde og stærkt svagsynede, der tidligere fik en erhvervsuddannelse, nu i høj grad er gået i stå på grundskoleniveau, selv om en del også er gået videre til et videregående uddannelsesnivea.

Figur 2.2 Blinde og stærkt svagsynede respondenter på 26-64 år, fordelt efter højeste fuldførte uddannelse. Særskilt for graden af synshandicap, samt alder, hvor synshandicappet havde udviklet sig så meget, at det var en væsentlig hindring. 2016. Procent.

Anm.: Studentereksamen inkluderer STX-, HF-, HXH-, HG- og HTX-eksamen. N = [674; 359; 384; 663].

Note: KVU = Kort videregående uddannelse, MVU = Mellemlang videregående uddannelse, LVU = Lang videregående uddannelse.

Kilde: Blindeundersøgelsen 2016 og SHILD 2016.

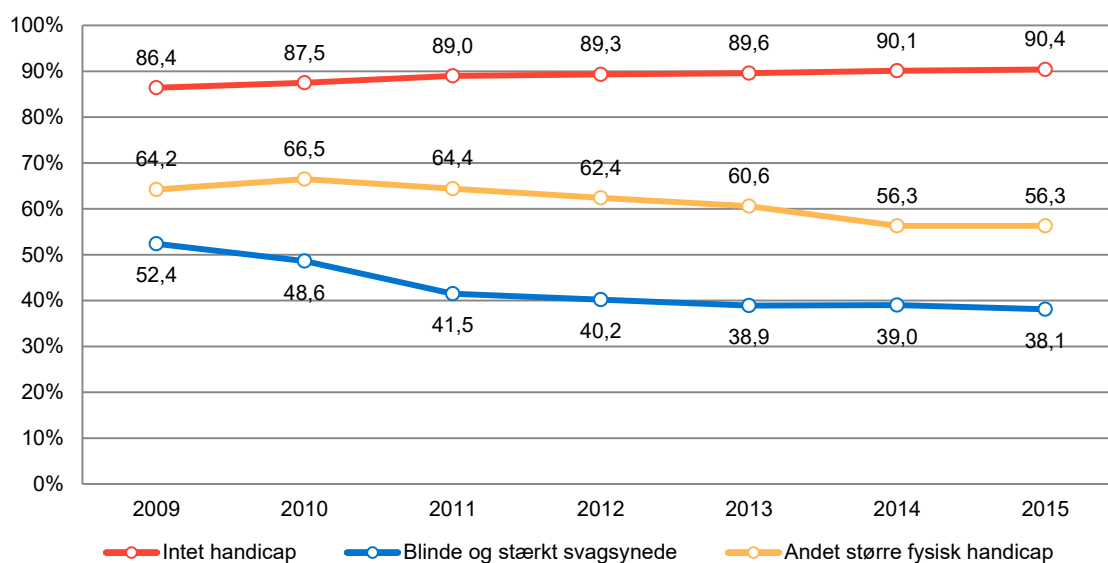
I figur 2.2 undersøger vi forskelle mellem blinde og stærkt svagsynede, der var 0-15 år, da synshandicappet havde udviklet sig så meget, at det var en væsentlig hindring, og dem, der var 16-64 år, samt forskelle mellem personer, der er helt blinde hhv. stærkt svagsynede. Det fremgår af figuren, at personer, der fik deres synshandicap tidligt, har et mere "ekstremt" mønster for uddannelse, idet både flere har en meget kort uddannelse (grundskole eller realeksamen) og flere har en videregående uddannelse, sammenlignet med personer, som fik deres synshandicap sent. Det fremgår endvidere, at stærkt svagsynede er mere veluddannede end blinde, selv om forskellene er forholdsvis små.

2.1.1 Ændringer i uddannelsesniveau fra 2009-2016

En tidligere SFI-undersøgelse (Bengtsson, Mateu & Høst, 2010) viser, at gruppen af blinde og stærkt svagsynede uddanner sig i mindre grad, end gruppen har gjort tidligere. Her så vi, at blinde og stærkt svagsynede, født i 1940'erne, uddannede sig i næsten samme omfang som seende. Imidlertid skete der et fald i de efterfølgende generationer – helt ned til en tredjedel så mange, sammenlignet med seende. Andelen af blinde og stærkt svagsynede, der opnåede en kompetencegivende uddannelse, var ligeledes lav, sammenlignet med andre handicapgrupper. For at undersøge udviklingen i blindes og stærkt svagsynedes højeste fuldførte uddannelse, sammenholdt med personer uden handicap, anvender vi registerdata fra Danmarks Statistik. I registrene er der oplysninger om personers højeste fuldførte uddannelse for hvert år. I analyserne kigger vi på, om en person har fået en kompetencegivende uddannelse (defineret som en erhvervsuddannelse, samt en kort, mellemlang eller lang videregående uddannelse, hvorimod grundskole eller en gym-

nasial uddannelse ikke er en kompetencegivende uddannelse). Vi analyserer på årene 2009-2015. Analyserne tager udgangspunkt i personer, der er blinde eller stærkt svagsynede og har deltaget i spørgeskemaundersøgelsen i enten 2009 og/eller 2016.¹⁰ I analyserne inddrager vi hvert år kun aldersgruppen 30-35 år. Vi analyserer ikke på personer under 30 år, da de eventuelt fortsat er i uddannelse, og vi analyserer ikke på personer over 35 år, fordi vi er interesserede i at se, om der sker en ændring blandt de yngre blinde og stærkt svagsynede.

Figur 2.3 Personer i alderen 30-35 år, der har en kompetencegivende uddannelse. 2009-2015. Særskilt for personer uden handicap, blinde og stærkt svagsynede samt personer med et andet større fysisk handicap. Procent.

Anm.: N er forskelligt for hvert år og varierer mellem 145 personer i år 2009 og 105 personer i år 2015 blandt blinde og stærkt svagsynede. Kompetencegivende uddannelser er erhvervsuddannelser samt korte, mellemlange og lange videregående uddannelser.

Kilde: Blindeundersøgelsen 2009, Blindeundersøgelsen 2016, SHILD 2016, registerdata fra Danmarks Statistik.

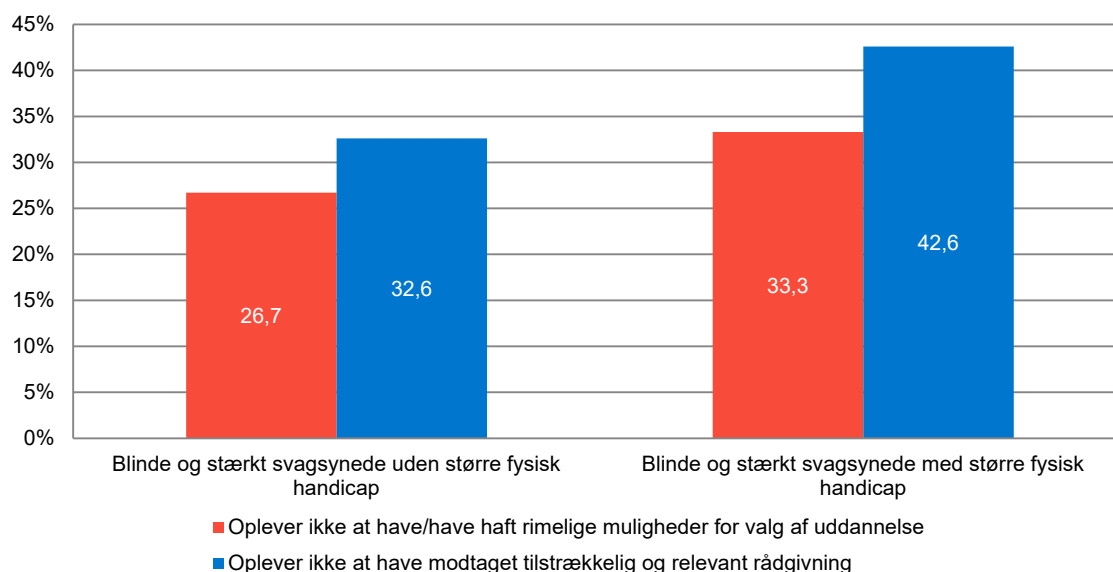
Figur 2.3 viser, at der i årene 2009 til 2015 sker et fald i andelen af blinde og stærkt svagsynede i alderen 30-35 år, der har en kompetencegivende uddannelse. I 2009 har 52,4 pct. en kompetencegivende uddannelse, mens det samme gør sig gældende for 38,1 pct. i 2015. Der er en del usikkerhed forbundet med disse tal, da antallet af personer i aldersgruppen er relativt lille. Dog er forskellen mellem 2009 og 2015 statistisk signifikant (forskellene i årene 2010-2015 er dog ikke statistisk signifikant forskellige fra hinanden). For personer med et andet større fysisk handicap falder andelen med en kompetencegivende uddannelse også, men i mindre grad end for de blinde: fra 64,2 pct. til 56,3 pct. For personer uden handicap ser vi til gengæld en lille stigning i andelen af 30-35 årige med en kompetencegivende uddannelse, fra 86,4 pct. til 90,4 pct. Samlet set ser vi altså, at andelen af blinde og stærkt svagsynede 30-35-årige med en kompetencegivende uddannelse er faldet siden 2009, set i relation til både personer med andet større fysisk handicap og, i særdeleshed, personer uden handicap.

¹⁰ Det skal noteres, at vi ekstrapolerer antallet af potentielle respondenter i datagrundlaget for årene 2010-2015 på baggrund af antallet af respondenter i 2009 hhv. 2016. Der kan fx findes personer, der blev medlemmer af Dansk Blindesamfund, afsluttede deres medlemskab eller afgik ved døden i perioden 2010-2015, og som dermed "burde" findes i datagrundlaget, men ikke gør det.

2.2 Valg af uddannelse, rådgivning og specialundervisning

En af grundene til, at blinde og stærkt svagsynede oftere har grundskole eller realeksamen som højeste fuldførte uddannelse, kan eventuelt være manglende muligheder for at vælge uddannelse eller manglende rådgivning fra lærere og studievejledere om valg af uddannelse. Vi har derfor spurgt respondenterne, hvorvidt de oplever at have haft rimelige muligheder for valg af uddannelse, samt hvorvidt de oplever at have modtaget tilstrækkelig og relevant rådgivning om uddannelse. Da disse spørgsmål ikke indgår i SHILD, har vi kun mulighed for at præsentere resultaterne for de to grupper af blinde og stærkt svagsynede (med andet større fysisk handicap hhv. uden handicap). For gruppen af blinde og stærkt svagsynede samlet set oplever ca. 30 pct. ikke at have haft rimelige muligheder for valg af uddannelse, og ca. 36 pct. oplever ikke at have modtaget tilstrækkelig og relevant rådgivning (ikke vist i figuren). For begge spørgsmål er andelen større blandt gruppen, der også har et andet større fysisk handicap udover deres synshandicap (hhv. 33,3 pct. og 42,6 pct.).

Figur 2.4 Andelen af blinde og stærkt svagsynede respondenter, der oplever ikke at have/have haft rimelige muligheder for valg af uddannelse hhv. ikke at have modtaget tilstrækkelig og relevant rådgivning. Særskilt for blinde uden hhv. med andet større fysisk handicap. Procent.

Anm.: N = [719,714;403,399].

Kilde: Blindeundersøgelsen 2016.

Vi har også undersøgt, hvorvidt der var forskelle på tværs af aldersgrupper vedrørende, hvorvidt man oplever rimelige muligheder for valg af uddannelse samt at have modtaget tilstrækkelig og relevant rådgivning. Analyserne viser, at der ikke er en signifikant forskel mellem "unge" (15-25-årige) og "gamle" (46-64-årige) respondenter, og vi viser derfor ikke resultatet i en figur. Resultatet er dog ikke ensbetydende med, at der ikke er sket en udvikling i blindes muligheder for valg af uddannelse. Fx kan forventninger til, hvad der er "rimelige muligheder for valg af uddannelse", samt hvad der er "tilstrækkelig [...] rådgivning" i de forskellige aldersgrupper, påvirke resultaterne. Vi kan dog stadigvæk konkludere, at manglende valgmuligheder hhv. rådgivning stadigvæk udgør en barriere for mange blinde og stærkt svagsynede i forhold til uddannelse.

Vi har derudover spurgt respondenterne, hvorvidt de har modtaget specialundervisning. 42 pct. af respondenterne med et synshandicap angiver, at de har modtaget specialundervisning, mens den tilsvarende andel er 23,7 pct. blandt respondenter med andet større fysisk handicap og 15,9 pct. blandt personerne uden handicap. Resultatet siger dog intet om behovet for specialundervisning. Det er derfor svært at konkludere noget om, hvorvidt de rapporterede andele er for høje, for lave eller passende for de tre grupper af respondenter.

2.3 Droppet ud af uddannelse

Vi undersøger i dette afsnit andelen af blinde og stærkt svagsynede, der har droppet ud af en uddannelse, samt begrundelsen for at droppe ud af en uddannelse for dem, der har droppet ud. I gruppen af blinde og stærkt svagsynede angiver 27,7 pct., at de har droppet ud af en uddannelse en eller flere gange. Blandt personer uden handicap er andelen 23,6 pct., og blandt personer med andet større fysisk handicap er andelen 34,9 pct. Gruppen af blinde har dermed droppet ud i mindre omfang end personer med andet større fysisk handicap, men i større omfang end personer uden handicap. I tabel 2.1 undersøger vi begrundelser for at droppe ud blandt gruppen af blinde og stærkt svagsynede.¹¹ Det fremgår af tabellen, at den hyppigst angivne begrundelse for at droppe ud blandt personer med et synshandicap er, at sygdom og handicap gjorde uddannelsen for svært at gennemføre (28,1 pct.). 11 pct. angiver, at uddannelsen tog for lidt hensyn til sygdom og handicap som vigtigste begrundelse, og knap 7 pct. peger på manglende hjælpemidler og materialer som vigtigste begrundelse for at droppe ud. En mulig fortolkning af tabel 2.1 er derfor, at flere af de blinde, der droppede ud af deres uddannelse, ville have kunnet gennemføre uddannelsen, hvis de havde haft bedre adgang til hjælpemidler, eller hvis der var blevet taget mere hensyn til deres handicap.

Tabel 2.1 Blinde og stærkt svagsynede respondenter, der er droppet ud af en uddannelse, fordelt efter begrundelser. Procent.

	Procent
Jeg fik mulighed for at gå over på en uddannelse, jeg foretrak	5,2
Uddannelsen var ikke noget for mig	25,2
Jeg passede ikke ind i det sociale miljø	6,5
Jeg kunne ikke leve op til de faglige krav	7,4
Jeg kunne ikke få praktikplads	5,8
Nødvendige hjælpemidler og materialer manglede eller kom for sent	6,8
Uddannelsen tog for lidt hensyn til sygdom og handicap	11,0
Stress, depression og lignende	4,2
Sygdom eller handicap gjorde det for svært at gennemføre	28,1
Total	100
Antal personer	310

Kilde: Blindeundersøgelsen 2016.

11. Spørgsmålet om begrundelse for at droppe ud af en uddannelse blev også stillet i SHILD, men med delvist andre svaralternativer, hvilket umuliggør en sammenligning på tværs af undersøgelserne.

3 BESKÆFTIGELSE

Siden 00'erne har et fokus for beskæftigelsespolitikken været at få flere personer med handicap i arbejde. VK-regeringen (2001-2011) lancerede en første beskæftigelsesstrategi for personer med handicap for perioden 2005-2008, og denne strategi blev efterfulgt af en ny strategi for perioden 2009-2012. Senest lancerede SRSF-regeringen i 2013 en handicappolitisk handlingsplan med fokus på inklusion af personer med handicap i alle dele af samfundet (Beskæftigelsesministeriet 2004 & 2009, Social-, Børne- og Integrationsministeriet 2013; Larsen & Larsen, 2017). Personer med handicap er dog stadigvæk markant sjældnere i beskæftigelse end personer uden handicap (se fx Dansk Blindesamfund 2009, Larsen & Høgelund, 2015; Larsen & Larsen, 2017). En tidligere SFI-undersøgelse (Bengtsson, Mateu & Høst, 2010) viser dog, at der er sket en positiv udvikling i andelen af danskere, der har viden om forskellige ordninger, der muliggør beskæftigelse, at flere benytter disse ordninger, og at der er en mere positiv holdning til at ansætte personer med handicap og til at have mennesker med handicap som kollega.

Beskæftigelse er en vigtig arena for samfundsdeltagelse for den enkelte, og personer, der er i beskæftigelse, oplever ofte ikke kun bedre økonomiske vilkår, men også en forhøjet livskvalitet. Formålet med dette kapitel er derfor at undersøge status for beskæftigelse for blinde og stærkt svagsynede. Vi baserer analyserne på spørgeskemadata fra blindeundersøgelsen og SHILD. Desuden inddrager vi registerdata fra Danmarks Statistiks DREAM-database¹² for at undersøge variationer i perioden fra 2008-2016. Perioden kendetegnes af konjunkturmæssig variation, og analyserne kan dermed bidrage til at belyse, hvilken betydning konjunkturen har for blinde og stærkt svagsynedes beskæftigelse, sammenholdt med beskæftigelsen for mennesker uden handicap samt for mennesker med andet større fysisk handicap.

Hovedresultaterne er:

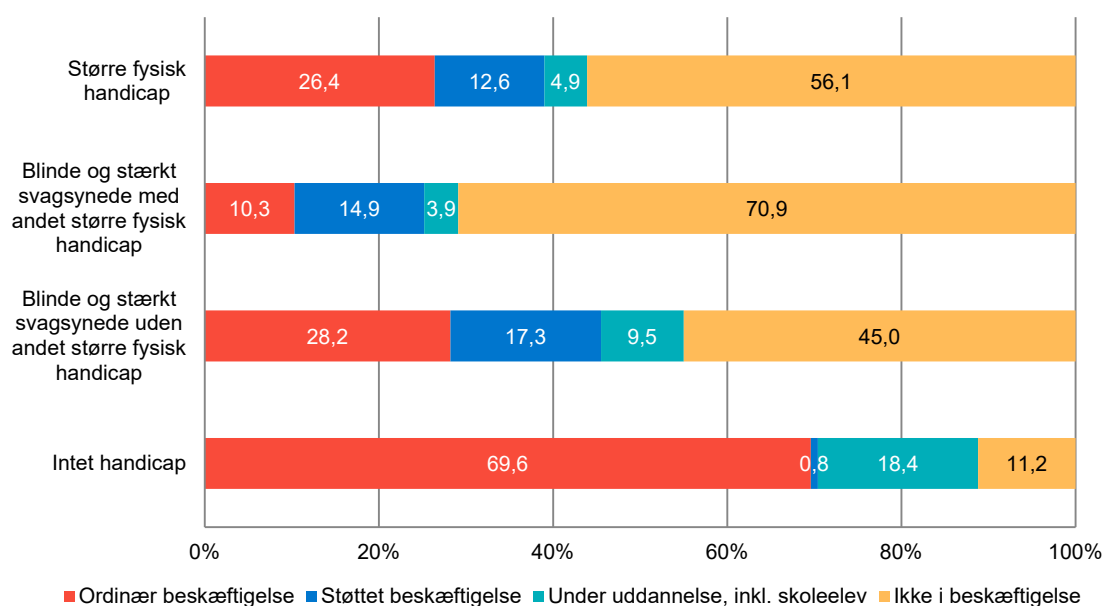
- Blinde og stærkt svagsynede er sjældnere i beskæftigelse end personer uden handicap og har lavere sandsynlighed for at være i ordinær beskæftigelse end personer med andet større fysisk handicap.
- Blandt blinde med et andet større fysisk handicap er 70,9 pct. helt uden beskæftigelse. Denne gruppe oplever dermed de største begrænsninger i forhold til beskæftigelse.
- Blindes og stærkt svagsynedes beskæftigelse er påvirket af den konjunkturrelle udvikling. 43,6 pct. af blinde og stærkt svagsynede i alderen 27-53 var i beskæftigelse i år 2009. Andelen faldt derefter og ramte sit lavpunkt i år 2011, hvor 41,9 pct. var i beskæftigelse. Andelen i beskæftigelse steg efterfølgende, og i 2016 var 46,9 pct. af gruppen i beskæftigelse. For personer uden handicap har beskæftigelsen nærmest ikke fluktueret i perioden.
- Blinde og stærkt svagsynede, der er i beskæftigelse, er den gruppe, som er mest tilfredse med deres arbejde. 91 pct. er enten tilfredse eller meget tilfredse. De tilsvarende tal er 86,5 pct. i gruppen uden handicap og 79,4 pct. i gruppen med andet større fysisk handicap.
- Blandt blinde og stærkt svagsynede angiver 38,8 pct., at de ikke har modtaget tilstrækkelig og relevant rådgivning om den støtte, man kan opnå fra det offentlige, hvis man har vanskeligheder med at påtage sig et job på lige vilkår med andre. Yderligere 24 pct. har kun delvist oplevet, at de har modtaget tilstrækkelig og relevant rådgivning om støttemuligheder. En forbedret rådgivning om støttemuligheder kan dermed have potentiale til at bidrage positivt til blindes beskæftigelse.

12. DREAM er en forløbsdatabase, baseret på data fra Beskæftigelses-, Undervisningsministeriet, CPR-registret samt SKAT. Datasættet indeholder informationer om modtagelse af offentlige overførselsindkomster samt beskæftigelsesoplysninger.

3.1 Beskæftigelsesfrekvens

Samtlige respondenter er blevet spurgt, hvorvidt de er i beskæftigelse, samt hvilken type af beskæftigelse de i givet fald er i. I figur 3.1 viser vi, hvordan besvarelserne fordeler sig for de fire grupper af respondenter: blinde og stærkt svagsynede med hhv. uden andet større fysisk handicap, personer uden handicap samt personer med andet større fysisk handicap. Det fremgår af figuren, at ca. 70 pct. af personerne i gruppen uden handicap er i ordinær beskæftigelse. Andelen i ordinær beskæftigelse er lavest for personer, der både har et synshandicap og et andet større fysisk handicap: Kun 10,3 pct. i denne gruppe er i ordinær beskæftigelse. Blandt blinde uden andet større fysisk handicap er en forholdsvis stor andel, 17,3 pct., i støttet beskæftigelse¹³. Blandt blinde med andet større fysisk handicap er andelen af personer i støttet beskæftigelse også forholdsvis høj (14,9 pct.). Andelen af personer, der hverken er i ordinær beskæftigelse, i støttet beskæftigelse eller under uddannelse, er højest blandt personer med både et synshandicap og et andet større fysisk handicap. 70,9 pct. i denne gruppe er helt uden beskæftigelse. Blandt personer med andet større fysisk handicap er andelen 56,1 pct. Personer, der både har et synshandicap og et andet større fysisk handicap, er dermed den gruppe, der oplever størst problemer i forhold til beskæftigelse.

Figur 3.1 Respondenter, fordelt efter, hvorvidt de er i ordinær beskæftigelse, støttet beskæftigelse, under uddannelse hhv. ikke i beskæftigelse. Særskilt for forskellige handicapgrupper. Procent.

Anm.: N = [1.742; 409; 724; 14.246].

Note: Støttet beskæftigelse inkluderer flexjob, skånejob, beskyttet beskæftigelse og bijob.

Kilde: Blindeundersøgelsen 2016 og SHILD 2016.

Sandsynligheden for at være i beskæftigelse kan påvirkes af, ved hvilken alder synshandicappet havde udviklet sig så meget, at det var en væsentlig hindring. Vi har derfor undersøgt forskelle mellem blinde og stærkt svagsynede, som erhvervede deres synshandicap tidligt (i 0-15-årsalderen) hhv. sent (i 16-64-årsalderen). Da respondenter, der erhvervede deres synshandicap tidligt, er væsentligt yngre i gennemsnit end respondenter, der erhvervede deres synshandicap sent, begrænser vi analysen til personer i alderen 27-53 år. Resultaterne viser, at personer, der

13. Støttet beskæftigelse inkluderer flexjob, skånejob, beskyttet beskæftigelse og bijob.

erhvervede deres synshandicap tidligt, har en højere sandsynlighed for at være i ordinær eller støttet beskæftigelse (55,5 pct.), sammenholdt med personer, der erhvervede deres synshandicap sent (36,7 pct.).¹⁴ Resultatet indikerer, at det kan være svært at skulle omstille sig til livet som erhvervsaktiv for en person, som har erhvervet et svært synshandicap efter barndommen. Det er også sandsynligt, at en del af gruppen bliver nødt til at opgive deres tidligere beskæftigelse, fordi den ikke er forenelig med et synshandicap.

Vi har bedt respondenterne vurdere deres arbejdsevne på en skala fra 0 til 10, hvor 0 er meget dårlig, og 10 er meget god. På baggrund af respondenternes besvarelser har vi beregnet den gennemsnitlige arbejdsevne. Beregningerne viser, at den gennemsnitlige arbejdsevne var 5,2 blandt blinde og stærkt svagsynede, 8,8 blandt personer uden handicap og 4,4 blandt personer med andet større fysisk handicap. Selv om respondenternes vurderinger er subjektive, indikerer de, at der sandsynligvis findes et uudnyttet arbejdskraftspotentiale blandt blinde og stærkt svagsynede, idet gruppen både har en forholdsvis høj grad af selv vurderet arbejdsevne og en lav grad af beskæftigelse.

3.1.1 Regressionsmodeller

Vi har undersøgt sammenhængen mellem synshandicap og sandsynligheden for at være i beskæftigelse i logistiske regressionsmodeller. I regressionsmodellerne kan vi estimere, hvorvidt blinde og stærkt svagsynede har en lavere sandsynlighed for at være i beskæftigelse end fx personer uden handicap, når vi tager højde for en række af faktorer, som kan variere på tværs af de to grupper, og som også kan forventes at påvirke sandsynligheden for at være i beskæftigelse, fx uddannelsesniveau og familiestatus. De parameterestimater for sammenhængen mellem et synshandicap og beskæftigelse, som fremgår af tabel 3.1 og 3.2, kan dog ikke fortolkes som kausale effekter.

Tabel 3.1 Logistiske regressioner for sandsynligheden for at være i ordinær eller støttet beskæftigelse. Særskilt for forskellige handicapgrupper. Parameterestimat.

Handicapgrupper:	Model 1	Model 2	Model 3
Intet handicap	ref.		
Blind eller stærkt svagsynet	-2,089***		
Større fysisk handicap uden synshandicap		ref.	
Blind eller stærkt svagsynet		0,049	
Blind/stærkt svagsynet <u>uden</u> andet større fysisk handicap			ref.
Blind/stærkt svagsynet <u>med</u> andet større fysisk handicap			-0,840***
Antal observationer	15.244	2.831	1.106

Anm.: Regressionerne inkluderer følgende kontrolvariable: køn, alder, alder i anden, uddannelsesniveau, BMI, indikatorer for, hvorvidt respondenter har barn med hhv. uden handicap, indikatorer for, hvorvidt respondenter har partner med hhv. uden handicap, indikator for, hvorvidt respondenter har været anbragt uden for hjemmet som barn. I Model 1 undersøger vi forskelle mellem blinde og stærkt svagsynede og personer uden handicap. I Model 2 undersøger vi forskelle mellem blinde og stærkt svagsynede og personer med et andet større handicap. I Model 3 undersøger vi forskelle mellem blinde og stærkt svagsynede hhv. med og uden et andet større fysisk handicap. *** p < 0.001, ** p < 0.01, * p < 0.05. Støttet beskæftigelse inkluderer flexjob, skånejob, beskyttet beskæftigelse og bijob.

Kilde: Blindeundersøgelsen 2016 og SHILD 2016.

14. Vi har også undersøgt forskelle mellem respondenter, der er blinde, og respondenter, der er stærkt svagsynede, i forhold til beskæftigelse. Der var ingen statistisk signifikante forskelle mellem de to grupper.

Tabel 3.2 Logistiske regressioner for sandsynligheden for at være i ordinær beskæftigelse. Særskilt for forskellige handicapgrupper. Parameterestimat.

Handicapgrupper:	Model 1	Model 2	Model 3
Intet handicap	ref.		
Blind eller stærkt svagsynet	-2,944 ***		
Større fysisk handicap uden synshandicap		ref.	
Blind eller stærkt svagsynet		-0,263 *	
Blind/stærkt svagsynet <u>uden</u> andet større fysisk handicap			ref.
Blind/stærkt svagsynet <u>med</u> andet større fysisk handicap			-1,022 ***
Antal observationer	15.244	2.831	1.106

Anm.: Regressionerne inkluderer følgende kontrolvariable: køn, alder, alder i anden, uddannelsesniveau, BMI, indikatorer for, hvorvidt respondenter har barn med hhv. uden handicap, indikatorer for, hvorvidt respondenter har partner med hhv. uden handicap, indikatorer for, hvorvidt respondenter har været anbragt uden for hjemmet som barn. I Model 1 undersøger vi forskelle mellem blinde og stærkt svagsynede og personer uden handicap. I Model 2 undersøger vi forskelle mellem blinde og stærkt svagsynede og personer med et andet større handicap. I Model 3 undersøger vi forskelle mellem blinde og stærkt svagsynede hhv. med og uden et andet større fysisk handicap. *** p < 0.001, ** p < 0.01, * p < 0.05.

Kilde: Blindeundersøgelsen 2016 og SHILD 2016.

I tabel 3.1 er den afhængige variabel en indikator for, hvorvidt personen er i beskæftigelse, inklusive forskellige former for støttet beskæftigelse. I tabel 3.2 er den afhængige variabel en indikator for, hvorvidt personen er i ordinær beskæftigelse.

Resultaterne viser, at personer med et synshandicap har en lavere sandsynlighed for at være i beskæftigelse end personer uden handicap (model 1, tabel 3.1 og model 1, tabel 3.2). De har også en lavere sandsynlighed for at være i ordinær beskæftigelse end personer med et andet større fysisk handicap (model 2, tabel 3.2). Inden for gruppen af blinde og stærkt svagsynede har de, der også har et andet større fysisk handicap, en lavere sandsynlighed for at være i beskæftigelse end dem, der har et synshandicap, men ikke et andet større fysisk handicap (model 3, tabel 3.1 og model 3, tabel 3.2).

3.1.2 Ændringer i beskæftigelse fra 2009 til 2016

I figur 3.2 undersøger vi, hvordan beskæftigelsesfrekvensen har ændret sig over tid for gruppen af blinde og stærkt svagsynede, gruppen med andet større fysisk handicap samt gruppen helt uden handicap på baggrund af registerdata fra DREAM-databasen (se fodnote 13). Vi anvender en variabel til analyserne, der markerer, om en person har været i beskæftigelse i en bestemt måned i et bestemt år. Beskæftigelseskravet i variabelen er, at der er betalt arbejdsmarkedsbidrag af lønindtægten i den bestemte måned. Variablen siger altså kun noget om, at en person har modtaget løn, og ikke noget om den enkeltes beskæftigelsesgrad, altså om det er få timer eller fuldtidsbeskæftigelse. Formålet med analysen i figur 3.2 er dermed primært at undersøge udviklingen i blindes og stærkt svagsynedes beskæftigelse over tid, sammenholdt med hhv. personer uden handicap og personer med andet større handicap. Vi kigger på årene 2009-2016 og udelukkende på november måned for at undgå de udsving, der sker i beskæftigelsen hen over et år.^{15,16}

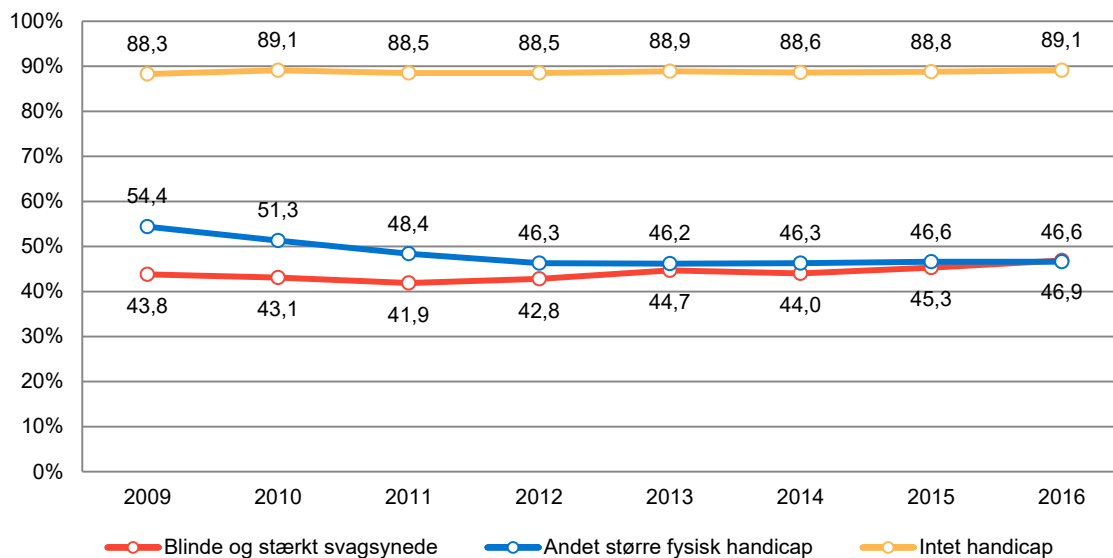
Analyserne tager udgangspunkt i personer, der har deltaget i spørgeskemaundersøgelsen i 2016. Vi medtager kun personer, der i 2016 har haft deres synshandicap, eller et andet større fysisk

15. Vi følger her den Integrerede Database for Arbejdsmarkedsforskning, der også ofte tager udgangspunkt i november-beskæftigelsen.

16 Det skal noteres, at vi ekstrapolerer antallet af potentielle respondenter i datagrundlaget for årene 2009-2015 på baggrund af antallet af respondenter i 2016. Der kan fx findes personer, der blev medlemmer af Dansk Blindesamfund, afsluttede deres medlemskab eller afgik ved døden i perioden 2009-2015 og som dermed "burde" findes i datagrundlaget, men ikke gør det.

handicap, i 13 år eller mere, da vi dermed kan vide, at personerne har haft deres handicap i mindst seks år, idet vi måler deres beskæftigelse i 2009, syv år tidligere end 2016. I analyserne inddrager vi hvert år kun aldersgruppen 27-53 år.

Figur 3.2 Respondenter i alderen 27-53 år, der er i beskæftigelse i november måned. Særskilt for forskellige handicapgrupper. 2009-2016. Procent.

Anm.: N er forskelligt for hvert år og for hver af de tre grupper.

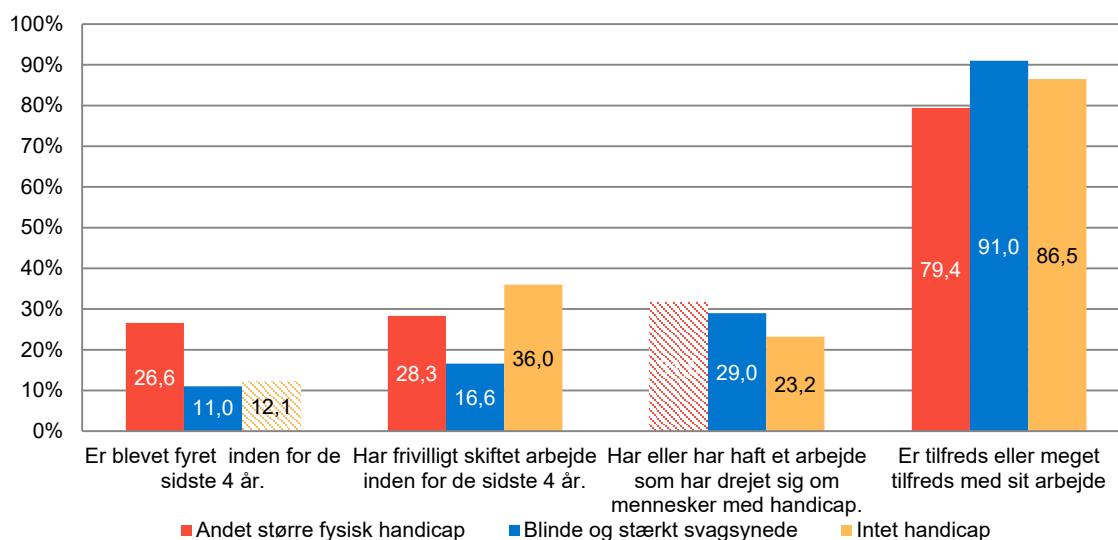
Kilde: Blindeundersøgelsen 2016, SHILD 2016, DREAM 2009-2016.

Figur 3.2 viser, at blandt de blinde og stærkt svagsynede er 43,8 pct. i beskæftigelse i år 2009. Denne andel falder de næste år, indtil den rammer sit lavpunkt i år 2011, hvor 41,9 pct. er i beskæftigelse. Derefter stiger andelen indtil 2016, hvor 46,9 pct. er i beskæftigelse. Stigningen på 5 pct. i blindes og stærkt svagsynedes beskæftigelsesfrekvens fra 2011 til 2016 er statistisk signifikant. De blinde og stærkt svagsynedes beskæftigelse ser dermed ud til at være påvirket af konjunkturerne i forbindelse med finanskrisen, der tog sit udspring i 2008 i USA og manifesterede sig i Danmark i årene derefter. Beskæftigelsen for personer uden handicap er ikke lige så følsom over for konjunkturerne, da den fluktuerer mellem 88,3 pct. i 2009 og 89,1 pct. i 2010 og 2016.

3.2 Situationen på arbejdsmarkedet for personer i beskæftigelse

For de respondenter, der er i beskæftigelse, har vi undersøgt forskellige aspekter af deres beskæftigelsessituation. Det fremgår af figur 3.3, at blinde og stærkt svagsynede løber en signifikant lavere risiko for at blive fyret end personer med andet større fysisk handicap. Kun 11 pct. af respondenterne blandt blinde og stærkt svagsynede er blevet fyret inden for de sidste fire år, og denne andel afviger ikke signifikant fra andelen blandt personer uden handicap (skraveret søjle). Blinde og stærkt svagsynede er den gruppe, der er mindst tilbøjelige til at skifte arbejde – kun 16,6 pct. har frivilligt skiftet arbejde inden for de sidste fire år. Blandt personer uden handicap er andelen 36 pct. 29 pct. af de blinde og stærkt svagsynede har eller har haft et arbejde, som har drejet sig om mennesker med et handicap, hvilket er lidt højere end for personer uden handicap, men afviger ikke signifikant fra gruppen med andet større fysisk handicap (skraveret søjle). Blinde og stærkt svagsynede er den gruppe, som er mest tilfredse med deres arbejde, idet 91 pct. er enten tilfredse eller meget tilfredse. De tilsvarende tal er 86,5 pct. i gruppen uden handicap og 79,4 pct. i gruppen med andet større fysisk handicap.

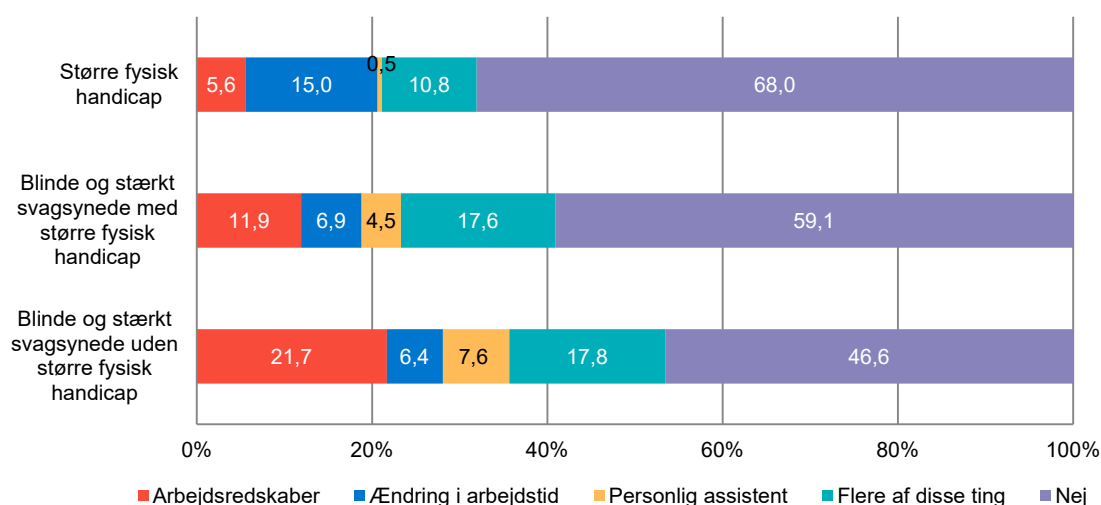
Figur 3.3 Respondenter, der er i arbejde, fordelt efter, hvorvidt de er blevet fyret, frivilligt har skiftet arbejde, har haft et arbejde, som har drejet sig om mennesker med handicap samt er tilfredse eller meget tilfredse med deres arbejde. Særskilt for forskellige handicapgrupper. 2016. Procent.

Kilde: Blindeundersøgelsen 2016 og SHILD 2016.

I figur 3.4 viser vi, hvilke typer af tilpasninger der er blevet lavet på arbejdspladsen for blinde og stærkt svagsynede hhv. personer med andet større fysisk handicap, der er i beskæftigelse. Det fremgår af figuren, at blinde og stærkt svagsynede uden andet større fysisk handicap er den gruppe, der oftest har fået lavet en eller flere tilpasninger på arbejdspladsen. Den hyppigst nævnte tilpasning for alle tre grupper er "arbejdsredskaber". Blinde og stærkt svagsynede har fået foretaget tilpasninger på arbejdspladsen i højere grad end personer med et andet større fysisk handicap. Det er også mere almindeligt, at blinde og stærkt svagsynede har fået foretaget flere tilpasninger end gruppen med andet større fysisk handicap.

Figur 3.4 Respondenter, der er i arbejde, fordelt efter, hvorvidt der er foretaget tilpasninger på arbejdspladsen. Særskilt for forskellige handicapgrupper. 2016. Procent.

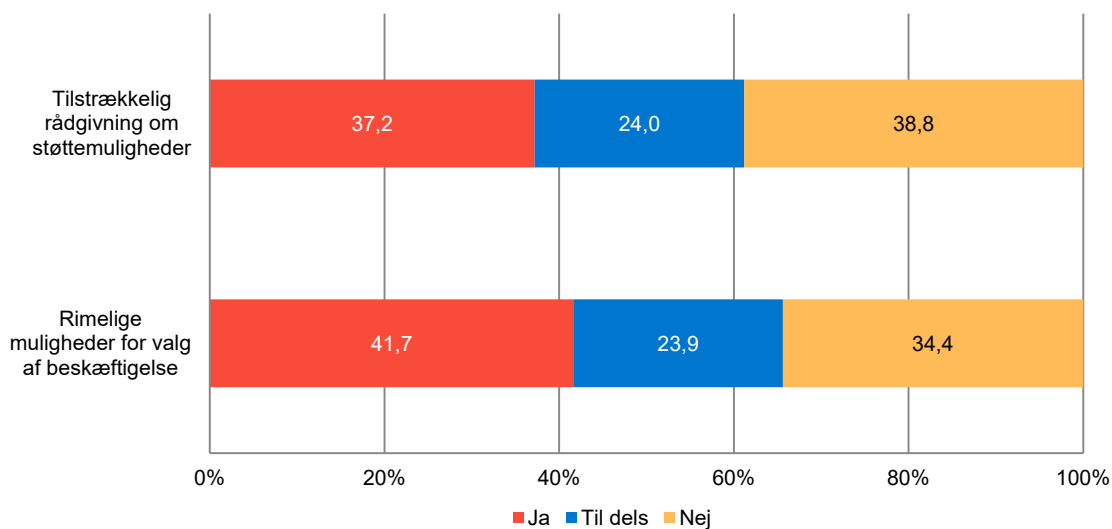
Anm.: N = [1.564; 335; 580].

Kilde: Blindeundersøgelsen 2016 og SHILD 2016.

3.3 Mulighed for valg af beskæftigelse og rådgivning om støttemuligheder

Resultaterne i afsnit 3.1 viste, at blinde og stærkt svagsynede har en svagere tilknytning til arbejdsmarkedet end både personer uden handicap og personer med et andet større fysisk handicap. Dette kan have mange forskellige forklaringer, og vi undersøger i dette afsnit to mulige barrierer for blinde og stærkt svagsynedes beskæftigelse, nemlig hvorvidt de oplever, at de har haft rimelige muligheder for valg af beskæftigelse, samt om de oplever at have modtaget tilstrækkelig og relevant rådgivning om den støtte, man kan opnå fra det offentlige, hvis man har vanskeligheder med at påtage sig et job på lige vilkår med andre. Resultaterne fremgår af figur 3.5 og viser, at 41,7 pct. af blinde og stærkt svagsynede oplever, at de har haft rimelige muligheder for valg af beskæftigelse, mens lidt færre, 34,4 pct., oplever ikke at have haft rimelige muligheder for valg af beskæftigelse. 37,2 pct. af de blinde og stærkt svagsynede oplever, at de har modtaget tilstrækkelig og relevant rådgivning om den støtte, man kan opnå fra det offentlige, hvis man har vanskeligheder med at påtage sig et job på lige vilkår med andre, mens 38,8 pct. svarer, at dette ikke har været tilfældet. Yderligere 24 pct. har kun delvist oplevet, at de har modtaget tilstrækkelig og relevant rådgivning. Fra et policy-perspektiv ser der dermed ud til at findes et stort, uudnyttet potentiale i forhold til rådgivning om støttemuligheder.

Figur 3.5 Blinde og stærkt svagsynede, fordelt efter, hvorvidt de oplever, at de har modtaget tilstrækkelig og relevant rådgivning om den støtte, man kan opnå fra det offentlige, hvis man har vanskeligheder med at påtage sig et job på lige vilkår med andre, samt hvorvidt de oplever, at de har haft rimelige muligheder for valg af beskæftigelse. 2016. Procent.

Anm.: N = [1.117; 1.110].

Kilde: Blindeundersøgelsen 2016.

4 FORSØRGELSE

Dette kapitel sætter fokus på forsørgelse, hvor vi undersøger variation i indkomstkilder og belyser forhold såsom økonomisk tilfredshed og oplevet afsavn. Som i de tidligere kapitler sammenligner vi situationen for blinde og stærkt svagsynede med situationen for personer uden handicap hhv. med andet større fysisk handicap.

Vi har tidligere vist, at blinde og stærkt svagsynede har et i gennemsnit lavere uddannelsesniveau og en i gennemsnit svagere tilknytning til arbejdsmarkedet end personer uden handicap. Disse forhold kan forventes at have negative konsekvenser for mange blindes økonomiske situation. Reformen af førtidspensionssystemet, der trådte i kraft den 1. januar 2013, kan også forventes at have haft negative konsekvenser for mange blindes og stærkt svagsynedes økonomi. Reformen betød, at personer med sygdom og eller handicap under 40 år som udgangspunkt ikke længere skal have førtidspension. I stedet skal de i fleksjob eller deltage i ressourceforløb. Deltagerne i ressourceforløb har en indtægt på niveau med kontanthjælpen, som er lavere end førtidspensionen. Reformen af førtidspensionen kan dermed have haft negative konsekvenser for økonomien for personer med handicap, og især blandt dem under 40 år.

Hovedresultaterne er:

- Førtidspension er den vigtigste indkomstkilde blandt blinde og stærkt svagsynede.
- Kun cirka en fjerdedel blandt de blinde og stærkt svagsynede har lønindkomst eller indkomst fra selvstændig virksomhed som deres primære indkomstkilde.
- 12,6 pct. af de blinde har oplevet perioder inden for de seneste tre år, hvor de af økonomiske årsager har været forhindret i at leve et normalt liv. De tilsvarende tal er 8,4 pct. for personer uden handicap og 35,8 pct. for personer med andet større fysisk handicap.
- Selv om mange blinde og stærkt svagsynede er på førtidspension, er blinde og stærkt svagsynede den gruppe, der oftest synes, at deres økonomi er virkelig god eller god. Personer med et andet større fysisk handicap (dvs. ikke en synsnedsættelse) er mindst tilfredse med deres økonomi.

4.1 Indkomstkilder

I tabel 4.1 undersøger vi, hvor indkomsterne for hhv. blinde og stærkt svagsynede kommer fra. Det fremgår af tabellen, at førtidspension er den vigtigste indkomstkilde for blinde og stærkt svagsynede: Over halvdelen af respondenterne angiver, at deres indkomst primært stammer fra førtidspension, og for gruppen af blinde og stærkt svagsynede, der også har et andet større fysisk handicap, er andelen af førtidspensionister næsten 70 pct. (ikke vist i tabellen). Den tilsvarende andel blandt personer med andet større fysisk handicap er ca. 30 pct. Gruppen af blinde og stærkt svagsynede er også karakteriseret ved, at forholdsvis få har lønindkomst eller indkomst fra selvstændig virksomhed, og dette gælder i særdeleshed for blinde, der også har et andet større fysisk handicap. I alt har cirka en fjerdedel af de blinde og stærkt svagsynede lønindkomst eller indkomst fra selvstændig virksomhed som deres primære indkomstkilde. Blandt personer med et andet større fysisk handicap er andelen ca. en tredjedel. Det ses også af tabellen, at lidt færre blinde og stærkt svagsynede får kontanthjælp, dagpenge eller anden overførselsindkomst, sammenlignet med personer med andet større fysisk handicap. En mulig forklaring kan være, at det er nemmere for blinde og stærkt svagsynede at blive tilkendt en førtidspension, sammenlignet med personer med andet større fysisk handicap. Eventuelt kommer det med førtidspensionsreformen fra 2013 til at blive

sværere for unge med et synshandicap at få tilkendt en førtidspension fremover. Vi har ikke mulighed for at evaluere reformen her, men kan konstatere, at væsentligt flere blandt blinde og stærkt svagsynede i aldersgruppen 40-64 år er på førtidspension (60,5 pct.), sammenlignet med aldersgruppen 16-39 år (31,1 pct.). For personer med andet større fysisk handicap er tendensen den samme.

Tabel 4.1 Respondenter, fordelt efter primær indkomstkilde. Særskilt for forskellige handicap-grupper. Procent.

Primær indkomstkilde:	Større fysisk handicap (ikke-blinde)	Blinde og stærkt svagsynede	Intet handicap
Lønindkomst, honorarindkomst	31,7	23,5	74,9
Indkomst fra selvstændig virksomhed	2,1	1,9	5,9
Førtidspension	29,5	53,7	0,5
Efterløn/folkepension	3,6	1,0	2,1
Pensionsordninger	3,6	5,0	0,5
Kontanthjælp	9,7	2,5	1,3
Dagpenge	3,8	2,2	2,4
Anden overførselsindkomst	9,5	7,4	4,7
Andet	6,5	2,9	7,7
Total	100,0	100,0	100,0
Antal personer	1.666	1.008	13.592

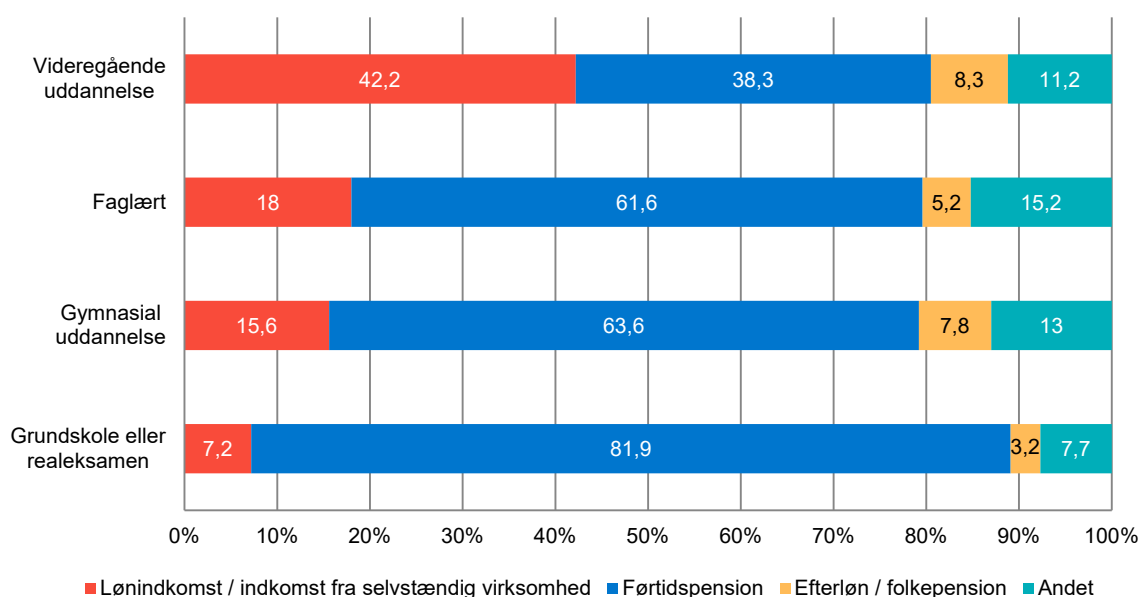
Kilde: Blindeundersøgelsen 2016 og SHILD 2016.

4.1.1 Indkomstkilder og uddannelsesniveau

I figur 4.1 undersøger vi sammenhængen mellem primær indkomstkilde og uddannelsesniveau for gruppen af blinde og stærkt svagsynede over 25 år. Det fremgår af figuren, at der, som forventet, er en stærk sammenhæng mellem uddannelsesniveau og primær indkomstkilde. Blandt blinde og stærkt svagsynede angiver 42,2 pct. blandt dem, der har en videregående uddannelse, at deres hovedsagelige indkomstkilde er lønindkomst. Blandt dem, der har grundskole eller realeksamen, er andelen kun 7,2 pct. Andelen, der har førtidspension, følger det modsatte mønster og er højest blandt dem, der har grundskole og realeksamen som højeste fuldførte uddannelse (81,9 pct.), og lavest blandt dem med videregående uddannelse (38,3 pct.).¹⁷

17. Vi har slået nogle indkomstkilder sammen i kategorierne i figur 4.1, grundet et lille datagrundlag.

Figur 4.1 Blinde og stærkt svagsynede respondenter over 25 år, fordelt efter primær indkomstkilde. Særskilt for uddannelsesniveauer.

Anm.: N = 934.

Kilde: Blindeundersøgelsen 2016.

4.2 Helbredsrelaterede udgifter

Blinde og stærkt svagsynede kan forventes at have et forholdsvis højt forbrug af sundhedsydelser, sammenholdt med andre grupper i samfundet. Sundhedsydelserne varierer, hvad angår graden af brugerbetaling, og vi er således særligt interesserede i, om vi kan identificere, hvorvidt blinde og stærkt svagsynede bruger mere eller mindre af en given sundhedsydelse, alt efter graden af brugerbetaling. Fx kan man forestille sig, at besøg hos tandlægen, der kræver en væsentlig brugerbetaling, kan blive sparet væk af økonomiske årsager. Respondenterne er blevet spurgt, hvor mange penge om året de har brugt på forskellige typer af sundhedsydelser ud over det, man får dækket. Tabel 4.2 viser de gennemsnitlige beløb for de forskellige grupper af respondenter.

Tabel 4.2 Årligt forbrug af sundhedsydelser for respondenter i undersøgelsen. Særskilt for forskellige handicapgrupper. Kroner.

	Større fysisk handicap (ikke-blinde)	Blinde og stærkt svagsynede	Intet handicap
Medicin, kosttilskud og lign.	3.668	2.751	687
Tandlæge	2.735	1.878	1.413
Øvrige sundhedsudgifter	2.122	1.655	528

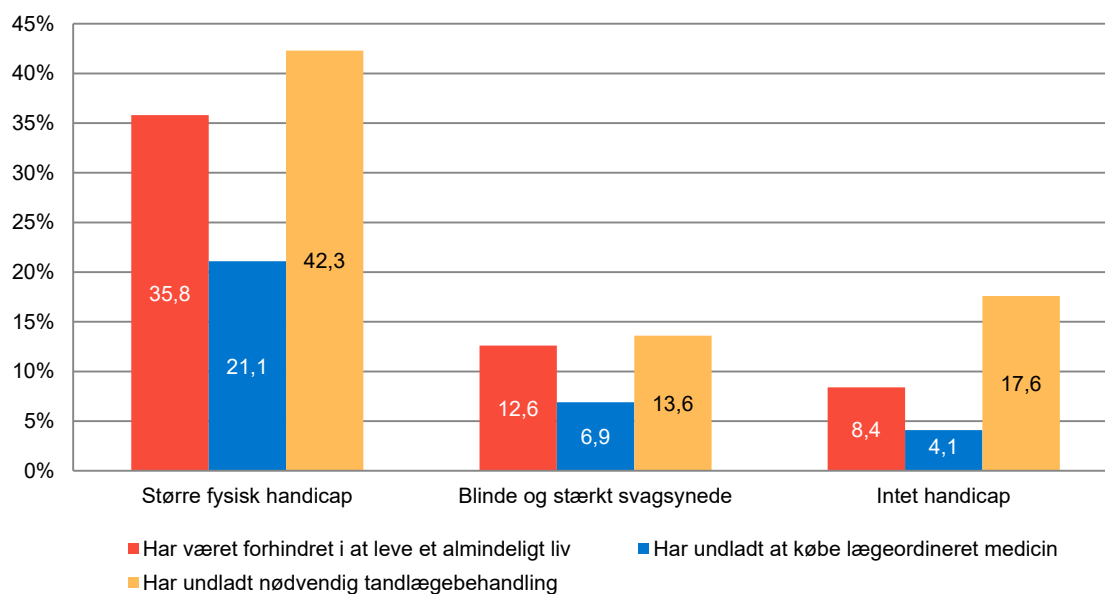
Kilde: Blindeundersøgelsen 2016 og SHILD 2016.

Af tabel 4.2 fremgår det, ikke overraskende, at personer med et andet større fysisk handicap har det største forbrug af sundhedsrelaterede ydelser. Dette gælder både personer med og uden et synshandicap. Personer, der har et synshandicap, men ikke et andet større fysisk handicap, har et højere forbrug af sundhedsydelser end personer uden handicap, men et lavere forbrug end perso-

ner med et andet større fysisk handicap. Mønstret går igen for alle typer af sundhedsydelse, og omkostninger, relateret til besøg hos tandlæge, som har en høj grad af brugerbetaling, er ikke markant anderledes end øvrige typer af sundhedsrelateret forbrug.

Analysen i tabel 4.2 viser, at der er en systematisk sammenhæng mellem handicap og sundhedsrelateret forbrug. Analysen kan dog ikke skelne mellem forskelle i efterspørgsel og behov, og vi kan dermed ikke sige noget om, hvorvidt forbruget er "tilstrækkeligt", eller om fx personer med et stort forbrug stadigvæk oplever et reelt afsavn, fordi deres behov ikke er blevet dækket. Vi undersøger derfor i figur 4.2 respondenternes subjektive vurderinger af deres økonomiske situation. Respondenterne er blevet spurgt, hvorvidt de har undladt at købe medicin eller nødvendig tandlægebehandling, samt om der inden for de seneste tre år har været perioder, hvor man af økonomiske årsager har været forhindret i at leve et almindeligt liv.

Figur 4.2 Andelen af respondenter, der vurderer, at de af økonomiske grunde har været forhindret i hhv. at leve et almindeligt liv, at købe lægeordineret medicin samt har undladt nødvendig tandlægebehandling. Særskilt for forskellige handicapgrupper. Procent.

Anm.: N = [1.129, 1.128, 1.129; 14.247, 14.249, 14.240; 1.733, 1.736, 1.736].

Kilde: Blindeundersøgelsen 2016 og SHILD 2016.

Det fremgår af figur 4.2, at selv om personer med andet større fysisk handicap har det højeste gennemsnitlige forbrug af medicin og af tandlægeydelser, så er det også denne gruppe, der oftest oplever økonomiske forhindringer i forhold til forbruget af sundhedsydelser. Fx har 42,3 pct. af personerne med et andet større fysisk handicap undladt nødvendig tandlægebehandling af økonomiske årsager. Det er også denne gruppe, der oftest oplever, at de har været forhindret i at lave et almindeligt liv på grund af dårlig økonomi. Gruppen af blinde og stærkt svagsynede oplever flere økonomiske forhindringer end personer uden handicap i forhold til at leve et almindeligt liv samt at købe medicin. Blinde og stærkt svagsynede er til gengæld den gruppe, der oplever færrest økonomiske forhindringer i forhold til tandlægebesøg.

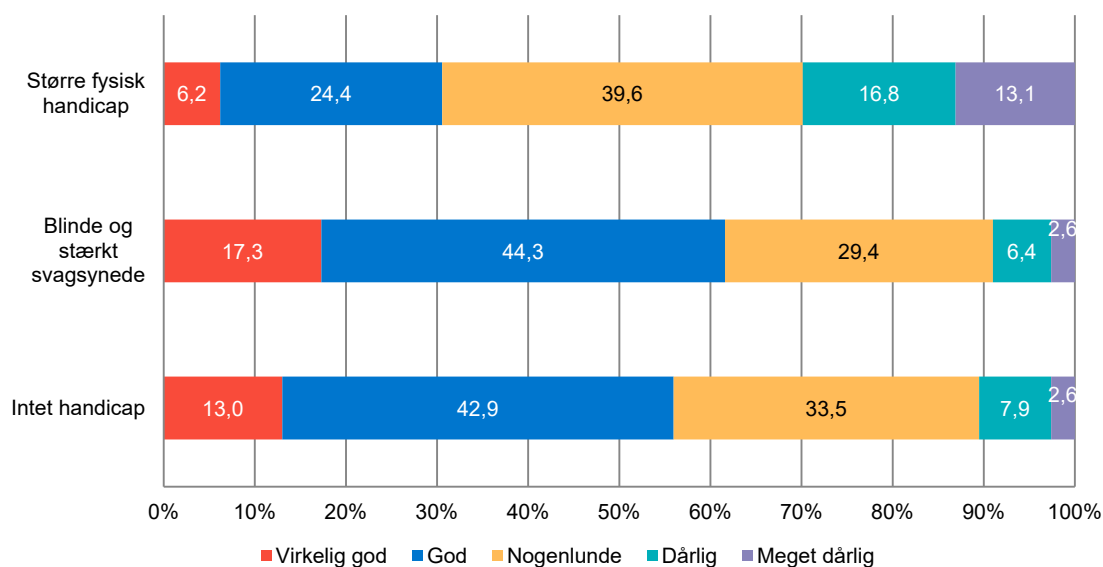
Vi har også undersøgt forskelle mellem blinde og stærkt svagsynede hhv. med og uden et andet større fysisk handicap. Resultaterne viser, at blinde og stærkt svagsynede, der også har et andet større fysisk handicap, oplever flere økonomiske udfordringer end personer, der er blinde eller

stærkt svagsynede, men ikke har et andet større fysisk handicap, men færre økonomiske udfordringer end personer med andet større fysisk handicap (ikke vist i figur 4.2).

4.3 Økonomisk tilfredshed

Afslutningsvis undersøger vi, hvor tilfredse forskellige grupper af respondenter er med deres økonomiske situation. Respondenterne er blevet spurgt, hvordan de synes, at deres økonomi er i dag.

Figur 4.3 Respondenter, fordelt efter vurdering af egen økonomiske situation. Særskilt for forskellige handicapgrupper. Procent.

Anm.: N = [14.241; 1.126; 1.736].

Kilde: Blindeundersøgelsen 2016 og SHILD 2016.

Resultaterne i figur 4.3 viser, at de fleste respondenter synes, at deres økonomi er god eller virkelig god, og at få respondenter synes, at økonomien er dårlig eller meget dårlig. Igen skiller gruppen af respondenter, der har et andet større fysisk handicap (men ikke et synshandicap) sig ud ved at være mindst tilfredse med deres økonomi. Gruppen af blinde og stærkt svagsynede er den gruppe, hvor flest oplever, at økonomien er god eller virkelig god. En undersøgelse af gruppen samlet set viser, at andelen, der synes at økonomien er meget god eller god, er lavest blandt dem, der har kontanthjælp eller dagpenge som primær indkomstkilde (44,7 pct.), og højest blandt dem, der er på efterløn eller folkepension (81,7 pct.). Blandt blinde og stærkt svagsynede med lønindkomst eller indkomst fra egen virksomhed synes 73,8 pct., at deres økonomiske situation er god eller meget god, mens 58,7 pct. af blinde og stærkt svagsynede på førtidspension synes, at økonomien er god eller meget god.

Samlet set tegner der sig dermed et billede af, at personer, der har et andet større fysisk handicap, men ikke et synshandicap, er den gruppe, der oplever de største økonomiske udfordringer. En forklaring kan være, at denne gruppe oftere har kontanthjælp, dagpenge eller anden overførselsindkomst som deres primære indkomstkilde, sammenholdt med de øvrige grupper.

5 DELTAGELSE OG TILGÆNGELIGHED

Dette kapitel handler om deltagelse på et mere socialt og kulturelt plan og særligt i forhold til tilgængelighed. Kapitlet har således fokus på fysisk tilgængelighed (fx transport og muligheder for at bevæge sig rundt i lokalområdet), digital deltagelse (fx tilgang til information på offentlige hjemmesider og digital kommunikation med det offentlige) samt social og kulturel deltagelse (fx kontakt til venner og familie, muligheder for at gå i biografen, restaurant mv.).

Hovedresultaterne er:

- Langt færre blinde og stærkt svagsynede (25,9 pct.) kan benytte bus og tog uden besvær, sammenlignet med personer uden fysisk handicap (89,9 pct.), men også sammenlignet med personer med andet større fysisk handicap (47,4 pct.). Blandt blinde og stærkt svagsynede oplever de, der også har andet større fysisk handicap, de største problemer.
- De fleste blinde og stærkt svagsynede (60,9 pct.) oplever at have modtaget tilstrækkelig træning i at bevæge sig rundt uden for eget hjem som synshandicappede, herunder i brugen af særlige hjælpemidler som mobilitystok (den lange, hvide stok) og GPS-system. De fleste bevæger sig også rundt i lokalmiljøet uden eller til dels uden særlige vanskeligheder (hhv. 55,8 pct. og 25,8 pct.).
- Lidt mere end hver femte blinde og stærkt svagsynede er dog nervøse for uheld eller for at fare vild, når de bevæger sig i lokalområdet. 36,1 pct. blinde og stærkt svagsynede opgiver at gå steder hen, fordi de ikke kan finde vej.
- Blinde og stærkt svagsynede oplever i højere grad (19,6 pct.) end personer med et andet større fysisk handicap (5,2 pct.) at have problemer med fysisk adgang til bygninger, som alle benytter (offentlige kontorer, butikker, sundhedscentre, lægehuse mm.). Dette gælder blot 0,6 pct. blandt personer uden handicap.
- For de fleste blinde og stærkt svagsynede (ca. 63 pct.) har den fysiske adgang betydning for deres valg af kulturtilbud (biograf, koncert, teater, sport mv.), og hvor man går ud i lokalområdet (café, bar, restaurant, diskotek mm.). Til sammenligning gælder det ca. 24 pct. blandt personer uden handicap.
- Flere blinde og stærkt svagsynede (17,2 pct.) benytter ikke offentlige hjemmesider, sammenlignet med både personer uden handicap (8,8 pct.) og personer med andet større fysisk handicap (4,7 pct.). Og 20,7 pct. blinde og stærkt svagsynede kan "slet ikke" finde de informationer, som de søger på offentlige hjemmesider, mod 1,7 pct. blandt personer uden handicap og 9,9 pct. blandt personer med andet større fysisk handicap.

5.1 Lokal mobilitet

Fysisk tilgængelighed er nødvendigt for lokal mobilitet. Et tilgængeligt fysisk miljø giver blinde og stærkt svagsynede bedre muligheder for at leve og færdes selvstændigt og på lige fod med andre borgere. Dette afsnit har fokus på blinde og stærkt svagsynedes oplevelser vedrørende den daglige tilgængelighed i nærmiljøet, herunder bevægelser uden for eget hjem, muligheden for at benytte bus og tog, indkøb, adgang til offentlige bygninger, adgang til sociale og kulturelle aktiviteter mv.

5.1.1 Transport

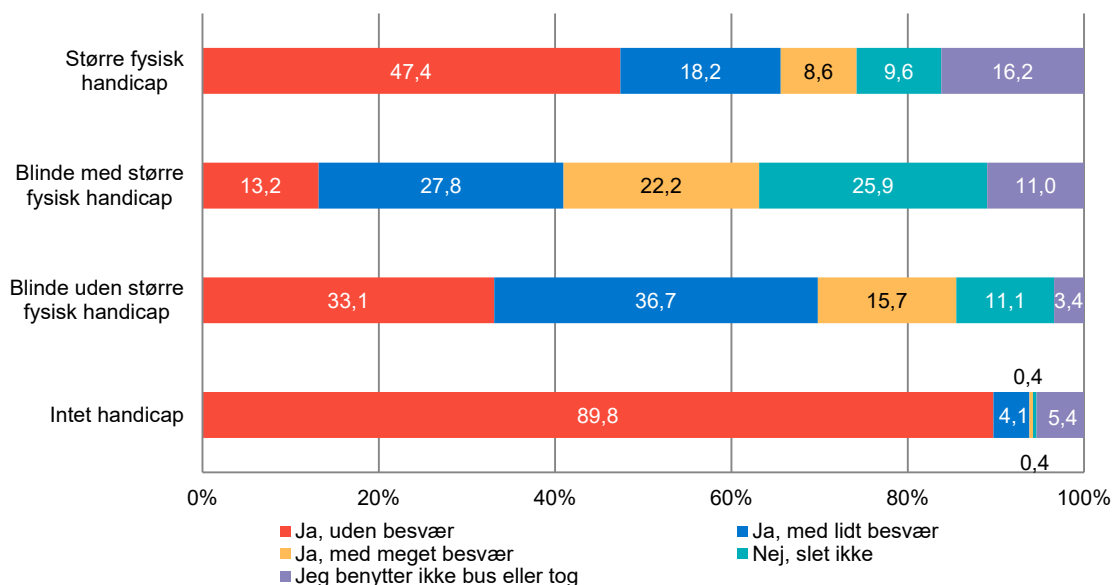
Blinde og stærkt svagsynede kan opleve problemer med tilgængeligheden, relateret til transportmidler, informationssystemer, terminaler mv., hvilket kan gøre det vanskeligt at komme rundt med den kollektive trafik.

Blandt andet kan niveauforskelle på perroner, trapper og trin gøre adgangen til tog vanskelig for personer med synshandicap. Manglende højtalersystemer kan gøre det svært at vide, om man kommer med det rigtige tog. Dertil kan manglende ledelinjer gøre det vanskeligt at finde rundt på fx togstationer og perroner samt at finde en optimal (vente)placering.

Vi ser også, at næsten hver fjerde blinde og stærkt svagsynede (24,1 pct.) ikke er trygge ved at benytte offentlig transport. Ligeledes er mere end hver fjerde (26,2 pct.) nervøse for uheld eller for at fare vild, når de benytter offentlig transport. Desuden undgår næsten hver tredje blinde og stærkt svagsynede (30,6 pct.) konkrete ruter eller offentlige transportmidler, fordi de ikke er trygge ved at benytte disse.¹⁸

Som det fremgår af figur 5.1, er der tilsvarende også signifikant færre blinde og stærkt svagsynede, der angiver, at de kan benytte bus og tog uden besvær, end personer uden handicap, men også set i forhold til personer med andet større fysisk handicap.

Figur 5.1 Respondenter, fordelt efter, om de kan benytte bus og tog, også når der er mange passagerer med. Særskilte for forskellige handicapgrupper. Procent.

Anm.: N = [1.745; 410; 728; 14.262].

Kilde: Blindeundersøgelsen 2016 og SHILD 2016.

Blandt blinde og stærkt svagsynede i alt angiver ca. hver fjerde (25,9 pct.), at de kan benytte bus og tog helt uden besvær (ikke vist i figuren). Blandt dem, der har et synshandicap, men ikke har et andet større fysisk handicap, drejer det sig om lidt mere end hver tredje (33,1 pct.), mens kun 13,2 pct. blandt personerne der både har et syns- og et andet større fysisk handicap kan benytte bus

18. Disse tal er endnu højere for personer, der var over 15 år, da synshandicappet var blevet en væsentlig hindring. I denne gruppe angiver 27,7 pct., at de ikke er trygge ved at benytte offentlig transport, og 35,9 pct. undgår konkrete ruter eller offentlige transportmidler, fordi de ikke er trygge ved at benytte disse. Der er imidlertid ingen statistisk signifikante forskelle mellem personer, der er helt blinde, og personer, der er stærkt svagsynede, i forhold til hvor tryk man er ved at benytte offentlig transport.

eller tog uden besvær. Til sammenligning er der 47,4 pct. blandt personer med andet større fysisk handicap, der angiver, at de kan benytte bus og tog uden besvær, og for personer uden handicap gælder det 89,8 pct.

Blandt blinde og stærkt svagsynede oplever 35,3 pct., at der ikke er den fornødne annoncering af stoppesteder og stationer via højtaler på de bus- og togruter, man benytter. Og knap hver fjerde (23,4 pct.) oplever ikke at kunne finde tilstrækkelig og brugbar information, når de skal planlægge rejser med offentlig transport.

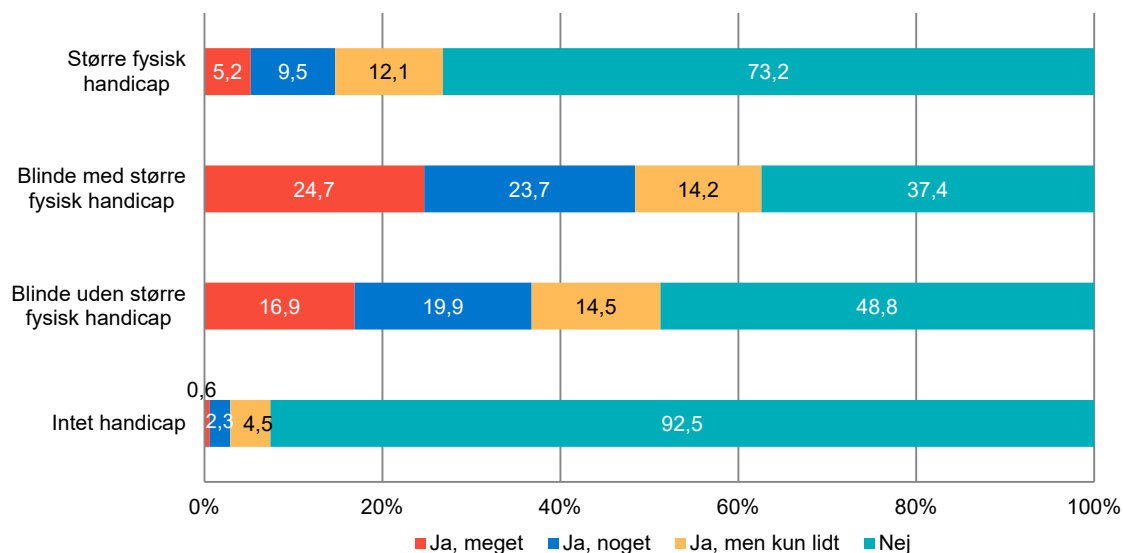
5.1.2 Lokalmiljøet

En selvstændig livsførelse handler også om selv at kunne stå for sine indkøb. Dog oplever blinde og stærkt svagsynede det oftest (42,3 pct.) som vanskeligt at købe ind i de butikker, som de ønsker. Dette gælder i højere grad for blinde og stærkt svagsynede med et andet større fysisk handicap (49,9 pct.) end for blinde og stærkt svagsynede uden andet større fysisk handicap (38,1 pct.).

En af årsagerne kan være den kontantløse betalingsform, som kan være en udfordring for mange blinde og stærkt svagsynede. Når indkøb foregår med kontantløs betaling eller elektroniske betalingssystemer, bliver beløbet kun præsenteret visuelt, og informationer om, hvorvidt transaktionen er gennemført, præsenteres også visuelt. Digitale betalingsløsninger (fx betalingsapplikationer på mobiltelefoner) kan ofte ikke bruges sammen med kompenserende udstyr som talesyntese (oplæsningsprogrammer). Kontantløs betaling kan derfor være med til at skabe nye udfordringer for synshandicappede på et område, som ikke nødvendigvis har været en udfordring tidligere. Fx fungerer hæveautomater med talesyntese, og kontanter har forskellige fysiske udtryk, som gør det lettere at skelne sedler eller mønter fra hinanden.

Figur 5.2 viser, at blinde og stærkt svagsynede også i højere grad end personer med andet større fysisk handicap oplever at have problemer med fysisk adgang til bygninger, som alle benytter (offentlige kontorer, butikker, sundhedscentre, lægehuse mm.). I gruppen af blinde og stærkt svagsynede uden andet større fysisk handicap oplever 16,9 pct. store problemer. Dette gælder blot 0,6 pct. blandt personer uden handicap. Blinde og stærkt svagsynede med andet større fysisk handicap kan yderligere have svært ved at bevæge sig rundt. I denne gruppe oplyser 24,7 pct., at de har store problemer med fysisk adgang til bygninger, som alle benytter.

Figur 5.2 Respondenter, fordelt efter, hvorvidt de oplever problemer med fysisk adgang til bygninger, som alle benytter (offentlige kontorer, butikker, sundhedscentre, lægehuse mm.). Særskilt for forskellige handicapgrupper. Procent.

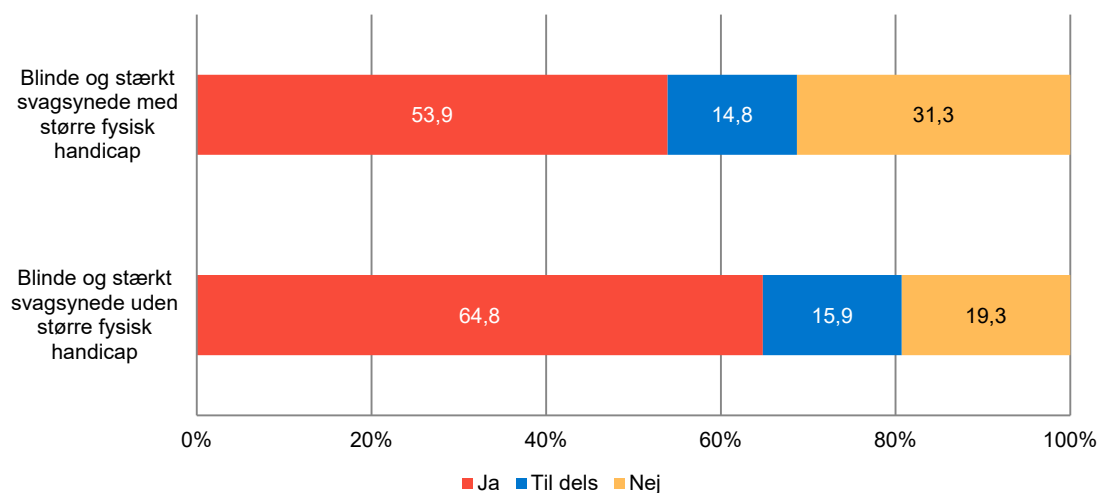
Anm.: N = [1.736; 401; 724; 14.246].

Kilde: Blindeundersøgelsen 2016 og SHILD 2016.

For at give blinde og stærkt svagsynede bedre muligheder for at bevæge sig omkring bliver de som regel tilbudt træning i orientering og bevægelse (mobility). Denne træning indebærer, at den enkelte lærer en række teknikker, der gør personen i stand til bedre at kunne orientere og bevæge sig både inde og ude. Ofte vil den enkelte blinde og stærkt svagsynede indøve særlige ruter (både inde og ude – også i offentlige bygninger) og træne sine øvrige sanser mv. I forbindelse med træningen lærer blinde og stærkt svagsynede ofte også at anvende hjælpemidler såsom mobilitystokken (den lange, hvide stok), GPS, førerhund eller lignende.

Når blinde og stærkt svagsynede oplever, at det er svært at komme rundt (inde såvel som ude), kunne en årsag derfor være, at de ikke har modtaget tilstrækkeligt med træning i orientering og bevægelse. Vi har derfor også spurgt til blinde og stærkt svagsynedes oplevelser med denne type træning. Som det fremgår af figur 5.3., oplever de fleste blinde og stærkt svagsynede uden større fysisk handicap oftest at have modtaget tilstrækkelig træning i at bevæge sig rundt uden for eget hjem, herunder i brugen af særlige hjælpemidler som mobilitystok og GPS-systemer. Blandt blinde og stærkt svagsynede med andet større fysisk handicap oplever cirka halvdelen at have fået tilstrækkelig træning. Lidt over halvdelen af gruppen af blinde og stærkt svagsynede samlet set (55,8 pct.) (ikke vist i en figur) oplyser desuden, at de kan bevæge sig rundt i eget lokalmiljø uden særlige vanskeligheder.

Figur 5.3 Respondenter, fordelt efter, hvorvidt de oplever at have modtaget tilstrækkelig træning i at bevæge sig rundt uden for deres hjem som synshandicappede, herunder træning i brugen af særlige hjælpemidler som mobilitystok eller GPS-systemer. Særskilt for blinde uden hhv. med andet større fysisk handicap. 2016. Procent.

Anm.: N = [406; 724].

Kilde: Blindeundersøgelsen 2016 og SHILD 2016.

Imidlertid er lidt mere end hver femte blinde og stærkt svagsynede (21,8 pct. samlet set) nervøse for uheld eller for at fare vild, når de bevæger sig i lokalområdet. Endvidere oplyser 36,1 pct. af blinde og stærkt svagsynede, at der er steder, som de ønsker at gå hen, men hvor de opgiver, fordi de ikke kan finde vej.

Ud over de allerede nævnte eksempler med niveauforskelle og lignende kan oplevelsen af tilgængelighed fx også være udfordret af, at der er flere kommuner, der slukker eller dæmper for lydsignalerne ved fodgængerovergange pga. støjklager fra naboer (Kristeligt Dagblad 2015). Manglende lydsignaler ved fodgængerovergangen kan gøre det svært og utrygt for synshandicappede at komme over vejen eller finde standen (og dermed også en hensigtsmæssig placering i forhold til trafikken). Vores undersøgelse viser også, at 62,7 pct. blandt blinde og stærkt svagsynede vælger et andet sted at gå over gaden, når der mangler lydsignaler.

I alle tilfælde gælder det, at blinde og stærkt svagsynede med andet større fysisk handicap har (signifikant) vanskeligere ved at komme rundt end gruppen af blinde og stærkt svagsynede, der ikke har andet større fysisk handicap.

5.1.3 Sociale og kulturelle valg(muligheder)

Fysisk adgang kan have betydning for, hvilke sociale og kulturelle muligheder blinde og stærkt svagsynede har adgang til. Vi beskriver her blinde og stærkt svagsynedes sociale og kulturelle valg(muligheder), dels ud fra spørgsmål om deres kontakt til familie og venner, og dels ud fra spørgsmål om deres oplevelser af adgang til forskellige kulturtilbud.

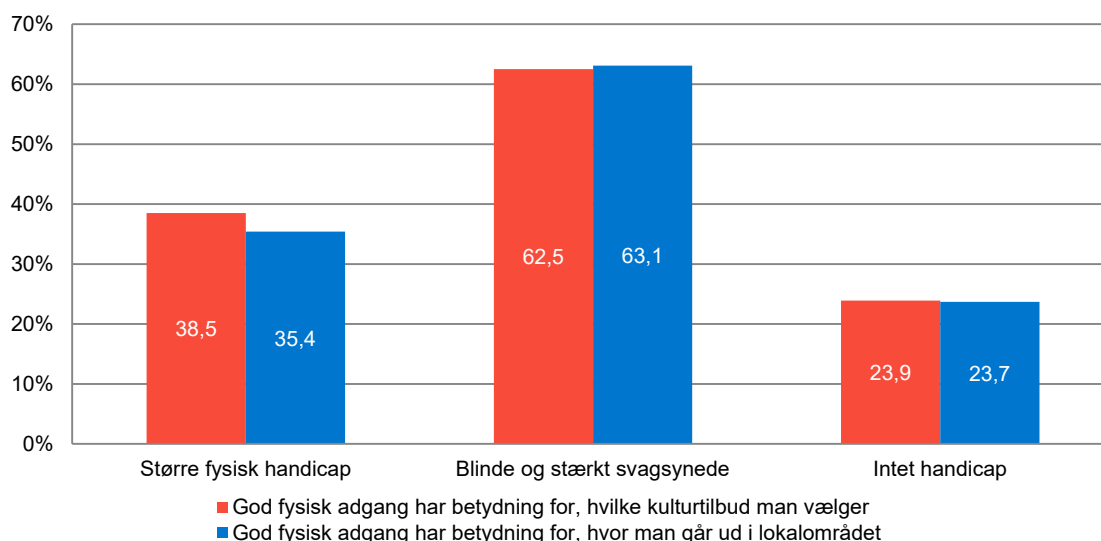
Blinde og stærkt svagsynede tilbringer i højere grad (77 pct.) tid "sammen med udeboende børn, forældre, anden familie eller venner og bekendte" mindst én gang om ugen, sammenlignet med hhv. personer uden handicap (70,7 pct.) og personer med andet større fysisk handicap (69 pct.). Blinde og stærkt svagsynede angiver også oftere (6,5 pct.), at de mindst én gang om ugen deltager i forenings- eller organisationsmøder (fx boligforening, skolebestyrelse, sportsforeninger, poli-

tiske organisationer, fagforeninger, handicaporganisationer og lignende), sammenlignet med hhv. personer uden handicap (3,8 pct.) og personer med andet større fysisk handicap (2,7 pct.).

Blinde og stærkt svagsynede angiver i mindre grad (60,7 pct.) end personer uden handicap (69,5 pct.), at de mindst én gang om måneden inden for det sidste år har benyttet forskellige kulturelle muligheder (fx koncert, biograf, teater, café, bar, restaurant eller diskotek) i selskab med venner, kolleger eller familie. Det er dog mere end, hvad vi ser for personer med et andet større fysisk handicap, hvor det blot drejer sig om 45,4 pct.

Som det fremgår af figur 5.4, angiver blinde og stærkt svagsynede også oftere end de øvrige grupper, at den fysiske adgang har betydning for hhv. deres valg af kulturtilbud (biograf, koncert, teater, sport mv.) (62,5 pct.), og hvor de går ud i lokalområdet (café, bar, restaurant, diskotek mm.) (63,1 pct.). Til sammenligning har den fysiske adgang betydning for cirka en fjerdedel blandt personer uden handicap og for cirka en tredjedel blandt personer med andet større fysisk handicap.

Figur 5.4 Respondenter, fordelt efter, hvorvidt de oplever, at god fysisk adgang har meget, noget eller kun lidt betydning for, hhv. hvilke kulturtilbud man vælger, og hvor man går ud i lokalområdet. Særskilt for forskellige handicapgrupper. 2016. Procent.

Anm.: N = [1.737, 1.738; 1.118; 1.124; 14.225, 14.222].

Kilde: Blindeundersøgelsen 2016 og SHILD 2016.

5.2 Adgang til information

Mange informationer foregår på et visuelt plan, hvilket kan være ekskluderende for blinde og stærkt svagsynede. Der findes fx ingen krav til tilgængeligheden for fx private hjemmesider, apps eller hæve- eller billetautomater.¹⁹

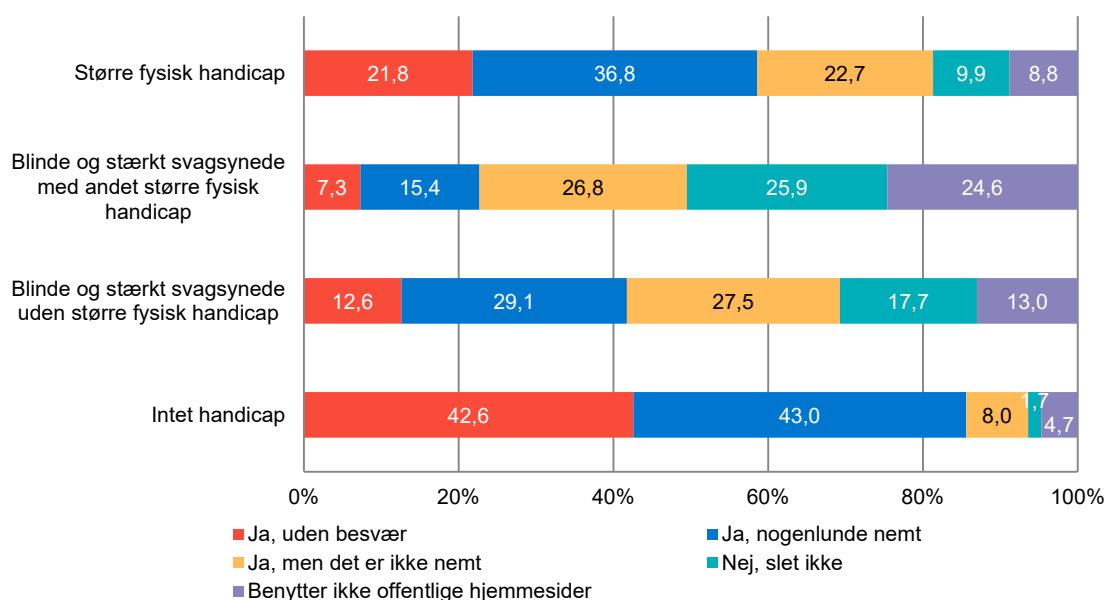
Digitaliseringen åbner op for nye muligheder, der bevirker, at blinde og stærkt svagsynede kan kommunikere og tilegne sig informationer på egen hånd. Fx kan talesyntese, et sprogteknologisk produkt, som omdanner skreven tekst til tale, og som i stor udstrækning bliver anvendt i forbindelse med it- og kommunikationshjælpemidler,²⁰ anvendes i forbindelse med dialogsystemer²¹ såsom trafikinformation, omstilling, billetbestilling mv.

19. <http://www.handicap.dk/politik/tilgaengelighed/eus-tilgaengelighedsdirektiv-european-accessibility-act/>.

20. Fx har Iphone Siri.

Digitaliseringen og digital selvbetjening erstatter ofte den personlige betjening, hvilket stiller høje krav til den digitale tilgængelighed. For at de digitale muligheder kan realiseres, er det en forudsætning, at også digitaliseringen er tilgængelig. Det er dog kun 7,3 pct. blandt blinde og stærkt svagsynede med andet større handicap hhv. 12,6 pct. blandt blinde og stærkt svagsynede uden andet større fysisk handicap, der angiver, at de uden besvær kan finde de informationer, de søger på offentlige hjemmesider. Dette gælder for 43,6 pct. blandt personer uden handicap. Lidt over halvdelen af respondenterne i gruppen af blinde og stærkt svagsynede med andet større fysisk handicap benytter ikke offentlige hjemmesider eller kan slet ikke finde informationer på dem. Blandt personer uden handicap er andelen kun lidt over 6 pct.

Figur 5.5 Respondenter, fordelt efter, i hvilken grad de oplever, at de nemt kan finde informationer, de søger på offentlige hjemmesider. Særskilt for forskellige handicapgrupper. Procent.

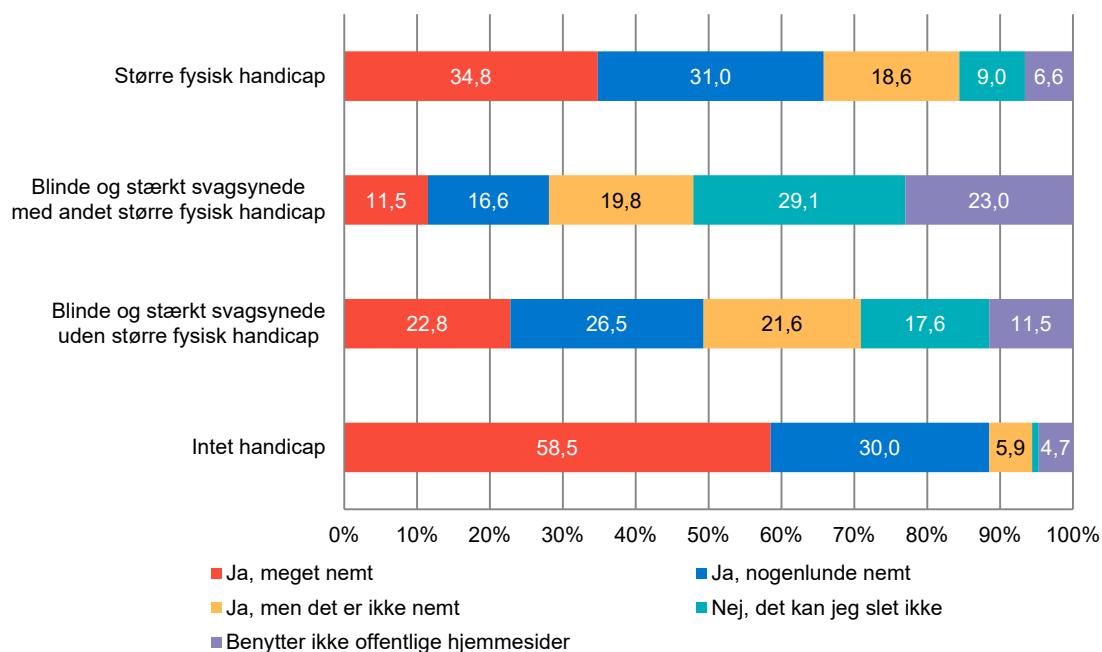
Anm.: N = [1.744; 410; 728; 14.259].

Kilde: Blindeundersøgelsen 2016 og SHILD 2016.

Ser vi specifikt på blinde og stærkt svagsynedes oplevelser af deres muligheder for at kommunikere digitalt med det offentlige ved brug af digital post og selvbetjeningsløsninger, er der lidt flere, der tilkendegiver, at de har en positiv oplevelse. Således angiver 11,5 pct. hhv. 22,8 pct. af blinde og stærkt svagsynede hhv. med og uden andet større fysisk handicap, at de oplever, at det går nemt. Det er væsentligt færre end blandt personer med andet større fysisk handicap (34,8 pct.) og personer uden handicap (58,5 pct.).

21. Dialogsystemer henviser her til computersystemer, baseret på dialog mellem menneske og computer.

Figur 5.6 Respondenter, fordelt efter, i hvilken grad det er muligt for dem at kommunikere digitalt med det offentlige ved brug af digital post og selvbetjeningsløsninger. Særskilt for forskellige handicapgrupper. 2016. Procent.

Anm.: N = [1.745; 409; 728; 14.247].

Kilde: Blindeundersøgelsen 2016 og SHILD 2016.

Samlet set angiver 17 pct. blandt blinde og stærkt svagsynede, at de slet ikke benytter offentlige hjemmesider (ikke vist i en figur). Over halvdelen (51,6 pct.) angiver dog, at de har adgang til at læse de aviser og tidsskrifter, som de ønsker, og 72,9 pct. oplever at have tilstrækkeligt med information om, hvad der foregår i samfundet i det hele taget. Det er dermed sandsynligt, at de også bruger andre medier, fx TV og radio og/eller får hjælp af venner og familie med at indhente information.

6 SAGSBEHANDLING

Personer med handicap har ofte megen kontakt med det offentlige system, fx socialforvaltningen og andre kommunale forvaltninger og bruger mange ressourcer og tid på dialog med kommunen, sammenlignet med personer uden handicap.

Dette kapitel belyser, hvordan blinde og stærkt svagsynede oplever kontakten og samarbejdet med kommunen, og hvordan de oplever den kommunale sagsbehandling. Herunder ser vi på, i hvilken grad blinde og stærkt svagsynede oplever, at de får den hjælp fra kommunen, som de har brug for.

Hovedresultaterne er:

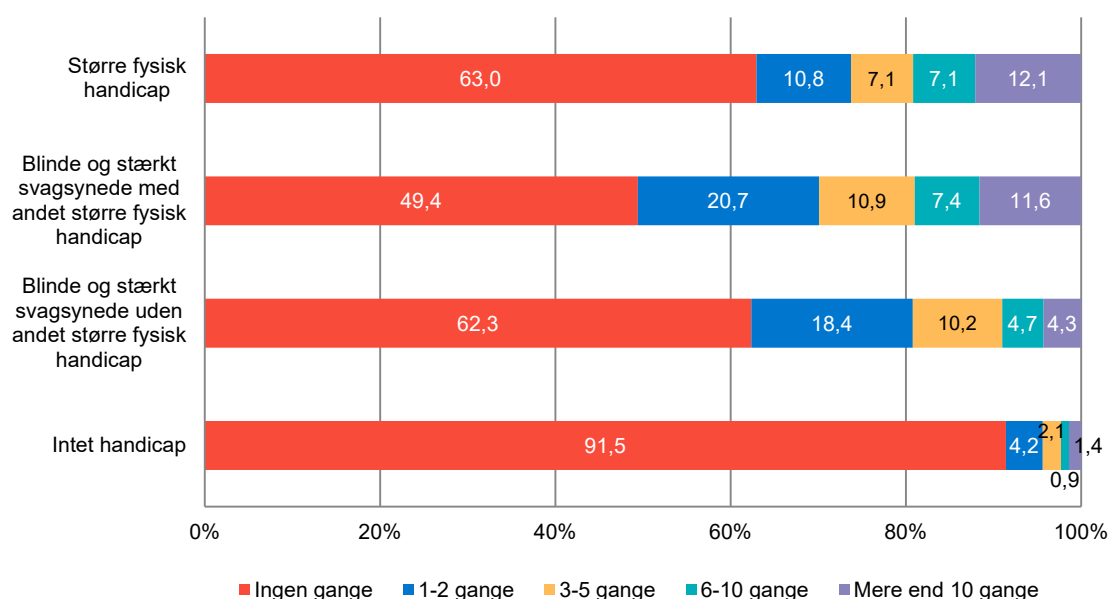
- Blinde og stærkt svagsynede er oftere i kontakt med socialforvaltningen end personer uden handicap (42,3 pct. hhv. 8,5 pct. har haft kontakt mindst én gang), og dette gælder i højere grad blinde og stærkt svagsynede med andet større fysisk handicap end uden (50,6 pct. hhv. 37,7 pct. har haft kontakt mindst én gang).
- For grupperne af hhv. blinde og stærkt svagsynede og personer med andet større fysisk handicap drejer kontakten med socialforvaltningen sig oftest om "eget handicap, helbred eller psykisk lidelse" (hhv. 58,1 pct. og 69,2 pct.), mens den for personer uden handicap oftest har andre årsager, som vedrører børn, partner eller familiens økonomi.
- Blinde og stærkt svagsynede har oftere (66,4 pct.) indflydelse på den hjælp, de får, og får oftere (78,8 pct.) den hjælp, som de har behov for, sammenlignet med hhv. personer uden handicap og personer med andet større fysisk handicap.
- Blinde og stærkt svagsynede får oftest (57 pct.) hjælp til rette tid og også oftere end personer hhv. uden handicap (49,5 pct.) og med andet større fysisk handicap (41,8 pct.).
- Blinde og stærkt svagsynede har oftere (64,6 pct.) tillid til, at kommunen yder den hjælp, der er behov for, end personer med andet større fysisk handicap (46,6 pct.). Især gælder dette for blinde og stærkt svagsynede uden andet større fysisk handicap (72 pct.), mens det samme gælder for 55,1 pct. blandt blinde og stærkt svagsynede, der også har et andet større fysisk handicap.
- Blinde og stærkt svagsynede har i højere grad (65,9 pct.) kendskab til kommunens handicapråd, sammenlignet med personer hhv. uden handicap (31,1 pct.) og personer med andet større fysisk handicap (32,5 pct.). Heraf har de fleste blinde og stærkt svagsynede opnået kendskab til handicaprådet via en organisation.

6.1 Kontakt med socialforvaltningen

I forhold til personer uden handicap er personer med handicap oftere i kontakt med socialforvaltningen. En af årsagerne til den hyppige kontakt kan være, at en del handicapspecifikke forhold, fx hjælpemidler, assistance, førtidspension mv., håndteres og tilkendes via socialforvaltningen.

For at belyse omfanget af kontakt til socialforvaltningen er alle respondenterne blevet spurgt, hvor mange gange de eller deres eventuelle partner har haft kontakt med socialforvaltningen i kommunen i forbindelse med egen, partners eller barns sygdom eller deres økonomi inden for det seneste år. Fordelingen fremgår af figur 6.1.

Figur 6.1 Respondenter, fordelt efter antal af kontakter med socialforvaltningen. Særskilt for forskellige handicapgrupper. Procent.

Anm.: N = [1.733; 405; 722; 14.229].

Kilde: Blindeundersøgelsen 2016 og SHILD 2016.

Ikke overraskende er blinde og stærkt svagsynede oftere i kontakt med socialforvaltningen end personer uden handicap. Dette gælder i højere grad blandt blinde og stærkt svagsynede, der også har et andet større fysisk handicap (50,6 pct. har haft kontakt mindst én gang), end hhv. dem uden (37,7 pct. har haft kontakt mindst én gang) og dem udelukkende med et andet større fysisk handicap (37 pct. har haft kontakt mindst én gang).

6.1.1 Årsag til kontakt

Årsagerne til kontakten med socialforvaltningen kan variere.

Tablet 6.1 Respondenter, fordelt efter væsentligste årsager til kontakt med socialforvaltningen. Særskilt for forskellige handicapgrupper. Procent.

	Større fysisk handicap	Blinde og stærkt svagsynede	Intet handicap
Eget handicap, helbred eller psykiske lidelser	58,1	69,2	7,9
Partners handicap, helbred eller psykiske lidelser	6,5	2,3	15,2
Barns handicap, helbred eller psykiske lidelser	10,3	3,8	28,1
Sociale forhold vedrørende mit barn	2,8	1,5	8,4
Familiens økonomi	8,1	10,9	16,0
Andre årsager	14,1	12,4	24,4
Total	100	100	100
Antal personer	614	477	1.106

Kilde: Blindeundersøgelsen 2016 og SHILD 2016.

Alle respondenter, som har haft kontakt til socialforvaltningen mindst én gang inden for det seneste år, er blevet spurgt om den væsentligste årsag til kontakten. Respondenterne havde følgende valgmuligheder: 1) eget handicap, helbred eller psykiske lidelser, 2) partners handicap, helbred

eller psykiske lidelser, 3) barns handicap, helbred eller psykiske lidelser, 4) sociale forhold vedrørende mit barn, 5) familiens økonomi, 6) andre årsager. Som det fremgår af tabel 6.1, angiver grupperne af hhv. blinde og stærkt svagsynede og personer med andet større fysisk handicap oftest, at kontakten med socialforvaltningen drejer sig om "eget handicap, helbred eller psykisk lidelse" (hhv. 58,1 pct. og 69,2 pct.), mens personer uden handicap oftest angiver "barns handicap, helbred eller psykiske lidelser".

6.1.2 Oplevelse af sagsbehandling

Borgernes oplevelse af kommunens sagsbehandling vil ofte tage udgangspunkt i, dels hvorvidt den enkelte får den hjælp, han/hun mener at have brug for, og dels om hjælpen er rettidig. Borgernes oplevelse af indflydelse kan også spille en rolle i oplevelsen af kvaliteten af sagsbehandlingen.

De respondenter, der har haft kontakt til socialforvaltningen mindst én gang det seneste år, er derfor også blevet bedt om at vurdere, i hvilken grad de oplever at have indflydelse på den hjælp, som kommunen iværksætter. Dertil spørger vi også, i hvilken grad respondenterne vurderer, at han eller hun har fået den hjælp fra det offentlige, som vedkommende har behov for.

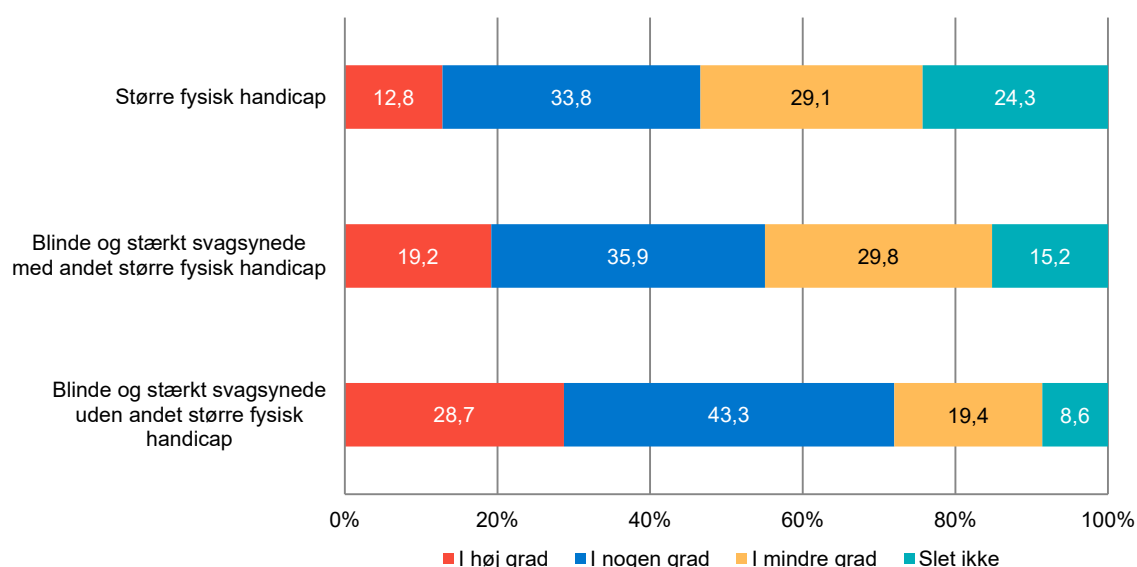
Blinde og stærkt svagsynede oplever oftere (66,4 pct.) at have indflydelse på den hjælp, som de får, og oplever oftere (78,8 pct.) at få den hjælp, som de har behov for, sammenlignet med hhv. personer uden handicap og personer med andet større fysisk handicap. Det er i højere grad blinde og stærkt svagsynede uden andet større fysisk handicap (72 pct.), der oplever, at de har indflydelse på den hjælp, som de får, end gruppen, der også har andet større fysisk handicap (58,9 pct.).

Respondenterne er ligeledes blevet spurgt, om den hjælp, de har fået, har været rettidig. Blinde og stærkt svagsynede oplever oftest (57 pct.), at hjælpen kommer til rette tid, også oftere end personer hhv. uden handicap (49,5 pct.) og med andet større fysisk handicap (41,8 pct.). Dog er det stadig tæt på halvdelen (43 pct.) af alle blinde og stærkt svagsynede, der ikke får rettidig hjælp, og det tilsvarende gælder for lidt over halvdelen blandt personer hhv. uden handicap (50,5 pct.) og personer med andet større fysisk handicap (58,2 pct.).

Hvorvidt borgeren får den hjælp, som han/hun oplever at have brug for, og om denne hjælp er rettidig, kan være afgørende for borgerens tillid til kommunen. Vi har spurgt respondenterne, om de har tillid til, at kommunen yder den hjælp, der er behov for. Resultaterne fremgår af figur 6.2 og viser, at blinde og stærkt svagsynede oftere angiver, at de har tillid til, at kommunen yder den hjælp, der er behov for, end personer med andet større fysisk handicap. Især gælder dette for blinde og stærkt svagsynede uden andet større fysisk handicap (72 pct. har i høj eller nogen grad tillid til kommunen), mens det samme gælder for 55,1 pct. blandt blinde og stærkt svagsynede, der også har et andet større fysisk handicap²².

22. Vi har også undersøgt, om der er forskelle i borgernes oplevelse af kommunens sagsbehandling for forskellige kommunegrupper (grupperne var "De fem største kommuner" (København, Aarhus, Odense, Aalborg og Esbjerg), "Mellemstore kommuner" (≥ 50.000 indbyggere) og "Små kommuner" < 50.000 indbyggere). Der var dog ingen signifikante forskelle mellem kommunegrupperne.

Figur 6.2 Respondenter, fordelt efter, hvorvidt de har tillid til, at kommunen yder den hjælp, der er behov for. Særligt for forskellige handicapgrupper. Procent.

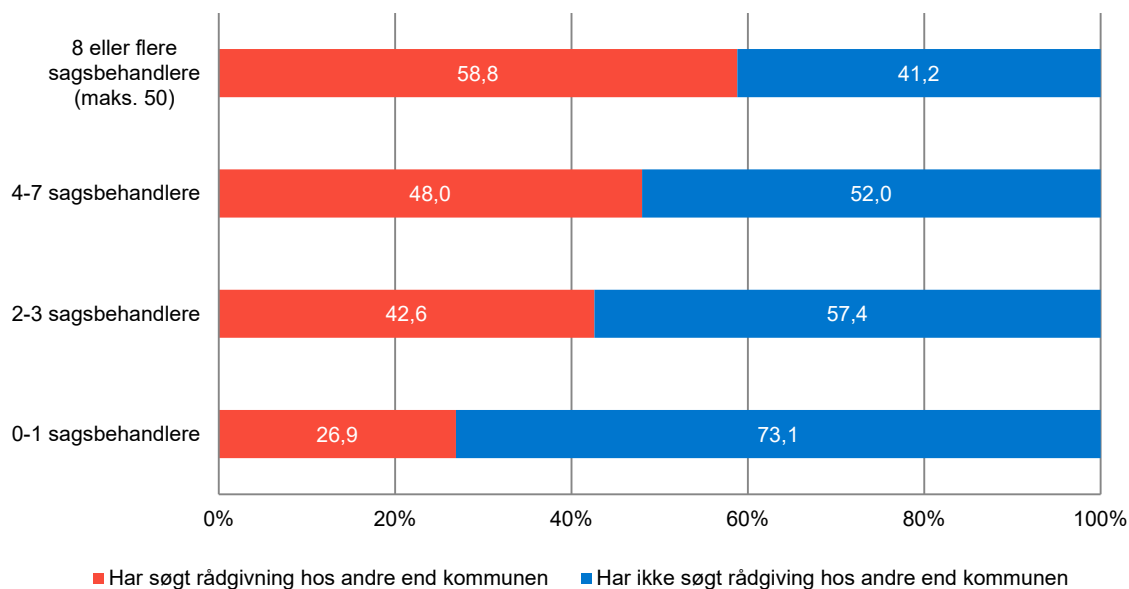
Kilde: Blindeundersøgelsen 2016 og SHILD 2016.

Tilfredsheden med kommunens sagsbehandling kan også påvirkes af, hvilken type af hjælp man har brug for, og hvor afgørende hjælpen er for ens livskvalitet. Vi har ikke spurgt ind til dette i spørgeskemaet, men har undersøgt, om der er en sammenhæng mellem sandsynligheden for at være tilfreds med kommunens sagsbehandling og forsørgelsesgrundlag for blinde og stærkt svagsynede. Resultaterne viser, at blinde og stærkt svagsynede, der er på kontanthjælp, generelt set er mindst tilfredse med kommunens sagsbehandling, fulgt af personer på efterløn eller folkepension og førtidspensionister. Personer med lønindkomst eller indkomst fra selvstændig virksomhed har den højeste sandsynlighed for at være tilfredse med sagsbehandlingen. Resultatet indikerer altså umiddelbart, at jo mindre brug for hjælp med økonomiske forhold, man har, desto højere er tilfredsheden med den kommunale sagsbehandling.

Antallet af sagsbehandlere, der er involveret i samme sag, kan også være med til at give et billede af borgerens sagsbehandlingsforløb. Blandt respondenter, der har haft kontakt til Socialforvaltningen mindst én gang, angiver personer uden handicap i gennemsnit, at der er tre sagsbehandlere involveret i en konkret sag, mens blinde og stærkt svagsynede i gennemsnit angiver, at de har cirka fire sagsbehandlere. Det er dog personer med andet større fysisk handicap, der oplever at have flest sagsbehandlere involveret i en konkret sag – her angiver de i gennemsnit seks sagsbehandlere.

Som vist i figur 6.3 er der en statistisk signifikant sammenhæng mellem antallet af sagsbehandlere, og hvorvidt den enkelte har søgt rådgivning hos andre end kommunen. Vi kan dog ikke sige noget om retningen for sammenhængen. På den ene side kan respondenterne have søgt rådgivning et andet sted netop på grund af skiftende sagsbehandlere. På den anden side kan det netop være på grund af rådgivningen, at der er skiftende sagsbehandlere – hvis fx den enkelte bliver rådet til at søge en anden sagsbehandler.

Figur 6.3 Blinde og stærkt svagsynede respondenter, fordelt efter, hvorvidt de har søgt rådgivning hos andre end kommunen. Særskilte for antallet af sagsbehandlere, der har været involveret i ens sag. Procent.

Kilde: Blindeundersøgelsen 2016.

Blinde og stærkt svagsynede angiver oftere (65,9 pct.), at de har kendskab til kommunens handicapråd, sammenlignet med personer hhv. uden handicap (31,1 pct.) og personer med andet større fysisk handicap (32,5 pct.). Heraf har de fleste blinde og stærkt svagsynede opnået kendskab til handicaprådet via en organisation (44 pct.), mens det for personer hhv. uden handicap (34 pct.) og med andet større fysisk handicap (30,5 pct.) oftest har været via pressen. Det er kun mellem cirka hver 5. og hver 7. respondent, der har opnået kendskab til handicaprådet gennem kommunen.

7 DISKRIMINATION

I dette kapitel undersøger vi, om blinde og stærkt svagsynede i højere grad end personer uden handicap oplever, at de bliver negativt forskelsbehandlet – både pga. deres handicap og på baggrund af andre faktorer som fx køn, etnicitet og seksualitet. Vi undersøger også, om der er særlige domæner (fx arbejdspladsen), hvor blinde og stærkt svagsynede føler, at de bliver negativt forskelsbehandlet.

Vi tager udgangspunkt i den oplevede negative diskrimination, også kaldet den "subjektive diskrimination". Der er altså ikke nødvendigvis tale om en faktisk (objektiv) diskrimination, der indebærer en konkret, påviselig og eventuelt ulovlig forskelsbehandling. Diskrimination er i denne sammenhæng baseret på to parametre:

1. Den definition af diskrimination, som er præsenteret i spørgeskemaundersøgelsen: "Diskrimination finder sted, når folk bliver forskelsbehandlet, fordi de opfattes som forskellige fra andre"²³.
2. Respondentens egen vurdering af, hvorvidt han/hun føler, at han/hun er blevet diskrimineret.

Hovedresultaterne er:

- Cirka halvdelen (47,8 pct.) af blinde og stærkt svagsynede oplever at være blevet diskrimineret, hvilket ligner andelen blandt personer med andet større handicap (43,8 pct.). Det tilsvarende gælder cirka hver femte person uden handicap (22,9 pct.).
- Blinde og stærkt svagsynede med andet større fysisk handicap er den gruppe, der oftest oplever diskrimination (55,4 pct.).
- Blinde og stærkt svagsynede oplever hyppigst (37,6 pct.) diskrimination pga. "eget handicap, et længerevarende helbredsproblem eller en psykisk lidelse", hvilket også er oftere end personer med andet større fysisk handicap (24,2 pct.).
- Blinde og stærkt svagsynede oplever især, at diskriminationen kommer fra "fremmede personer" (40,6 pct.). Til sammenligning gælder det tilsvarende 14 pct. blandt personer med andet større fysisk handicap.
- Blinde og stærkt svagsynede oplever i mindre grad (13,7 pct.) diskrimination på arbejdspladsen, sammenlignet med personer hhv. uden handicap (18 pct.) og personer med andet større fysisk handicap (20,4 pct.).
- Cirka hver tredje blinde og stærkt svagsynede (34,4 pct.) har oplevet at få afslag på at tegne forsikring med deres helbred eller handicap som begrundelse. Det er oftest ulykkesforsikring (49,9 pct.) og livsforsikring (37,2 pct.), som de oplever at få afslag på.
- Cirka hver fjerde blinde og stærkt svagsynede har fået stillet skærpede betingelser (fx forhøjet præmie, begrænset dækning eller andre vilkår) med deres helbred eller handicap som begrundelse. Her er det også oftest i forbindelse med ulykkesforsikring (59,7 pct.) og livsforsikring (30,4 pct.).

7.1 Omfang og årsag

Alle respondenter er blevet spurgt, om de føler sig forskelsbehandlet pga. forskellige udvalgte karakteristika (alder, køn, etnicitet, handicap, længerevarende helbredsproblem eller psykisk lidelse mv.). Omkring halvdelen (47,8 pct.) blandt blinde og stærkt svagsynede angiver, at de oplever

23. Denne definition er også anvendt i SHILD-undersøgelsen.

diskrimination. Stort set det samme gør sig gældende for personer med andet større handicap (43,8 pct.). For personer uden handicap gælder det tilsvarende cirka hver femte person (22,9 pct.). Gruppen af blinde og stærkt svagsynede med andet større fysisk handicap er den gruppe, der oftest oplever diskrimination (55,4 pct.).

I forhold til årsager til diskrimination angiver blinde og stærkt svagsynede hyppigst (37,6 pct.) diskrimination pga. "eget handicap, et længerevarende helbredsproblem eller en psykisk lidelse", hvilket også er oftere end personer med andet større fysisk handicap (24,2 pct.).

7.2 Hvem diskriminerer, og hvilke domæner er diskriminerende?

Alle respondenter, der angiver, at de oplever diskrimination grundet handicap, er yderligere blevet spurgt, hvem de oplever diskrimination fra, ligesom de er blevet spurgt om diskrimination på arbejdspladsen og i sundhedsvæsenet.

I forhold til, hvem blinde og stærkt svagsynede oplever, at diskriminationen kommer fra, angiver de oftest kategorien "fremmede personer" (44,4 pct.). Til sammenligning gælder det tilsvarende 14,5 pct. blandt personer med andet større fysisk handicap. Fordelingen og kategorierne fremgår af tabel 7.1.

Tabel 7.1 Respondenter, der oplever diskrimination på grund af handicap, fordelt efter egen vurdering af, hvem den vigtigste forskelsbehandler er. Særskilt for blinde og stærkt svagsynede samlet og personer med andet større fysisk handicap. Procent.

Forskelsbehandler:	Blinde og stærkt svagsynede	Større fysisk handicap
Ven eller nabo	5,7	5,2
Familie eller slægtninge	6,2	14,7
Arbejdsgiver/personale i uddannelsessektoren	2,9	13,8
Arbejdskolleger/medstuderende	5,0	6,2
Personale i den kommunale administration	8,3	17,1
Hjemmehjælpere, støttepersoner, sundhedspersonale	1,7	5,1
Personale i butikker, biografer	11,2	2,1
Fremmed person	44,4	14,5
Andre	14,8	21,3

Anm.: N = [421:356].

Kilde: Blindeundersøgelsen 2016 og SHILD 2016.

I forhold til diskrimination på forskellige domæner angiver blinde og stærkt svagsynede i mindre grad (13,7 pct.), at de oplever diskrimination på arbejdspladsen, sammenlignet med personer hhv. uden handicap (18 pct.) og personer med andet større fysisk handicap (20,4 pct.) (disse tal er ikke vist i en tabel eller figur).

Blinde og stærkt svagsynede oplever dermed ikke at blive mere diskrimineret på arbejdspladsen end hhv. personer uden handicap og personer med andet større fysisk handicap. Den diskrimination, som blinde og stærkt svagsynede oplever, ser ud til at være knyttet til personer og især personer, som de ikke kender ("fremmede"). En af årsagerne til den oplevede diskrimination kan måske være uvidenhed blandt "fremmede".

7.3 Forsikring

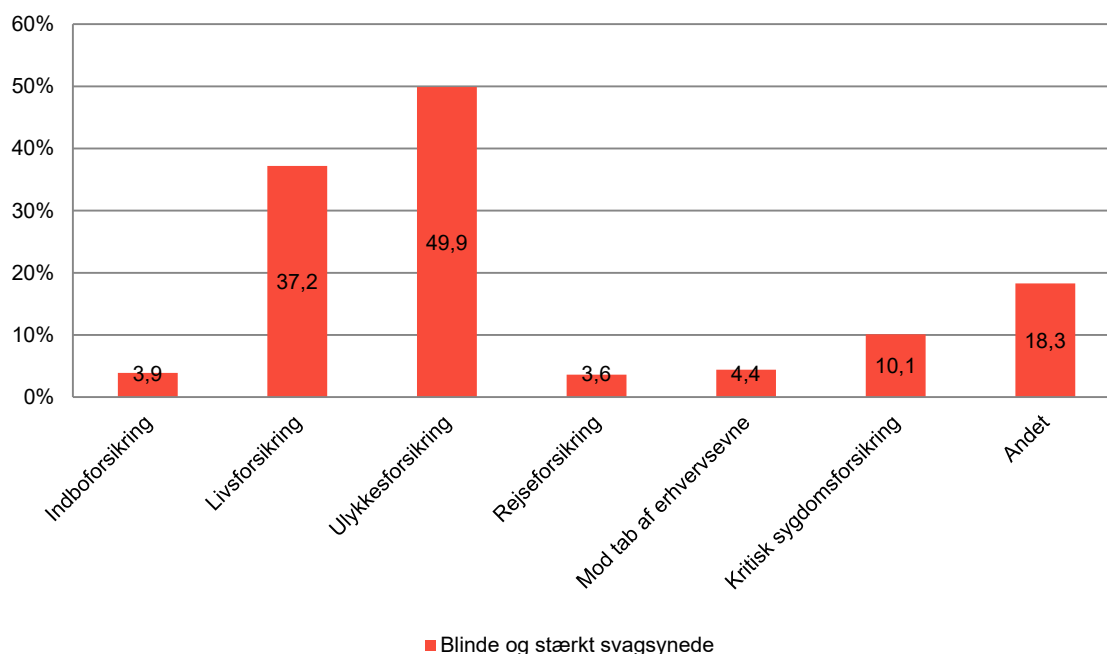
Personer med handicap kan opleve ulighed i forbindelse med at tegne en forsikring, idet forsikringselskaberne selv kan vælge, hvorvidt de vil tilbyde en forsikring med forhøjet præmie eller med forbehold, samt om de vil afslå en henvendelse. Forsikringselskaber fastlægger nemlig selv vilkårene for at tegne forsikring på baggrund af statistik og borgerens konkrete forhold. Et afslag kan fx finde sted om tilfælde, hvor forsikringselskabet vurderer, at risikoen ved en hændelse, som forsikringen skal dække, er høj eller ikke kan vurderes (Institut for Menneskerettigheder, 2016).

Alle respondenter er blevet spurgt, om de har oplevet at få afslag på at tegne forsikring, som blev begrundet med deres handicap eller helbred, samt om de har fået tildelt skærpede betingelser af samme årsager.

Cirka hver tredje blinde og stærkt svagsynede (34,4 pct.) har oplevet at få afslag på at tegne forsikring med deres helbred eller handicap som begrundelse.

De blinde og stærkt svagsynede, der har oplevet at få afslag på en forsikring, er yderligere blevet spurgt, hvilken type forsikring det drejede sig om. I figur 7.4 fremgår det, at det oftest er ulykkesforsikring (49,9 pct.) og livsforsikring (37,2 pct.), som de oplever at få afslag på. Blinde og stærkt svagsynede har sjældent svært ved at tegne indbo- og rejseforsikring. Cirka hver fjerde blinde og stærkt svagsynede har desuden fået stillet skærpede betingelser (fx forhøjet præmie, begrænset dækning eller andre vilkår) med deres helbred eller handicap som begrundelse. Her er det også oftest i forbindelse med ulykkesforsikring (59,7 pct.) og livsforsikring (30,4 pct.).

Figur 7.1 Blinde og stærkt svagsynede, der har fået afslag på at tegne en forsikring, fordelt efter, hvilken type af forsikring de har fået afslag på. Procent.

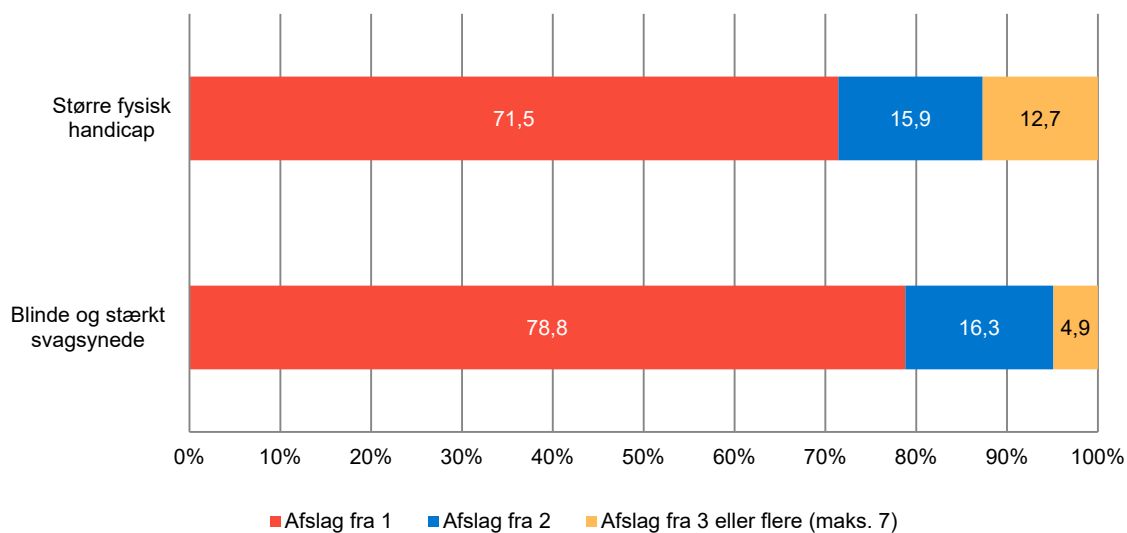
Anm.: N = 387.

Kilde: Blindeundersøgelsen 2016.

Langt de fleste blinde og stærkt svagsynede har "kun" fået afslag på én type forsikring (78,8 pct.), hvilket er lidt flere end blandt personer med andet større fysisk handicap (71,5 pct.). Blandt blinde

og stærkt svagsynede har 4,9 pct. oplevet at få afslag på mindst tre forsikringstyper, og det tilsvarende gælder 12,7 pct. for personer med andet større fysisk handicap.

Figur 7.2 Respondenter, fordelt efter antal af forsikringer, som de har fået afslag på. Særskilt for blinde og stærkt svagsynede samlet og personer med andet større fysisk handicap. Procent.

Kilde: Blindeundersøgelsen 2016 og SHILD 2016.

8 LIVSKVALITET

Formålet med dette kapitel er at undersøge, dels i hvilken grad blinde og stærkt svagsynede er tilfredse med livet, og dels i hvilken grad de oplever at have indflydelse på livet, sammenlignet med personer uden handicap hhv. personer med andet større fysisk handicap.

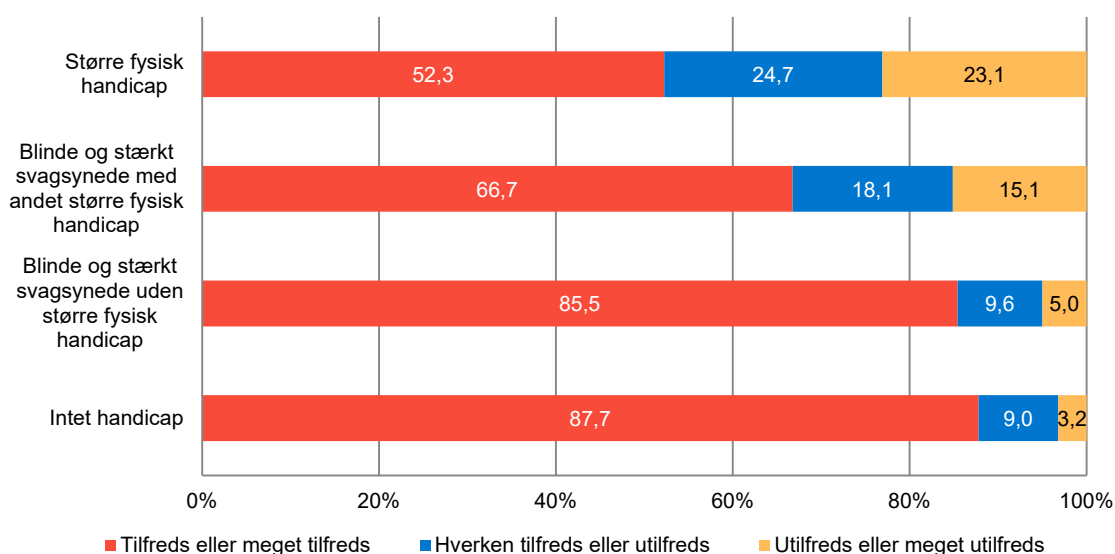
Hovedresultaterne er:

- Overordnet set har blinde og stærkt svagsynede uden andet større fysisk handicap cirka den samme livskvalitet som personer uden handicap.
- Blinde og stærkt svagsynede med andet større fysisk handicap har cirka den samme livskvalitet som personer med andet større fysisk handicap.
- 85,5 pct. af blinde og stærkt svagsynede uden andet større fysisk handicap er meget tilfredse eller tilfredse med livet. De tilsvarende andele er 87,7 pct. blandt personer uden handicap og 66,7 pct. blandt blinde og stærkt svagsynede med andet større fysisk handicap.
- Blandt blinde og stærkt svagsynede uden andet større fysisk handicap oplever lidt over halvdelen i høj grad at have indflydelse på eget liv, mens den tilsvarende andel er cirka en tredjedel blandt blinde med andet større fysisk handicap og cirka en fjerdedel blandt personer med andet større fysisk handicap.
- Blandt blinde og stærkt svagsynede angiver 17,6 pct., at de er ensomme meget ofte eller ofte, selv om de hellere ville være sammen med andre. Det tilsvarende tal blandt personer uden handicap er 7,8 pct.

8.1 Tilfredshed med livet

Vi har spurgt respondenterne, hvor tilfredse de er med deres liv, alt taget i betragtning. Resultaterne fremgår af figur 8.1 og viser, at størstedelen af respondenterne er enten tilfredse eller meget tilfredse med deres liv. Respondenternes grad af tilfredshed varierer dog stærkt på tværs af de undersøgte grupper. Personer uden handicap er mest tilbøjelige til at være tilfredse eller meget tilfredse med livet (87,7 pct.), efterfulgt af blinde og stærkt svagsynede uden andet større fysisk handicap (85,5 pct.). Personer med andet større fysisk handicap er mindst tilfredse med livet. I denne gruppe er mere end hver femte person enten utilfreds eller meget utilfreds med livet. Personer, der har både et synshandicap og et andet større fysisk handicap, er mere tilfredse med livet end personer, der har et andet større fysisk handicap, men som ikke er blinde eller stærkt svagsynede (66,7 pct.). Samlet set er 78,8 pct. af blinde og stærkt svagsynede tilfredse med livet.

Figur 8.1 Respondenter, fordelt efter vurdering af egen tilfredshed med livet. Særskilt for forskellige handicapgrupper. Procent.

Anm.: N = [1.745; 408; 727; 14.261].

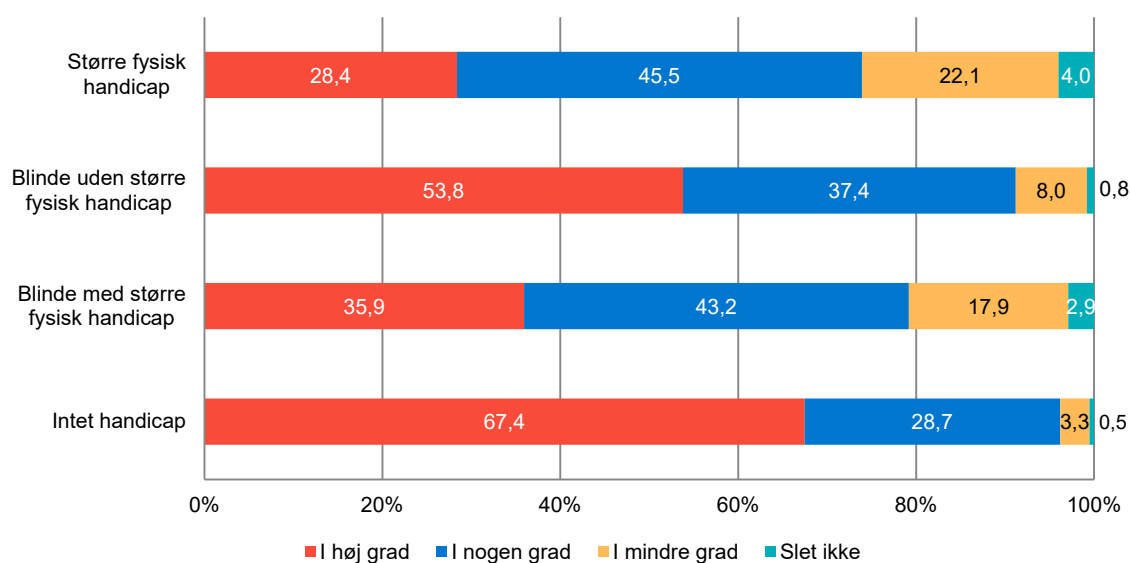
Kilde: Blindeundersøgelsen 2016 og SHILD 2016.

8.1.1 Indflydelse på eget liv

Vi har tidligere vist, at blinde og stærkt svagsynede oplever begrænsninger i forhold til fysisk deltagelse, samt at det er sværere for dem at få adgang til information (se kapitel 5 om deltagelse). Der er dermed risiko for, at personer med handicap, herunder blinde og stærkt svagsynede, oplever, at de i ringere grad end personer uden handicap har indflydelse på eget liv. Figur 8.2 viser, i hvilket omfang personer med og uden forskellige typer af handicap oplever at have indflydelse på eget liv. Det fremgår af figuren, at personer uden handicap i meget højt omfang oplever at have indflydelse på eget liv.

Blandt blinde og stærkt svagsynede uden andet større fysisk handicap oplever lidt over halvdelen i høj grad at have indflydelse på eget liv, mens andelen er cirka en tredjedel blandt blinde med andet større fysisk handicap og cirka en fjerdedel blandt personer med andet større fysisk handicap. Andelen, der slet ikke oplever at have indflydelse på eget liv, følger et modsat mønster og vokser fra 0,5 pct. blandt personer uden handicap til 4 pct. blandt personer med andet større fysisk handicap.

Figur 8.2 Respondenter, fordelt efter egen vurdering af, hvor meget indflydelse de har på deres liv. Særskilt for forskellige handicapgrupper. Procent.

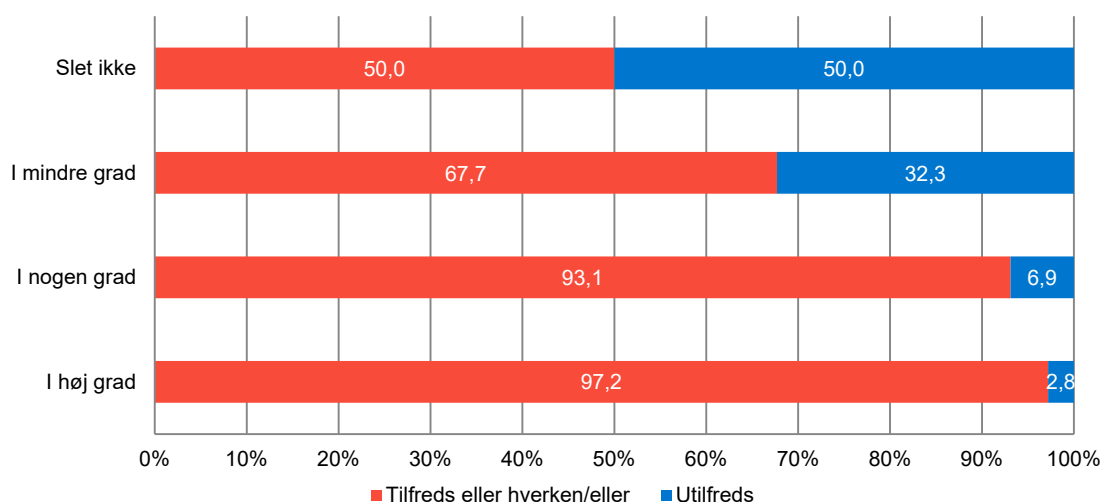
Anm.: N = [14.256; 725; 407; 1.741].

Kilde: Blindeundersøgelsen 2016 og SHILD 2016.

8.1.1.1 Sammenhæng mellem indflydelse på eget liv og tilfredshed med livet

Vi undersøger i dette afsnit, hvorvidt og hvordan indflydelse på eget liv og tilfredshed med livet hænger sammen for gruppen af blinde og stærkt svagsynede. Det fremgår af figur 8.3, at der er en stærk sammenhæng, idet blinde og stærkt svagsynede, der i høj grad oplever, at de har indflydelse på deres eget liv, også er mere tilbøjelige til at være tilfredse med deres liv. Blinde og stærkt svagsynede, der slet ikke oplever at have indflydelse på eget liv, er til gengæld meget mere tilbøjelige til at være utilfredse med livet. Resultaterne i figur 8.3 skal dog ikke fortolkes kausalt, da der fx kan findes andre faktorer, der påvirker både indflydelse på livet og sandsynligheden for at være tilfreds med livet.

Figur 8.3 Blinde og stærkt svagsynede, fordelt efter vurdering af, hvor tilfredse de er med deres liv. Særskit for, i hvor høj grad man oplever at have indflydelse på eget liv. Procent.

Kilde: Blindeundersøgelsen 2016.

8.1.2 Regressionsmodeller

I dette afsnit undersøger vi i logistiske regressionsmodeller sammenhængen mellem synshandicap og sandsynligheden for at være tilfreds med livet.

Tabel 8.1 Logistiske regressioner for sandsynligheden for at være tilfreds med livet. Særskit for forskellige handicapgrupper. Parameterestimat.

Handicapgrupper:	Model 1	Model 2	Model 3
Ingen funktionsnedsættelse	ref.		
Blind eller stærkt svagsynet	-0,068		
Større fysisk handicap uden synshandicap		ref.	
Blind eller stærkt svagsynet		1,271***	
Blind/stærkt svagsynet <u>uden</u> andet større fysisk handicap			ref.
Blind/stærkt svagsynet <u>med</u> andet større fysisk handicap			-0,893***
Antal personer	15.253	2.830	1.103

Anm.: Regressionerne inkluderer følgende kontrolvariable: køn, alder, alder i anden, uddannelsesniveau, beskæftigelse BMI, indikatorer for, hvorvidt respondenter har barn med hhv. uden handicap, indikatorer for, hvorvidt respondenter har partner med hhv. uden handicap, indikator for, hvorvidt respondenter har været anbragt uden for hjemmet som barn. I Model 1 undersøger vi forskelle mellem blinde og stærkt svagsynede og personer uden handicap. I Model 2 undersøger vi forskelle mellem blinde og stærkt svagsynede og personer med et andet større handicap. I Model 3 undersøger vi forskelle mellem blinde og stærkt svagsynede hhv. med og uden et andet større fysisk handicap.

Kilde: Blindeundersøgelsen 2016 og SHILD 2016.

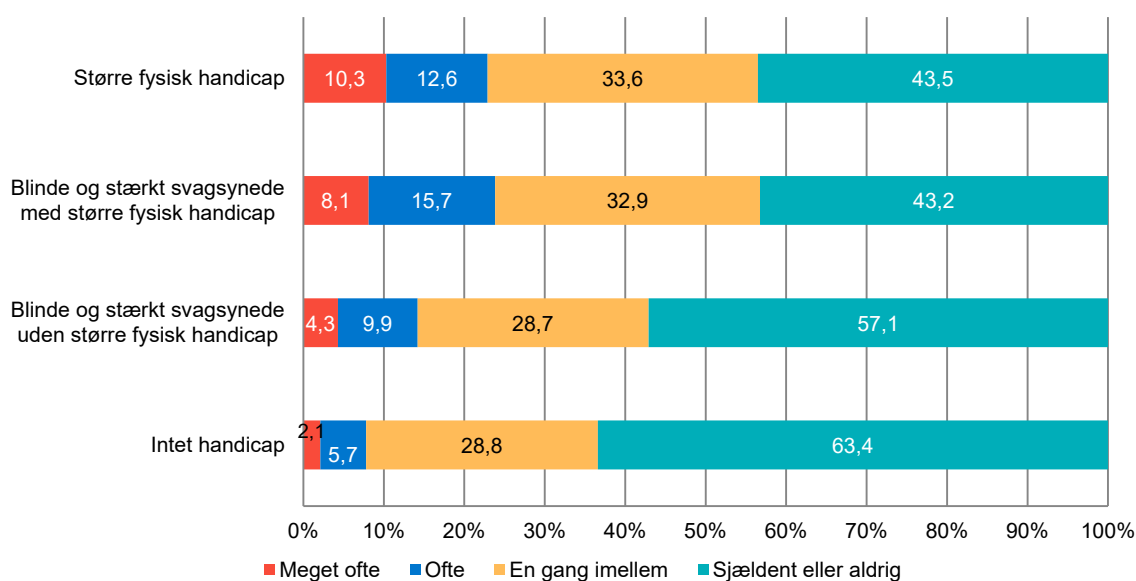
I regressionsmodellerne kan vi estimere sammenhængen mellem et synshandicap og livskvalitet, når vi tager højde for en række af faktorer som fx uddannelsesniveau og familiestatus, der også kan forventes at påvirke livskvaliteten, og som kan variere på tværs af de grupper, som vi ønsker at sammenligne. Der kan dog være andre faktorer ud over dem, der er inkluderet i vores regressionsmodeller, der påvirker livskvaliteten. De parameterestimer for sammenhængen mellem et synshandicap og livskvalitet, som fremgår af tabel 8.1, kan derfor ikke fortolkes som kausale effekter. Resultaterne i tabel 8.1 viser imidlertid, at personer med et synshandicap har den samme sandsynlighed for at være tilfreds med livet som personer uden handicap (model 1). Derudover

er de mere tilbøjelige til at være tilfredse med livet end personer med andet større fysisk handicap (model 2). Inden for gruppen af personer med en synsnedsættelse er de, der også har et andet større fysisk handicap, mindre tilbøjelige til at være tilfredse med livet end dem, der har et synshandicap, men som ikke har et andet større fysisk handicap.

8.2 Ensomhed

Ensomhed kan have store negative konsekvenser for den enkeltes livskvalitet og trivsel og også samfundsøkonomiske konsekvenser, da ensomhed kan have negativ indvirkning på den enkeltes helbred og føre til øget brug af sundhedsvæsenet (Pitkala m.fl., 2009). Tidligere internationale undersøgelser indikerer, at ensomhed er et udbredt problem blandt personer med handicap (Jo Cox Commission, 2015). Vi har derfor spurgt respondenterne, hvor ofte det sker, at de er alene, selvom de hellere ville være sammen med andre. Resultaterne fremgår af figur 8.4 og viser, at der er en sammenhæng mellem handicap og oplevet ensomhed. Personer uden handicap er mindst ensomme (63,4 pct. er sjældent eller aldrig ensomme), mens personer med et andet større fysisk handicap (men ikke en synsnedsættelse) er mest ensomme (43,5 pct. er sjældent eller aldrig ensomme). Personer med en synsnedsættelse havner mellem disse to ekstremer, og blandt personerne med et synshandicap er de, der også har et andet større fysisk handicap, mere ensomme end dem, der har et synshandicap, men som ikke har et andet større fysisk handicap. Blandt samtlige respondenter med en synsnedsættelse angiver 17,6 pct., at de er ensomme meget ofte eller ofte, selv om de hellere ville være sammen med andre (ikke vist i figur 8.4). Det tilsvarende tal blandt personer uden handicap er 7,8 pct. Resultatet er lidt overraskende, set i lyset af, at blinde og stærkt svagsynede i højere grad tilbringer tid sammen med familie og venner samt deltager i forenings- og organisationsmøder end øvrige grupper af respondenter (se afsnit 5.1.3). Det kan pege på, at en gruppe blandt de blinde og stærkt svagsynede kræver særlig opmærksomhed for at undgå yderligere marginalisering.

Figur 8.4 Respondenter, fordelt efter vurdering af, hvor ofte de er ensomme, selv om de hellere ville være sammen med andre. Særskilt for forskellige handicapgrupper. Procent.

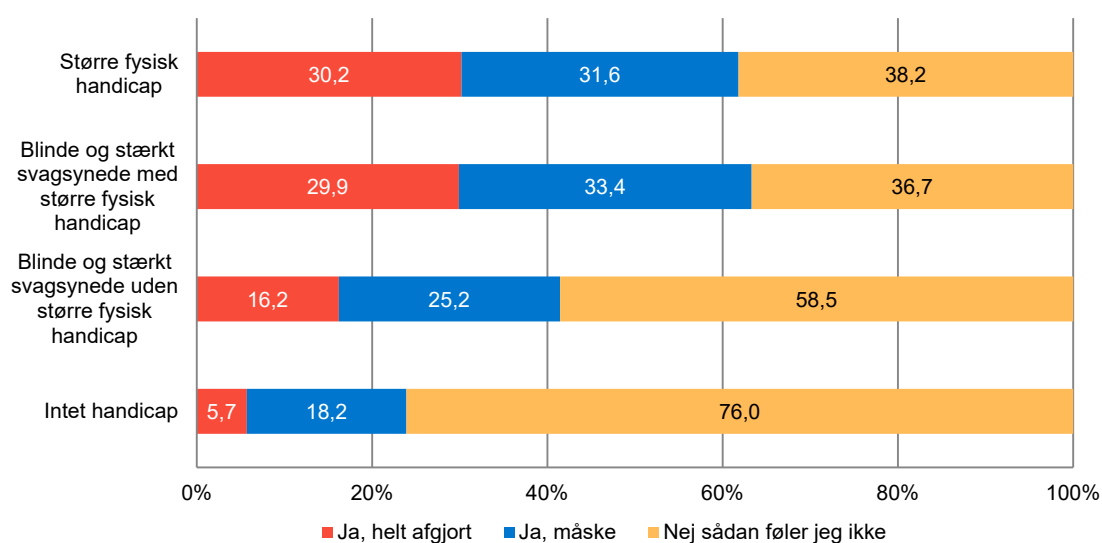
Anm.: N = [1.740; 407; 727; 14.254].

Kilde: Blindeundersøgelsen 2016 og SHILD 2016.

8.3 Fortjent en bedre tilværelse

Afslutningsvist undersøger vi, hvorvidt respondenterne synes, at de har fortjent en bedre tilværelse end den, de har fået. Resultaterne fremgår af figur 8.5 og viser, at personer, der har et andet større fysisk handicap, er mest tilbøjelige til at synes, at de har fortjent en bedre tilværelse end den, de har fået, uanset om de også har en synsnedsettelse eller ej. Personer uden handicap er mindst tilbøjelige til at synes, at de har fortjent en bedre tilværelse. Samlet set synes cirka halvdelen af personerne med en synsnedsettelse (49,3 pct.), at de har fortjent en bedre tilværelse, end de har fået (har svaret enten "helt afgjort" eller "ja, måske" på spørgsmålet) (ikke vist i figur 8.5).

Figur 8.5 Respondenter, fordelt efter, om de synes, at de har fortjent en bedre tilværelse end den, de har fået. Særskilt for forskellige handicapgrupper. Procent.

Anm.: N = [1.738; 401; 721; 14.243].

Kilde: Blindeundersøgelsen 2016 og SHILD 2016.

9 SUNDHED

Vi går nu videre til at undersøge respondenternes sundhed. Tidligere SFI-undersøgelser viser, at blinde risikerer at være i en mere udsat situation i mange sammenhænge, sammenlignet med personer uden handicap (Bengtsson, Mateau & Høst, 2010). Samme undersøgelser viser, at kost og motion er en udfordring for mange blinde og stærkt svagsynede. Dels kan det være problematisk for dem at få den samme variation i deres kost som seende personer, dels er det sværere for dem at bevæge sig. Vi starter dette afsnit med at undersøge respondenternes vurdering af deres helbred alt i alt for derefter at dykke ned i mere specifikke spørgsmål vedrørende kost og motion, fysisk form, søvn og smerter.

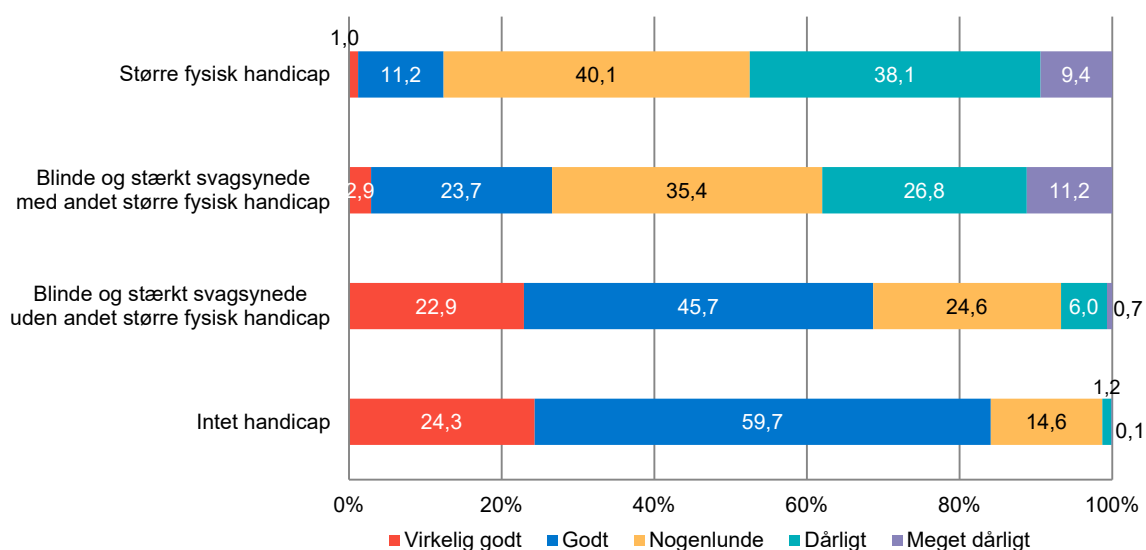
Hovedresultaterne er:

- Blandt blinde og svagsynede synes 53,5 pct., at deres helbred er virkelig godt eller godt, mens 18 pct. synes, at det er dårligt eller meget dårligt. De tilsvarende tal blandt personer uden handicap er 84 pct. hhv. 1,3 pct. Blinde og stærkt svagsynede har dermed et væsentligt dårligere selv vurderet helbred end personer uden handicap.
- Blinde og stærkt svagsynede er den gruppe, der lægger størst vægt på, at deres kost er sund og nærende, men de er også den gruppe, der oplever de største problemer med at kunne afgøre, om den mad de køber, er sund.
- Blinde og stærkt svagsynede uden andet større fysisk handicap er den gruppe, som er mest fysisk aktiv. 43,1 pct. i denne gruppe er fysisk aktive 6-7 dage om ugen. Blandt blinde og stærkt svagsynede med andet større fysisk handicap er andelen 38,7 pct.
- Blandt blinde og stærkt svagsynede er 53,6 pct. overvægtige eller lider af fedme, mens de tilsvarende tal er 42,3 pct. for personer uden handicap og 59,9 pct. for gruppen med andet større fysisk handicap.

9.1 Samlet helbredsstatus

I figur 9.1 undersøger vi respondenternes egen vurdering af deres helbredsstatus. Det fremgår af figuren, at personer med et andet større fysisk handicap er mindst tilbøjelige til at synes, at deres helbred er virkelig godt eller nogenlunde godt (12,4 pct.), efterfulgt af personer, der har både et synshandicap og et andet større fysisk handicap (26,6 pct.). Ikke overraskende er personer uden handicap mest tilbøjelige til at synes, at deres helbred er godt eller meget godt (84 pct.), efterfulgt af personer, der har et synshandicap, men som ikke har et andet større fysisk handicap (68,6 pct.). Blandt blinde og svagsynede i alt synes 53,5 pct., at deres helbred er virkelig godt eller godt, mens 18 pct. synes, at det er dårligt eller meget dårligt (ikke vist i figur 9.1).

Figur 9.1 Respondenter, fordelt efter, hvordan de synes, at deres helbred er. Særskilt for forskellige handicapgrupper. Procent.

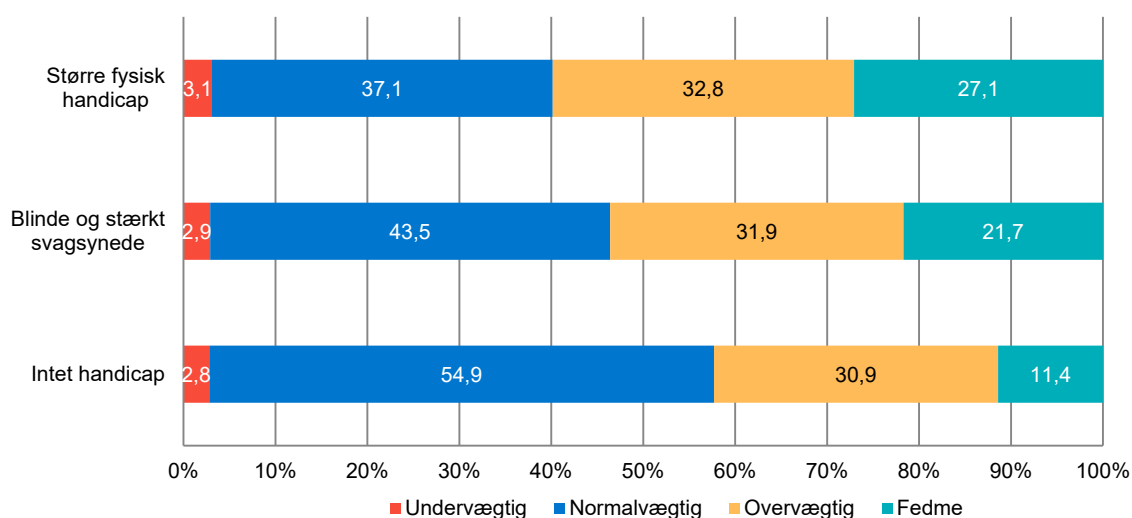
Anm.: N = [1.744; 410; 728; 14.260].

Kilde: Blindeundersøgelsen 2016 og SHILD 2016.

9.2 Vægt, kost og motion

Vi går i dette afsnit mere i dybden med respondenternes vægt, kost og motion. Respondenterne er blevet spurgt, hvor meget de vejer, samt hvor høje de er. Baseret på denne information har vi beregnet deres BMI. Derefter har vi fordelt respondenterne i fire grupper på baggrund af det beregnede BMI: undervægtige, normalvægtige, overvægtige samt personer med fedme. Andelen af respondenter i hver gruppe fremgår af figur 9.2. Da der ikke var statistisk signifikante forskelle mellem blinde og stærkt svagsynede med hhv. uden et andet større fysisk handicap, præsenterer vi resultater for blinde og stærkt svagsynede i alt i figuren. Blandt blinde og stærkt svagsynede er 53,6 pct. overvægtige eller lider af fedme, mens de tilsvarende tal er 42,3 pct. for personer uden handicap og 59,9 pct. for gruppen med andet større fysisk handicap. Omtrent 3 pct. i alle tre grupper er undervægtige. Samlet set har gruppen af blinde og stærkt svagsynede dermed vægtrelaterede problemer i højere grad end personer uden handicap, men i lavere grad end personer med andet større fysisk handicap.

Figur 9.2 Respondenter, fordelt efter grupperet BMI. Særskilt for forskellige handicapgrupper. Procent.

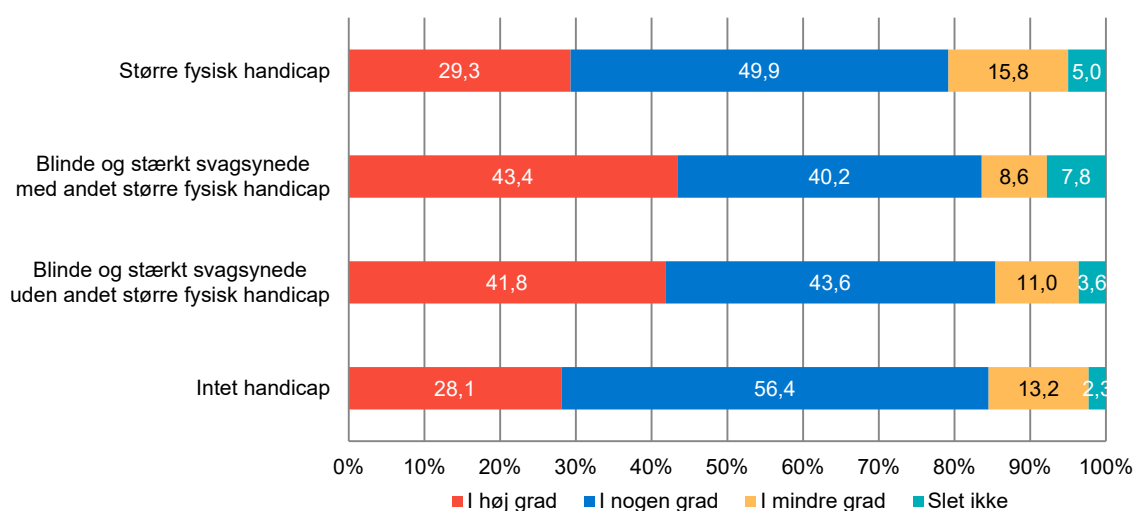

Anm.: N = [1.730; 1.115; 14.185].

Kilde: Blindeundersøgelsen 2016 og SHILD 2016.

I figur 9.3 undersøger vi, i hvor høj grad respondenterne går op i, at deres kost er sund og nærende. Det fremgår af figuren, at andelen, der har svaret "I høj grad", er højest for de to blindegrupper (over 40 pct.). Resultatet indikerer en høj bevidsthed i gruppen af blinde og stærkt svagsynede vedrørende værdien af en sund og nærende kost. Vores undersøgelse viser dog, at mange blinde og stærkt svagsynede synes, at det er svært at afgøre, om den mad, de finder i forretningen, er sund. 31,6 pct. af blinde og stærkt svagsynede angiver, at dette er tilfældet, mens den tilsvarende andel er 10,9 pct. blandt respondenter uden handicap og 15,9 pct. blandt respondenter med et andet større fysisk handicap.²⁴

Figur 9.3 Respondenter, fordelt efter, hvor meget vægt de lægger på en sund og nærende kost. Særskilt for forskellige handicapgrupper. Procent.

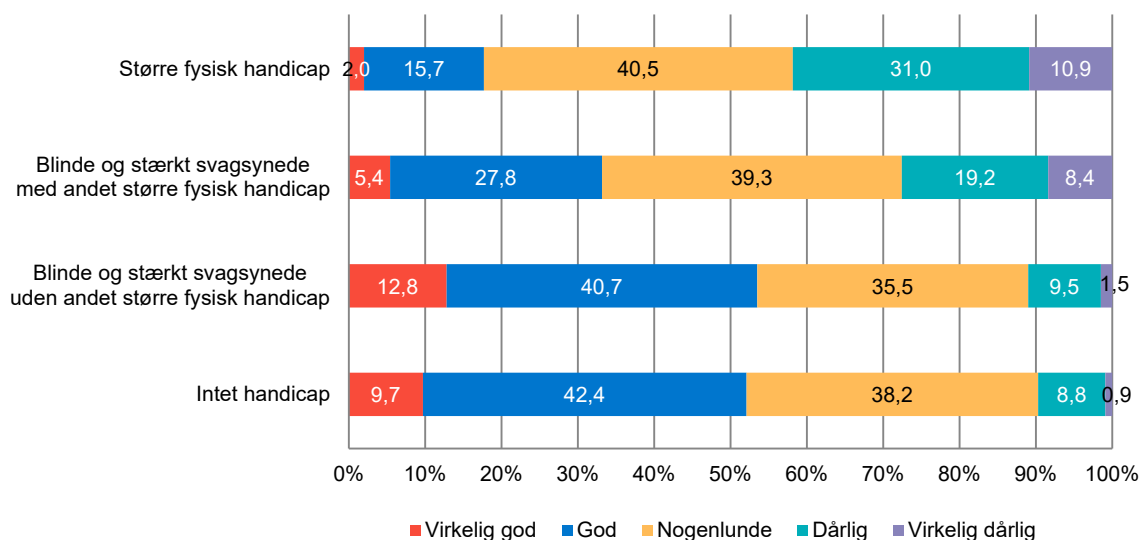
Anm.: N = [1.743; 408; 725; 14.262].

Kilde: Blindeundersøgelsen 2016 og SHILD 2016.

24. Dette spørgsmål er kun blevet stillet til respondenter, der angiver, at de køber ind. Antallet af respondenter er hhv. 1.025 (blinde og stærkt svagsynede), 13.631 (personer uden funktionsnedsættelser) og 1.669 (personer med andet større fysisk handicap).

I figur 9.4 og 9.5 fokuserer vi på respondenternes egen vurdering af deres fysiske form samt på, hvor mange dage om ugen de er fysisk aktive i mindst 30 minutter.²⁵ Det fremgår af figur 9.4, at lidt mere end halvdelen af respondenterne uden handicap samt af blinde og stærkt svagsynede uden andet større fysisk handicap vurderer, at deres fysiske form er virkelig god eller god. Andelen af respondenter, der vurderer, at deres fysiske form er virkelig god eller god, er lavest blandt personer med et andet større fysisk handicap (17,7 pct.). Ser vi på fysisk aktivitet, er blinde og stærkt svagsynede uden andet større fysisk handicap den gruppe, som er mest fysisk aktive. 43,1 pct. i denne gruppe er fysisk aktive mindst 30 minutter om dagen 6-7 dage om ugen. Blandt blinde og stærkt svagsynede med andet større fysisk handicap er andelen 38,7 pct. En mulig forklaring på den høje grad af fysisk aktivitet i gruppen af blinde og stærkt svagsynede kan være, at mange i gruppen går meget grundet problemer med at bruge andre transportmidler som fx bil, bus og cykel.

Figur 9.4 Respondenter, fordelt efter vurdering af egen fysiske form. Særskilt for forskellige handicapgrupper. Procent.

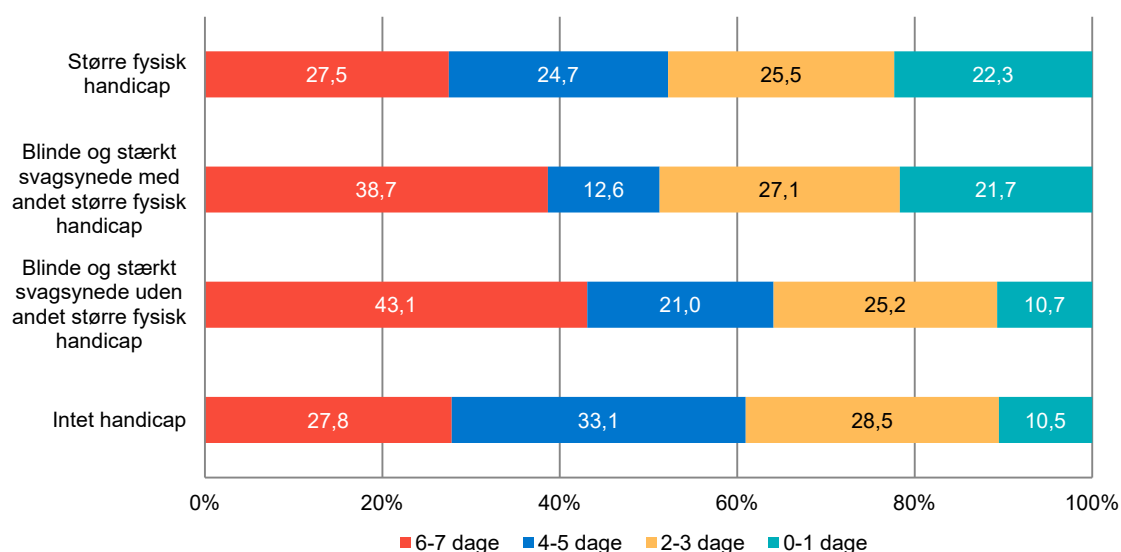

Anm.: N = [1743; 407; 727; 14.262].

Kilde: Blindeundersøgelsen 2016 og SHILD 2016.

25. Fysisk aktivitet er defineret som motion eller idræt, havearbejde, rask gang, cykling eller fysisk anstrengende arbejde, i fritiden eller på arbejdet.

Figur 9.5 Respondenter, fordelt efter, hvor mange dage om ugen de i gennemsnit er fysisk aktive i mindst 30 minutter. Særskilt for forskellige handicapgrupper. Procent.

Anm.: N = [1.739; 406; 727; 14.259].

Kilde: Blindeundersøgelsen 2016 og SHILD 2016.

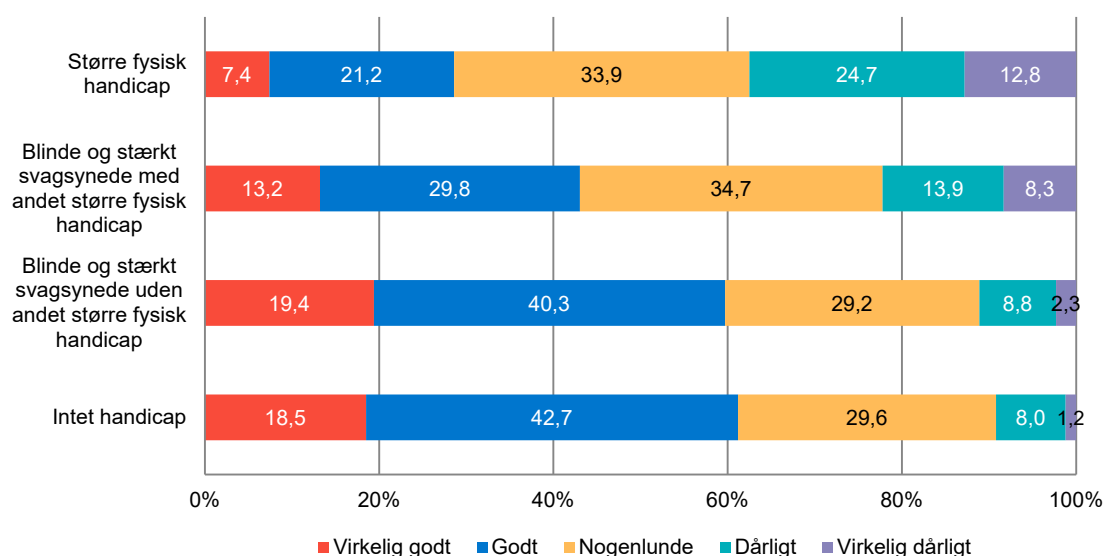
Overordnet set tegner der sig dermed et billede af, at blinde og stærkt svagsynede som gruppe i høj grad er fysisk aktive og spiser sundt. Især blinde og stærkt svagsynede, der ikke har andre handicap end deres synshandicap, vurderer, at de er i virkelig god eller god fysisk form. Disse positive resultater til trods har blinde og stærkt svagsynede oftere et for højt BMI, sammenholdt med personer uden handicap.

9.2.1 Smerter, søvn og alkoholforbrug

I dette afsnit undersøger vi, i hvilken grad respondenterne i de fire undersøgte grupper lider af smerter, hvor godt de sover, samt deres alkoholforbrug.

Det fremgår af figur 9.6, at blinde og stærkt svagsynede uden andet større fysisk handicap har forholdsvis god søvn. Med undtagelse af, at lidt flere i denne gruppe angiver, at de sover "virkelig dårligt", afviger gruppen ikke særlig meget fra gruppen uden handicap. Blinde og stærkt svagsynede med et andet større fysisk handicap sover væsentligt dårligere end blinde og stærkt svagsynede uden et andet større fysisk handicap, men gruppen med et andet større fysisk handicap oplever de største problemer i forhold til søvn. Kun ca. 29 pct. af denne gruppe sover godt eller virkelig godt. Blandt blinde med et andet større fysisk handicap sover 43 pct. af respondenterne godt eller virkelig godt.

Figur 9.6 Respondenter, fordelt efter, hvor godt de sover. Særskilt for forskellige handicap-grupper. Procent.

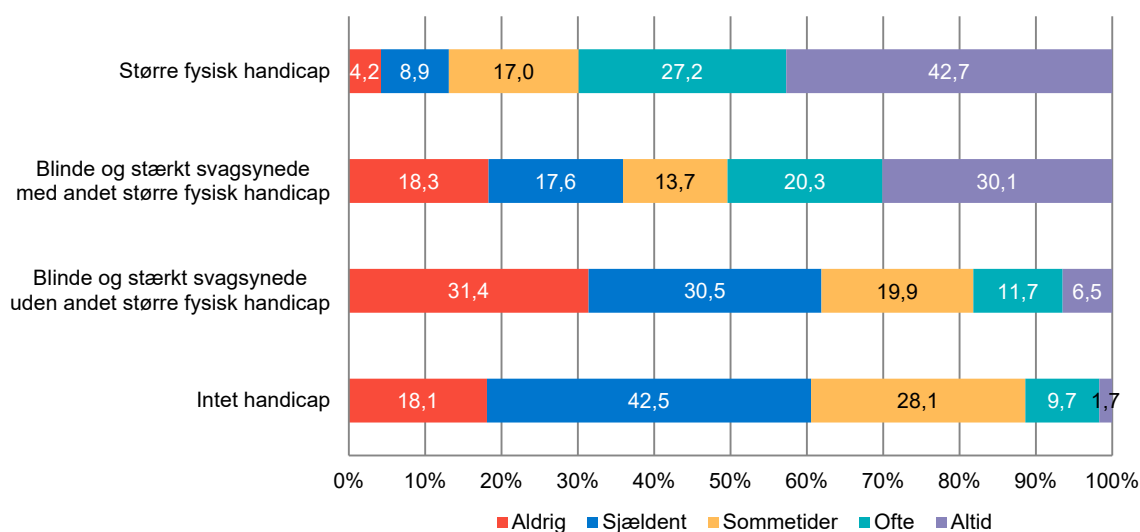

Anm.: N = [1.743; 406; 727; 14.262].

Kilde: Blindeundersøgelsen 2016 og SHILD 2016.

Forskelle på, i hvilken grad respondenterne lider af smerter, kan eventuelt bidrage til at forklare forskellene i søvnoplevelser. Det fremgår af figur 9.7, at blinde og stærkt svagsynede uden andet større fysisk handicap er den gruppe, der mindst har smerter (61,9 pct. har aldrig eller sjældent smerter), efterfulgt af gruppen uden handicap (60,6 pct. har aldrig eller sjældent smerter). Blinde med andet større fysisk handicap har smerter mere sjældent end personerne i gruppen med andet større fysisk handicap. Fx angiver 50,4 pct. af blinde med andet større fysisk handicap, at de altid eller ofte har smerter – blandt personer med andet større fysisk handicap er andelen 69,9 pct.

Figur 9.7 Respondenter, fordelt efter, hvor ofte de har smerter. Særskilt for forskellige handicap-grupper. Procent.

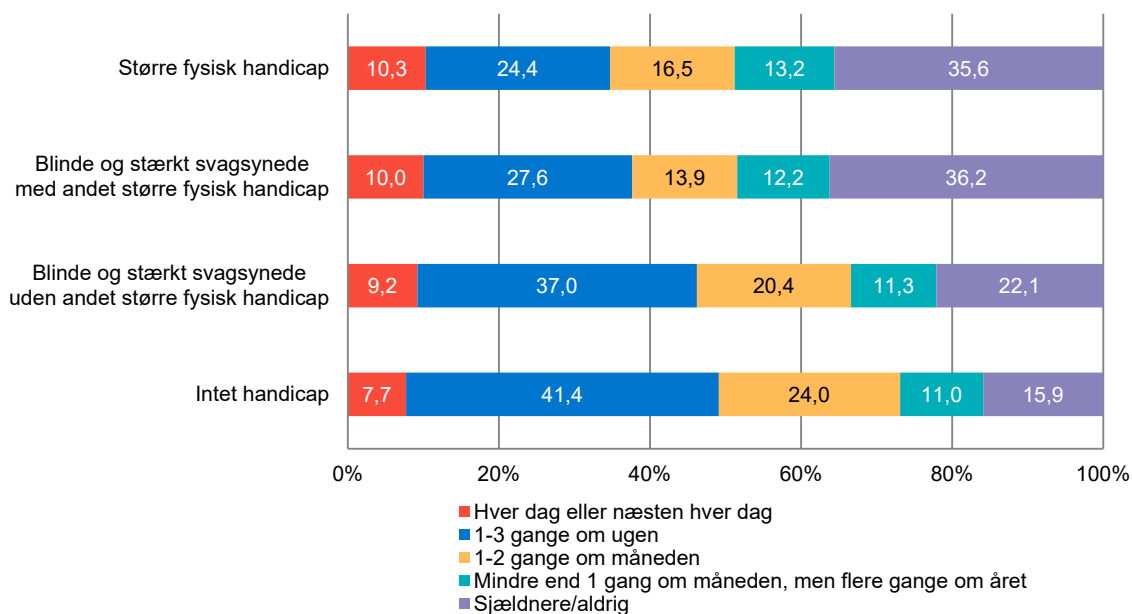

Anm.: N = [1.742; 409; 727; 14.246].

Kilde: Blindeundersøgelsen 2016 og SHILD 2016.

Afslutningsvist undersøger vi respondenternes alkoholforbrug i figur 9.8. Det fremgår af figuren, at personer med andet større fysisk handicap samt blinde med andet større fysisk handicap har et mere "ekstremt" forhold til alkohol end de øvrige to grupper, idet større andele af respondenterne i disse grupper enten har et meget højt eller (i særdeleshed) et meget lavt forbrug af alkohol. Sammenlignet med personer uden handicap har blinde og stærkt svagsynede uden andet større fysisk handicap lidt oftere et hyppigt forbrug af alkohol.

Figur 9.8 Respondenter, fordelt efter, hvor ofte de drikker alkohol. Særskilt for forskellige handicapgrupper. Procent.

Anm.: N = [1.743; 409; 725; 14.262].

Kilde: Blindeundersøgelsen 2016 og SHILD 2016.

LITTERATUR

- Bengtsson, S. (2008): *Handicap og samfundsdeltagelse 2006*. København: Socialforskningsinstituttet, 08:18.
- Bengtsson, S. & N.D. Gupta (2017): "Identifying the effects of education on the ability to cope with a disability among individuals with disabilities". *PLoS ONE*.
- Bengtsson, S., N.C. Mateu & A. Høst (2010): *Blinde og stærkt svagsynede. Barrierer for samfundsdeltagelse*. København: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd, 10:17.
- Beskæftigelsesministeriet (2009): *Handicap & Job – det kan lade sig gøre*. København: Beskæftigelsesministeriet.
- Beskæftigelsesministeriet (2004): *Handicap & Job – en beskæftigelsesstrategi for personer med handicap*. København: Beskæftigelsesministeriet.
- Bruhn A. & S. Prip (2015): "Klager over støj slukker lydsignaler". I: *Kristeligt Dagblad*, 28. april 2015. Danmark. <https://www.kristeligt-dagblad.dk/danmark/klager-over-stoej-slukker-lydsignaler>. Besøgt: 29-08-2017.
- Dansk Blindesamfund (2009): "Jobfesten, der aldrig kom i gang". <https://blind.dk/maerkesager/beskaeftigelse/rapporter/jobfesten-der-aldrig-kom-i-gang/view> Besøgt: 21-09-2107.
- Dansk Blindesamfund (2015): *Definition på synstab*. <https://blind.dk/tilbud/netvaerk/rp-gruppen/om-rp/optik/definition-paa-synstab> Besøgt: 29-08-2017.
- Danske Handicaporganisationer (DH) (2017): *Tilgængelighed*. <http://www.handicap.dk/politik/tilgaengelighed/> Besøgt: 30-08-2017.
- Institut for Menneskerettigheder (2016): *Diskrimination og handicap. Forslag til et forbud mod diskrimination på grund af handicap*. København: Institut for Menneskerettigheder.
- Jo Cox Commission (2015): *Someone cares if I'm not there – Addressing loneliness in disabled people. A report by the disability charity sense for the Jo Cox Commission on loneliness*. https://www.sense.org.uk/sites/default/files/loneliness_report_-_someone_cares_if_im_not_there.pdf. Besøgt: 04-09-2017.
- Larsen, M.R. & J. Høgelund (2015): *Handicap og beskæftigelse: Udviklingen mellem 2002 og 2014*. København: SFI - Det Nationale Forskningscenter for Velfærd, 15:06.
- Larsen, M.R. & M. Larsen (2017): *Handicap, beskæftigelse og uddannelse i 2016*. København: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd, 17:15.
- Pitkala, K.H., Routasalo, P., Kautiainen, H. & Tilvis, R.S. (2009): "Effects of Psychosocial Group Rehabilitation on Health, Use of Health Care Services, and Mortality of Older Persons Suffering From Loneliness: A Randomized, Controlled Trial". *Journal of Gerontology Medical Sciences*, 64a, s. 792-800.
- Social-, Børne- og Integrationsministeriet (2015): *Handicappolitisk handlingsplan 2013. Et samfund for alle*. København: Social-, Børne- og Integrationsministeriet.

**VIDEN I
VELFÆRD**

DET NATIONALE FORSKNINGS-
OG ANALYSECENTER FOR VELFÆRD